

Jasper Sparre-Enger Lyngsig

Fra: Bodil Selmer [bodil.selmer@cas.au.dk]
Sendt: 15. december 2016 10:29
Til: Jasper Sparre-Enger Lyngsig
Emne: høringsvar om arveloven
Vedhæftede filer: PastedGraphic-1.tiff

docId: http://101vs319/sjdep09p/DOK2225638
SJ: -1

Kære Jasper Lyngsig

Jeg har nu haft lejlighed til at genlæse og diskutere vores fælles høringsvar fra efteråret 2014 med Marianne Holdgaard. Udover nedenstående har vi ikke yderligere at bemærke: Vi er blevet opmærksomme på, at praksis efter Arvelovens §95 ikke synes at stemme overens med lovens formål i forhold til slægninges mulighed for at modtage arv i henhold til §95 stk.1, da praksis er meget restriktiv. Se nærmere UfR 2012.2234 ØLD og TFA 2012.371/1 . Vi arbejder for tiden på en artikel om dette emne.

Med venlig hilsen - også på vegne af Marianne Holdgaard
Bodil Selmer

Bodil Selmer
Associate Professor
Department of Anthropology
School of Culture and Society
University of Aarhus
8270 Højbjerg, Denmark

bodil.selmer@cas.au.dk

Phone 45 87162115

Web: [Bodil Selmer - Forskning - Aarhus Universitet](#)



Justitsministeriet

Jm@jm.dk

Vesterbrogade 37
1620 København V

Telefon 33 43 70 00
mail@danskeadvokater.dk
www.danskeadvokater.dk

Dok.nr. D 2016 048985

13. december 2016

Vedr.: Lovovervågning vedrørende arveloven

Danske Advokater, Danske Arveretsadvokater og Danske Familieadvokater afgav den 5. september 2014 høringssvar i forbindelse med lovovervågning vedrørende arveloven.

Justitsministeriet har den 8. december 2016 rettet henvendelse med anmodning om at få oplyst, om der er væsentlige ændringer til det afgivne høringssvar.

Foreningerne ser frem til at modtage resultatet af ministeriets arbejde med lovovervågningen og er glade for at have fået lejlighed til at sende supplerende bemærkninger til det i 2014 afgivne høringssvar.

Foreningerne kan i det hele henholde sig til foreningernes høringssvar af 5. september 2014 og resultaterne af den medfølgende spørgeskemaundersøgelse.

Foreningerne har følgende supplerende bemærkninger:

Registrering af successionsrækkefølger

Ud over behovet for deklaratoriske regler om successionsrækkefølger i det hele taget, jf. foreningernes høringssvar af 5. september 2014, er der fortsat også et praktisk behov for en registreringsordning for successionsrækkefølger. Det er fortsat sådan, at successionsrækkefølger kan risikere at "gå i glemmebogen", fordi ingen andre end den på 1. plads indsatte selv er klar over, at en del af vedkommendes formue indgår i en successionsrækkefølge. Vedkommende selv og vedkommendes legale eller testamentariske arvinger kan have en interesse i, at successionsrækkefølgen ikke kommer til kundskab for den eller de på 2. plads indsatte, når betingelserne for overgang af midlerne i successionsrækkefølgen er opfyldt.

Som situationen er lige nu, er det op til stifteren at sikre, at den eller de på 2. plads indsatte kender til deres rettigheder i medfør af successionsrækkefølgen. Denne

udfordring kan i realiteten være umulig at løse – især hvis den eller de på 2. plads indsatte er mindreårige eller ufødte, når successionsrækkefølgen stiftes.

Forsiden til notarialgenparten til notartestamenter indeholder nu en mulighed for at markere, om testamentet indeholder en successionsrækkefølge eller ej, ligesom det er muligt at angive cpr. numrene på de begunstigede i successionsrækkefølgen. Så vidt foreningerne ved, fører denne markering imidlertid ikke til, at de indsatte bliver gjort bekendte med successionsrækkefølgen, eller at successionsrækkefølgen registreres andre steder end på testators cpr. nummer i Centralregisteret for Testamenter. Denne markeringsmulighed giver derfor ingen sikkerhed for den eller de på 2. plads indsatte og løser derfor ikke problemet.

Der er derfor fortsat behov for at få etableret en mulighed for tilstrækkelig registrering af successionsrækkefølger, således at rettighederne for den eller de på 2. plads og senere indsatte sikres. Denne registrering og behovet for sikkerhed har af gode grunde nær sammenhæng med den øvrige regulering af successionsrækkefølger, som måtte blive gennemført.

Legatarers arveretlige status

Foreningerne er blevet opmærksomme på, at det i en række tilfælde har givet anledning til tvivl, hvilke rettigheder der tilkommer en arving, som er gjort til legatar ved testamente i medfør af dødsboskiftelovens § 13, stk. 2. Der er tale om et problem, som ikke er omtalt i foreningernes høringsvar af 5. september 2014.

Konkret fremgår problemet indirekte af Vestre Landsrets (foreløbig) utrykte afgørelse af 8. november 2016, som vedlægges i kopi.

Problemet er følgende:

Arvelader efterlader sig hverken livsarvinger, samlever eller ægtefælle. En velgørende organisation indsættes til at arve fx 30 % af afdødes midler. Resten tilfalder fjerne slægts- eller testamentsarvinger. Det fremgår af testamentet, at samtlige bo- og tillægsboafgifter skal betales af den velgørende organisation, og at organisationen skal have stilling som legatar. Denne model er helt sædvanlig og medfører, at der kan spares afgifter. Arvelader efterlader sig tillige en pensions- eller forsikringsordning uden særligt begunstigede. Ordningen tilfalder derfor arveladers nærmeste pårørende. Da arvelader ikke efterlader sig ægtefælle, samlever eller livsarvinger, er de nærmeste pårørende herefter vedkommendes "arvinger", jf. forsikringsaftalelovens § 105 a, stk. 1 og pensionsopsparingslovens § 5a, stk. 1.

Spørgsmålet er herefter, om den velgørende organisation skal anses som arving i relation til forsikringen eller pensionen. I den konkrete sag udbetalte banken ikke nogen del af ordningen til den velgørende organisation. Afgørelsen vedrører spørgsmål om omberegning af boafgift og angår derfor ikke det materielle spørgsmål om, hvorvidt organisationen var nærmeste pårørende, men den illustrerer problemstillingen.

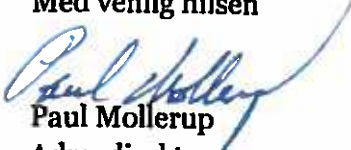
Der er reelt tale om et dødsboskifteretligt problem, men da det har meget nær sammenhæng med arvingsbegrebet som sådan, og da Justitsministeriet administrerer også dødsboskifteloven, ønsker foreningerne også her at gøre opmærksom på problemet.

Det fremgår tydeligt af forarbejderne til dødsboskiftelovens § 13, at meningen med bestemmelsen har været at sikre mulighed for, at en arving kunne fratages medbestemmelsesretten i boet ved at blive gjort til legatar, men at denne fratagelse af medbestemmelsesretten ikke skulle påvirke arvingens øvrige rettigheder som arving – herunder f.eks. udtagelsesrettigheder.

Det har væsentlig betydning for både testatorer, deres rådgivere og de velgørende organisationer, at der ikke er tvivl om, hvorvidt en status som legatar i medfør af dødsboskiftelovens § 13, stk. 2 afskærer vedkommende fra at nyde øvrige rettigheder som arving – herunder f.eks. retten til at modtage en andel af forsikrings- og pensionsordninger som nærmeste pårørende i medfør af forsikringsaftalelovens § 105 a, stk. 1 og pensionsopsparingslovens § 5a, stk. 1.

Foreningerne opfordrer derfor ministeriet til i forbindelse med lovovervågningen at sikre en præcisering og afklaring af arvings- og legatarbegrebet.

Med venlig hilsen


Paul Møllerup
Adm. direktør
Danske Advokater


Anne Broksø
formand
Danske Familieadvokater


Birgit Jordan
formand
Danske Arveretsadvokater

Vestre Landsrets 13. afdeling holdt den 8. november 2016 kl. 13.00 møde på tingstedet i Viborg.

Som dommere fungerede landsdommerne Karen Foldager, Linda Hangaard og Julie Breum (kst.).

V.L. B-0520-16

Boet efter A

De privatskiftende arvinger og Kræftens Bekæmpelse kærer skifterettens kendelse om ikke at ændre boafgiftsberegningen i boet efter A

Fremlagte bilag:

- kæreskrift med bilag
- brev af 1. april 2016 fra Skifteretten i Esbjerg
- udskrift af retsbogen (sag nr. SKS 376/2015).

Ved kendelse af 16. marts 2016 har Skifteretten i Esbjerg nægtet at ændre boafgiftsberegningerne, som er foretaget af Danica Pension og Danske Bank.

Kendelsen er kæret af de privatskiftende arvinger og Kræftens Bekæmpelse med påstand om, at sagen hjemvises til skifteretten med henblik på omberegning af boafgiften af de udbetalte pensionsordninger. Til støtte for påstanden er det navnlig anført, at skifteretten efter boafgiftslovens § 19, stk. 3, er berettiget og forpligtet til at kontrollere boafgiftsberegninger, som indsendes af forsikrings- og pensionsselskaber. Pensionsmidlerne er ikke fordelt i overensstemmelse med testamentet, og boafgiften er som følge heraf blevet beregnet forkert.

Landsretten afsagde

Kendelse

Beløbene fra Anns pensionsordninger, der er kommet til udbetaling som følge af dødsfaldet, er udbetalt uden om boet.

Der er efter det foreliggende uenighed mellem på den ene side arvingerne i det privatskiftede bo og Kræftens Bekæmpelse og på den anden side de selskaber, der har udbetalt beløb i henhold til pensionsordningerne, om hvem beløbene rettelig tilkommer.

Twisten drejer sig således om, hvem der som begunstiget er berettiget til at modtage kapitalen fra pensionsordningerne, men ikke om selve afgiftsberegningen, der efter de faktiske udbetalinger er beregnet korrekt.

Der er derfor ikke grundlag for at genoptage afgiftsberegningen, hvorfor påstanden om hjemvisning af sagen til skifteretten med henblik herpå ikke tages til følge.

Thi bestemmes:

Skifterettens kendelse stadfæstes.

Kæremålets omkostninger ophæves.

Sagen sluttet.

Karen Foldager

/ Anja Kjær Sørensen

Udskriften udstedes uden betaling.

Udskriftens rigtighed bekræftes.

Vestre Landsret,

Viborg den 8. november 2016

Mette Sinderson
elev

Jasper Sparre-Enger Lyngsig

Emne: VS: SV: Lovovervågning af arveloven
docId: http://101vs319/sjdep09p/DOK2225619
SJ: -1

Fra: Rasmus Kristian Feldthusen [<mailto:rasmus.kristian.feldthusen@jur.ku.dk>]
Sendt: 9. december 2016 00:06
Til: Jasper Sparre-Enger Lyngsig
Emne: Re: SV: Lovovervågning af arveloven

Kære Jasper,

Tak for din mail.

Jeg har ikke yderligere bemærkninger til lovovervågningen, andet end jeg gerne vil benytte lejligheden til at understrege, at reglerne i arvelovens kap. 13 om fælles testamenter ikke er hensigtsmæssige og bør ændres, ligesom det er dybt problematisk at fælles testamentet oprettet før 1. januar 2008 omfattes af de deklatoriske regler i kap. 13 der er så væsensforskellige fra hvad der gjaldt før. Jeg har set talrige eksempler på testamenter konciperet før 1.1.2008 som omfattes af de nye regler, der giver helt urimelige resultater for den længstlevende ægtefælle, nytilkomne livsarvinger, m.v. Jeg håber meget at Justitsministeriet vil lytte til den kritik som der fra flere sider er kommet vedrørende disse regler.

Det var alt, du ønskes en god weekend når du når dertil!

De bedste hilsner

Rasmus

Jasper Sparre-Enger Lyngsig

Fra: Ulrik Grønberg [UG@askt.dk]
Sendt: 9. december 2016 11:40
Til: Jasper Sparre-Enger Lyngsig
Emne: lovovervågning vedr. arveloven
Vedhæftede filer: Besvarelse.PDF; Oversigt over fejl.pdf; TfA2014-168-Testamentsmønstre.pdf

docId: <http://101vs319/sjdep09p/DOK2225629>
SJ: -1

Jeg skal herved som ønsket vende tilbage med mine kommentarer til mit hørings svar fra 2014:

Det udvidede samlevertestamente (i arvelovens § 87) bliver fortsat misforstået. Folk tror, at det er en særskilt type testamente (endda "udvidet"), som de skal bede om.

Det er for så vidt glimrende, at ugifte samlevende med børn kan begunstige hinanden med op til 87,5% samt få yderligere rettigheder som ægtefæller (ret til suppleringsarv, fortrinsret til udtagelse af bestemte ejendele m.v.).

Hvad der ikke er behov for, er betegnelsen "udvidet samlevertestamente". Det ville være mere hensigtsmæssigt, såfremt samlevende der valgte at begunstige hinanden "mest muligt", automatisk fik disse rettigheder, forudsat at de opfyldte betingelserne om et fælles barn eller to års samliv på dødsfaldstidspunktet.

En sådan automatik kendes fra boafgiftslovens § 1, stk. 2 d), hvorefter personer, der har haft fælles bopæl med afdøde i de sidste 2 år før dødsfaldet, alene skal betale boafgift på 15%. Dette skal de samlevende ikke udtrykkeligt tilvælge i et testamente – de skal blot oprette et testamente, hvor de arver "mest muligt" (hvilket de fleste gør, jf. min besvarelse af spg. 5).

Tilsvarende kunne det med fordel bestemmes, at såfremt en testator har ønsket, at et barn skal arve "mindst muligt", skal det automatisk indebære, at tvangsarven begrænses til højst 1 mio. kroner. Fortolkningsmæssigt er det oplagt, at en testator, der vil give sit barn "så lidt som tænkes kan", også ville ønske en sådan begrænsning. Nogle testatorer glemmer det imidlertid – ikke alle er jo jurister. Og arvelovens forarbejder siger desværre på nuværende tidspunkt, at millionbegrænsningen kun finder anvendelse, hvis testator har husket at nævne den udtrykkeligt i testamentet, jf. bemærkningerne til arvelovens § 5, stk. 2.

Jeg har ingen øvrige kommentarer og henholder mig i det hele til den allerede afgivne besvarelse.

Jeg står til rådighed, hvis der måtte være supplerende spørgsmål eller kommentarer.

Med venlig hilsen

Ulrik Grønberg, advokat

Advokaterne

Sankt Knuds Torv P/S

Ryesgade 31
8000 Aarhus C
CVR nr. 3228 3012
Telf. nr. 8613 0600
E-mail: ug@askt.dk

Fra: Ulrik Grønberg
Sendt: 1. september 2014 15:26

Til: 'jm@jm.dk' <jm@jm.dk>

Emne: Att. Procesretskontoret - sagsnr. 2011-773-0005 - lovovervågning vedr. arveloven

Att. Procesretskontoret/Charlotte Christiansen

Jeg fremsender herved som vedhæftede PDF-filer følgende:

- Besvarelse af de af Justitsministeriet stillede spørgsmål om arvelovens ændringer
- Oversigt over 13 fejl og forglemmelser ved arvelovsreformen
- Kopi af artikel om danskernes testamentsmønstre, trykt i Tidsskrift for Familie- og Arveret 2014.168.

Jeg står til rådighed, såfremt der er problemer med at åbne filerne eller spørgsmål i øvrigt.

Med venlig hilsen

Ulrik Grønborg, advokat

Advokaterne

Sankt Knuds Torv P/S

Ryesgade 31
8000 Aarhus C
CVR nr. 3228 3012
Telf. nr. 8613 0600
E-mail: ug@askt.dk



Justitsministeriet
Slotsholmsgade 10
1216 København K

Store Kongensgade 1-3
1264 København K
Tlf. +45 70 10 33 22
post@domstolsstyrelsen.dk
CVR-nr. 21659509
EAN-nr. 5798000161184

Sendt pr. mail til mkm@im.dk og hll@im.dk

J.nr.: 2014-4305-0024-35
Sagsbehandler: Mette Søndergaard
Mail: MESG@domstolsstyrelsen.dk
23. september 2016

Domstolsstyrelsen bidrag til ændringer om reglerne om successionsrækkefølger

Justitsministeriet har ved e-mail af 31. august 2016 anmodet Domstolsstyrelsen om at bidrage med en kort redegørelse om problemstillingen i forhold til successionsrækkefølgen, som på nuværende tidspunkt fremgår af bilag 1 til bekendtgørelse nr. 1555 af 18. december 2007 om notarialforretninger. Anmodningen kommer som en del af ministeriets lovovervågning af arveloven.

Feltet med successionsrækkefølgen blev indsat i bilag 1 som følge af en redegørelse afgivet af Udvalget om varetagelse af skiftesagsbehandling. Ønsket om indsættelsen af successionsrækkefølgen blev fremsat af den ene advokatrepræsentant, som var autoriseret bobestyrer. Indsættelsen var et forsøg på at sikre, at successionsrækkefølger blev overholdt.

Domstolsstyrelsen fremsatte i efteråret 2015 et ønske om, at rubrikken om successionsrækkefølgen fjernes fra blanketten, da det ikke er teknisk muligt at registrere en successionsrækkefølge i Centralregistreret for Testamenter. Der er alene mulighed for at oprette en registrering i testamentsregisteret på den person, der opretter testamentet. Det er ikke muligt at angive navn eller cpr-nummer på den eller de, der indsættes til at arve i successionsrækkefølge. Det er heller ikke muligt at registrere et testamente på et ufødt barn, da et ufødt barn ikke er blevet tildelt et cpr-nummer. Der henvises i denne forbindelse til arvelovens § 60, stk. 2.

På samme måde fremstår blanketten uhensigtsmæssig, da retterne for den almindelige testator umiddelbart vil synes at komme til at påtage sig ansvaret for, at arven tilfalder dem, som er anført i testamentet, hvilket vil være i uoverensstemmelse med det princip, der blev indført med dødsbo-skifteloven, hvorefter skifteretten ikke behandler, men berigtiger dødsboer.

Med venlig hilsen

Laila Lindemark

Vestre Landsret
Præsidenten



Justitsministeriet
Civilafdelingen
Procesretskontoret
Slotsholmsgade 10
1216 København K

J.nr. 40A-VL-17-14
Den 02/09-2014

Justitsministeriet har ved brev af 23. april 2014 anmodet om eventuelle bemærkninger til den generelle virkning af arvelovens regler siden ikrafttrædelsen af disse den 1. januar 2008, ligesom ministeriet har anmodet om svar på en række konkrete spørgsmål.

I den anledning kan jeg oplyse, at landsretten er bekendt med og fuldt ud kan tiltræde den udtalelse, som er afgivet i dag af præsidenten for Østre Landsret.

Dette svar sendes alene elektronisk til jm@jm.dk.

Der henvises til sagsnr. 2011-773-0005.

Med venlig hilsen


Bjarne Christensen

Østre Landsret
Præsidenten



Den - 2 SEP. 2014
J.nr. 40A-ØL-22-14
Init: cr

Justitsministeriets
Civilafdelingen
Slotholmsgade 10
1216 København K


Justitsministeriet har ved brev af 23. april 2014 (Sagsnr. 2011-773-0005) anmodet om eventuelle bemærkninger til lovovervågning vedrørende arveloven.

Efter drøftelse med landdommerne i den afdeling i landsretten, der som speciale behandler sager vedrørende dødsboskifte kan jeg oplyse, at landsretten i 2008-13 alene har behandlet relativt få sager, hvor de ændrede regler i arveloven – herunder om tvangsarveret og samlevertestamente – har haft betydning for sagernes afgørelse. Der ses ikke af sagerne at kunne påvises generelle problemer, der giver landsretten anledning til bemærkninger.

Landsretten har ikke grundlag for at besvare spørgsmålene om, hvor ofte de nye regler er blevet anvendt, samt i hvilket omfang reglerne har haft praktisk betydning og utilsigtede økonomiske konsekvenser.

Landsretten har ikke bemærkninger til de overvejede ændringer af arvelovens §§ 21 og 22.

Med venlig hilsen


Bent Carlsen


Ellen Busck Porsbo

Fra: Ingrid Thorsboe [TIV@domstol.dk]
Sendt: 21. august 2014 13:40
Til: Justitsministeriet
Cc: Henrik Agersnap
Emne: Lovovervågning af arveloven, j.nr. 2011 - 773 - 0005
Vedhæftede filer: Brev ved overvågning af arveloven.docx

Justitsministeriet
Procesretskontoret
Att. Charlotte Christiansen
J.nr. 2011 – 773 – 005
Dok.: 1144658

Ved brev af 23. april 2014 fremsendte Procesretskontoret lovovervågning vedrørende arveloven.

På vegne Retten i Odense og Retten i Horsens henviser jeg til svar i vedhæftede fil.

Med venlig hilsen

Ingrid Thorsboe
Byretspræsident

Retten i Horsens
Godsbanegade 2
8700 Horsens

Tlf. 76254500
Mobil 40787811

Justitsministeriet

Lovovervågning vedrørende arveloven, Deres jr. nr. 2011-773-0005

Justitsministeriet har ved brev af 23. april 2014 anmodet byretterne om at belyse domstolenes erfaringer med de nye regler i arveloven i perioden 1. januar 2008 til 31. december 2013.

Henvendelsen fra Justitsministeriet er bl.a. drøftet på et forårstræf for skifteretternes ledelser, ligesom der har været en uformel drøftelse i koordineringsgruppen for byretternes præsidenter. Der har været enighed om, at henvendelsen indeholder spørgsmål, der ikke lader sig besvare af byretterne, idet byretterne ikke er i besiddelse af de fornødne oplysninger.

Indledningsvist bemærkes, at det ikke er muligt for byretterne at udtale sig om reglernes generelle virkning. Reglerne finder givetvis i al ubemærkethed anvendelse i mange dødsboskifter, idet arvingerne accepterer reglerne og overtager boerne til privat skifte. Eventuelle tvister, der udspringer af reglerne, vil formentlig finde en forligsmæssig løsning blandt de privatskiftende arvinger eller ved en eventuel bobestyrers mellemkomst. Byretternes kontakt med de anførte regler vil således være koncentreret om testamentsoprettelser, og de - i praksis ganske få - sager, hvor fordelingsreglerne i arveloven, herunder reglerne om testations-kompetence, giver anledning til en tvist mellem arvinger, som indbringes for domstolene.

I forbindelse med testamentsoprettelse er det alene notarens opgave at sikre sig testators identitet og habilitet, og kun yderst sjældent er baggrunden for testamentsoprettelsen og testamentets indhold til drøftelse. Dertil kommer, at langt de fleste testamenter er udarbejdet af advokater, og i disse sager vil notaren med sikkerhed afholde sig fra at drøfte indholdet af testamentet i forbindelse med underskrivelsen. Der eksisterer heller ikke fortegnelser over, hvad der fremgår af de enkelte testamenter, herunder om det er et udvidet samlevertestamente, eller om der i testamentet er truffet bestemmelse om begrænsning af en arvings legale arvelod.

Med henvisning til ovennævnte kan de af Justitsministeriet stillede spørgsmål 1-8 derfor ikke umiddelbart besvares.

For så vidt angår spørgsmålet om antallet af skiftesager på baggrund af et udvidet samlevertestamente og spørgsmål 9 og 10 bemærkes, at muligheden for at sidde i uskiftet bo i tilfælde, hvor førstafdøde har særbørn, anvendes, og at dette nogle gange sker ved, at der i forbindelse med dødsboskiftet indhentes samtykke fra særbørn. Ved udlevering af boer til arvingerne er det skifterettens opgave at sikre sig, at boerne udleveres til de rigtige arvinger under hensyn til oplysninger om familieforhold og eventuelle testamenter. Registreringen i sagsbehandlingssystemerne angår alene bobehandlingsmåden, altså om der er tale om et boudlæg, et ægtefælleudlæg, et uskiftet bo, et privat skifte eller et bobestyrerbo. Det registreres således ikke, om arvingerne i de enkelte boer er ægtefæller, samlevere, børn, særbørn eller testamentsarvinger. Retterne har derfor ikke mulighed for at besvare disse spørgsmål.

Som svar på spørgsmål 11 bemærkes, at det er en velkendt, men sjældent forekommende problematik, at længstlevende kan have misbrugt sin rådighed over det uskiftede bo. Problematikken er ikke ny og kan også

gøre sig gældende i uskiftede boer med fællesbørn. Der foreligger ikke statistisk materiale, der giver belæg for, at problemet er stigende eller særlig aktuelt for uskiftede boer med særbørn.

Spørgsmålene 12, 13 og 14 omhandler forslag til ændringer i orienteringen af livsarvingerne om det uskiftede bo og den måde, hvorpå den efterlevende ægtefælle afgiver oplysninger om formueforhold i forbindelse med overtagelse af boet til uskiftet bo. Det tilkommer ikke retterne at komme med bemærkninger om hensigtsmæssigheden i nogle påtænkte forslag i forbindelse med en lovovervågning, hvorfor spørgsmålene ikke besvares.

Afslutningsvist er byretterne blevet anmodet om at oplyse, hvor mange sager der har været siden 1. januar 2008 om omstødelse af dispositioner, som er foretaget efter førstafdødes død i strid med arvelovens § 83. Som anført er der ikke lavet registreringer heraf. Et skøn vil således alene basere sig på eventuelle erindringer herom hos skifteretternes nuværende og tidligere medarbejdere, hvilket skøn der imidlertid er afstået fra at foretage, da det ikke vil give et retvisende billede.

Fra: Lisbeth Larsen [LIL@domstol.dk]
Sendt: 22. august 2014 08:54
Til: Justitsministeriet
Emne: VS: Lovovervågning vedrørende arveloven - j.nr. 2011-773-0005
Vedhæftede filer: Lovovervågning vedrørende arveloven
[DOK1147265].pdf; Høringsparter til
lovovervågning af Arveloven [DOK1069006].pdf; fesdPacket.xml

Jeg kan henvisse til det svar, som præsidenten for Retten i Horsens
har sendt 21.
august 2014.

Venlig hilsen

Lisbeth Larsen
Præsident
Retten i Glostrup
Stationsparken
2600 Glostrup
tlf. 43 23 14 00
direkte 43 23 15 51
mobil 25 10 79 12
mail lil@domstol.dk

-----Oprindelig meddelelse-----


Fra: Justitsministeriet [mailto:jm@jm.dk]
Sendt: 23. april 2014 13:18
Til: 'Retten på Frederiksberg'; 'Retten på Bornholm'; 'Retten i
Viborg'; 'Retten i
Sønderborg'; 'Retten i Svendborg'; 'Retten i Roskilde'; 'Retten i
Randers'; 'Retten
i Odense'; 'Retten i Næstved'; 'Retten i Nykøbing'; 'Retten i
Lyngby'; 'Retten i
Kolding'; 'Retten i Horsens'; 'Retten i Holstebro'; 'Retten i
Holbæk'; 'Retten i
Hjørring'; 'Retten i Hillerød'; 'Retten i Herning'; 'Retten i
Helsingør'; 'Retten i
Glostrup'; 'Retten i Esbjerg'; 'Retten i Århus'; 'Retten i Aalborg';
'Københavns
Byret'
Emne: Lovovervågning vedrørende arveloven - j.nr. 2011-773-0005

Se venligst vedhæftede filer.

Med venlig hilsen

Mette Møllerschou Ewald
Assistent

Fælles service
Slotsholmsgade 10



1216 København K
Tlf.: 7226 8400
www.justitsministeriet.dk
jm@jm.dk

Københavns Byret



Justitsministeriet
Slotsholmsgade 10
1216 København K

Præsidenten
Domhuset, Nytorv 25
1450 København K.
Tlf. 99 68 70 15
CVR 21 65 95 09
administration.kbh@domstol.dk
J. nr. 9099.2014.20

Den 26. august 2014

Ved en mail af 23. april 2014 har Justitsministeriet anmodet om eventuelle bemærkninger om lovovervågning vedrørende arveloven.

Jeg skal i den anledning oplyse, at Københavns Byret kan henholde sig til byretspræsident Ingrid Thorsboe's svar af 21. august 2014 til Procesretskontoret på vegne Retten i Odense og Retten i Horsens.

Med venlig hilsen

Søren Axelsen

Retspræsidenten



Justitsministeriet
Slotsholmsgade 10
1216 København K

Retten i Herning
Haraldsgade 28
7400 Herning
Tlf. 99 68 60 01
sfn@domstol.dk
Åbnings- og telefontid
Man-fre 08.30-15.00
SE-nr. 38404210

00008281/Sagsbeh. GRM
J.nr. 8499.2014.3.2
Vedr.

26. august 2014

Ved en mail af 23. april 2014 har Justitsministeriet anmodet om eventuelle bemærkninger om lovovervågning vedrørende arveloven.

Jeg skal i den anledning oplyse, at Retten i Herning kan henholde sig til byretspræsident Ingrid Thorsboe's svar af 21. august 2014 til Procesretskontoret på vegne Retten i Odense og Retten i Horsens.

Med venlig hilsen


Steen Friis Nielsen

Retten i Aarhus

Jmt. mod
27 AUG. 2014



Justitsministeriet
Procesretskontoret
Slotsholmsgade 10
1216 København K

Præsidenten
Kannikegade 16
8000 Århus C

Tlf. 99 68 7 80
Fax
E-mail: aarhus@domstol.dk

SE-nr. 58-02-46-19

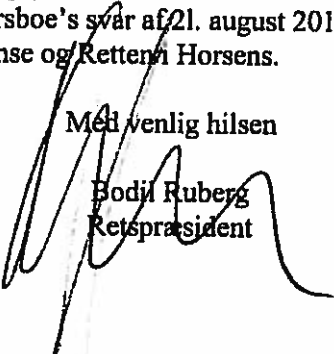
26. august 2014

**Lovovervågning vedrørende arveloven, Justitsministeriets sagsnr.:
2011-773-0005**

Ved en e-mail af 23. april 2014 har Justitsministeriet anmodet om eventuelle bemærkninger om den generelle virkning af arvelovens regler siden ikrafttrædelsen den 1. januar 2008.

Jeg skal i den anledning oplyse, at Retten i Aarhus kan henholde sig til retspræsident Ingrid Thorsboe's svar af 21. august 2014 til Procesretskontoret på vegne af Retten i Odense og Retten i Horsens.

Med venlig hilsen


Bodil Ruberg
Retspræsident

Fra: Niels Otto Jensen [NOJ@domstol.dk]
Sendt: 28. august 2014 13:34
Til: Justitsministeriet
Emne: procesretskontoret 2011-773-0005

Justitsministeriet
Proceskontoret
Att. Sagsbeh. Charlotte Christensen.
Sagsnr. 2011-773-0005.

Ved mail af 23. april 2014 har Justitsministeriet anmodet byretterne om at belyse domstolenes erfaringer med de nye regler i arveloven i perioden 1. januar 2008 til 31. december 2013.

Jeg skal i den anledning oplyse, at Retten i Hjørring kan henholde sig til byretspræsident Ingrid Thorsboes svar af 21. august 2014 til Proceskontoret på vegne af retterne i Horsens og Odense.

Med venlig hilsen

Niels Otto Jensen

Byretspræsident
Mobil: + 45 25 10 79 00
Email: noj@domstol.dk

Retten i Hjørring

Sct. Knuds Park 8
9800 Hjørring
Direkte: + 45 99 68 56 66
Hovednummer: + 45 99 68 56 00

www.domstol.dk/hjoerring

Retten i Holbæk



Justitsministeriet
Slotsholmsgade 10
1216 København K

Administrationen
Domhusstræde 1
4300 Holbæk
holbæk@domstol.dk
www.domstol.dk/holbæk

00013380/Sagsbeh. CPD
J.nr. 8499.2014.2.1
Vedr.

28. august 2014

I brev af 23. april 2014 har Justitsministeriet anmodet byretterne om at belyse erfaringer med arveloven, siden lovens ikrafttræden den 1. januar 2008.

I den anledning skal jeg på vegne Retten i Nykøbing Falster og Retten i Holbæk meddele, at vi er bekendt med brev af 21. august 2014 fra retspræsident Ingrid Thorsboe på vegne Retten i Odense og Retten i Horsens, og at vi ikke har yderligere bemærkninger.

Med venlig hilsen

A handwritten signature in black ink that reads 'Anette Rahr Codam'.

Anette Rahr Codam
Retspræsident

Retten i Esbjerg

Jmt. modt

29 AUG. 2014



Justitsministeriet
Slotsholmsgade 10
1216 København K

Præsidenten
Dokken 1
6700 Esbjerg
Tlf. 79136677
SE-nr. 50 03 28 17
EAN-nr. 5798000161740
www.domstol.dk/esbjerg
E-mail: adm.esb@domstol.dk

00011530/Sagsbeh. IBN
J.nr. 9099.2014.1.1

27. august 2014

Ved en mail af 23. april 2014 har Justitsministeriet anmodet om eventuelle bemærkninger om lovovervågning vedrørende arveloven.

Jeg skal i den anledning oplyse, at jeg er bekendt med byretspræsident Ingrid Thorsboe's svar af 21. august 2014 til Procesretskontoret på vegne Retten i Odense og Retten i Horsens, og at Retten i Esbjerg ikke har yderligere bemærkninger.

Med venlig hilsen


Margit O. Laub

Retten i Næstved

Justitsministeriet
Slotsholmsgade 10
1216 København K
jm@jm.dk



Præsidenten
Gardehusarvej 5
4700 Næstved
Tlf. 99 68 52 00
aet@domstol.dk

J. nr. 9001.2014.1/2
Den 2. september 2014

Ved en mail af 23. april 2014, j. nr. 2001-773-0005, har Justitsministeriet anmodet om eventuelle bemærkninger om lovovervågning vedrørende arveloven.

Jeg skal i den anledning oplyse, at Retten i Næstved kan henholde sig til Retten i Horsens svar af 21. august 2014.

Med venlig hilsen

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Alex Elisiussen".

Alex Elisiussen

Domstolsstyrelsen



Justitsministeriet
Slotsholmsgade 10
1216 København K

Store Kongensgade 1-3
1264 København K
Tlf. +45 70 10 33 22
post@domstolsstyrelsen.dk
CVR-nr. 21659509
EAN-nr. 5798000161184

Sendt på e-mail til jm@jm.dk

J.nr. 2014-4101-0040-4
Sagsbeh.: Mette Koue
Mail: METKO@domstolsstyrelsen.dk
1. september 2014

Lovovervåning vedrørende arveloven – Justitsministeriets jr. nr. 2011-773-0005.

Justitsministeriet har ved brev af den 23. april 2014 anmodet Domstolsstyrelsens om at belyse domstolenes erfaringer med de nye regler i arveloven i perioden 1. januar 2008 til 31. december 2013.

Domstolsstyrelsen er bekendt med byretternes besvarelser af henholdsvis den 26. august 2014 og den 21. august 2014.

Domstolsstyrelsen kan i den anledning oplyse, at styrelsen ikke er i besiddelse af de fornødne oplysninger til at besvare spørgsmålene, og derfor heller ikke bidrage med oplysninger af betydning for det videre arbejde.

Med venlig hilsen

Mette Koue

Justitsministeriet
Slotsholmsgade 10

1216 København K

jm@jm.dk

KRONPRINSESSEGADE 28
1306 KØBENHAVN K
TLEF. 33 96 97 98
FAX 33 36 97 50

DATO: 4. september 2014
SAGSNR.: 2014 - 1222
ID NR.: 307966

Høring - over lovovervågning vedrørende arveloven - j.nr. 2011-773-0005

Ved e-mail af 23-04-2014 har Justitsministeriet anmodet om Advokatrådets bemærkninger til ovennævnte lovovervågning.

Advokatrådet har følgende bemærkninger:

Det er Advokatrådets opfattelse, at den ændring af arveloven, der gik ud på, at tvangsarven blev nedsat fra 1/2 til 1/4 af, hvad der efterlades, er blevet opfattet meget positivt blandt arveladere. De tidligere gældende regler blev ofte opfattet som en urimelig indgriben i den fri råderet.

Hvad angår de generelle virkninger af arvelovens regler, er der ikke nogen særskilte kommentarer, udover at længstlevendes ret til suppleringsarv i medfør af den nye bestemmelse i arvelovens § 11, stk. 2, hvor længstlevende vil kunne udtage samlet kr. 710.000 (2014 niveau), i et vist omfang har forenklet behandlingen mange boer, men det opfattes i visse tilfælde stødende af afdødes børn, og navnlig når det er særbørn.

Hvad angår de særskilte spørgsmål har Advokatrådet følgende kommentarer:

- 1) *I hvilket omfang er adgangen til at begrænse længstlevende ægtefælles arv til tvangsarven på 1/4 af arvelodden blevet udnyttet af arveladere?*

Adgangen til at begrænse længstlevende ægtefælles arv er efter Advokatrådets opfattelse alene blevet anvendt i meget begrænset omfang.

- 2) *Hvad har typisk været arveladers begrundelse for at begrænse længstlevende ægtefælles arv til tvangsarven?*

Arveladers begrundelse for at begrænse længstlevende ægtefælles arv har typisk været, at længstlevende har mulighed for at klare sig selv, og i enkelte tilfælde har begrundelsen været uvenskab mellem ægtefællerne.

- 3) *Har retten til suppleringsarv efter arvelovens § 11, stk. 2. haft praktisk betydning i sager, hvor længstlevende ægtefælles arv ved testamente er blevet begrænset til tvangsarven?*

Ægtefællens ret til suppleringsarv har ikke haft nogen reel praktisk betydning i sager, hvor længstlevendes arv har været begrænset til tvangsarven.

- 4) *Er det som følge af ændringer af tvangsloddernes størrelse blevet nemmere for arvlader og professionelle aktører at få overblik over, hvor stor en andel af formuen arvelader frit kan testamenteres over?*

Ændringen i tvangsarvelodderne har efter Advokatrådets opfattelse hverken gjort det nemmere eller svære at få et overblik over, hvad der kan testamenteres over.

- 5) *I hvilket omfang har ugifte samlevende anvendt adgangen til at oprette et udvidet samlevertestamente?*

Reglerne om udvidet samlevertestamente har medført en væsentlig øget oprettelse af testamenter, og reglerne er blevet modtaget meget positivt.

- 6) *Har anvendelsen af udvidet samlevertestamente vist sig at give uhensigtsmæssige økonomiske følger for arveladers livsarvinger?*

Muligheden for at oprette udvidet samlevertestamente har haft meget begrænset virkning for arveladers livsarvinger. Det bemærkes dog at der endnu ikke er blevet oparbejdet større erfaring på området.

- 7) *Har det i praksis vist sig uhensigtsmæssigt i forhold til gyldigheden af et udvidet samlevertestamente, at der bl.a. stilles krav om, at ugifte samlevende skal have levet sammen på fælles bopæl i et ægteskabslignende forhold i de sidste 2 år?*

Det er Advokatrådets opfattelse, at der ikke, eller i hvert fald alene i begrænset omfang, har vist sig nogen uhensigtsmæssigheder som følge af, at parterne skal have levet sammen på fælles bopæl i et ægteskabslignende forhold i 2 år.

- 8) *Har ugifte samlevende i perioden frem til, at de opfylder kravet om 2 års samliv på fælles bopæl i praksis anvendt muligheden for at oprette et almindeligt testamente?*

De fleste samlevende, der opretter testamente, opfylder typisk kravet om 2 års samliv på fælles bopæl på oprettelsestidspunktet, så der er derfor ikke

konstateret nogen ændring i oprettelsesmønstreret for de ugifte samlevende, der ikke opfylder kravet.

---ooo000ooo---

Hvad angår omfanget af testatorer, der ønsker at frigøre sig for længstlevende ægtefælles rådighedsbegrænsninger ved ændring af testamente efter at være blevet rådgivet om reglerne i arvelovens § 83, har Advokatrådet ingen kommentarer hertil. Det skyldes at denne situation optræder yderst sjældent, og Advokatrådet har derfor ikke grundlag for at udtale sig generelt herom.

---ooo000ooo---

- 9) *I hvilket omfang anvendes muligheden for at sidde i uskiftet bo i familier, hvor forstafdøde har særbørn?*

Muligheden for at hensidde i uskiftet bo med forstafdødes særbørn anvendes i vidt omfang. Det er dog ikke muligt at sætte procenter eller andet tal på, hvor ofte denne mulighed anvendes.

- 10) *I hvor høj grad indhentes i forbindelse med dødsboskiftebehandlingen særbørns samtykke til, at længstlevende kan sidde i uskiftet bo?*

Særbørns samtykke til at længstlevende kan hensidde i uskiftet bo forsøges i nogle tilfælde indhentet.

- 11) *Har der været eksempler på uhensigtsmæssige økonomiske konsekvenser for afdødes særbørn i situationer, hvor længstlevende vælger at sidde i uskiftet bo?*

Det forekommer, at længstlevende "tømmer" hele boet, således at der ikke bliver nogen arv til forstafdødes særbørn. Hvor ofte det forekommer, kan Advokatrådet ikke på det foreliggende grundlag udtale sig om.

- 12) *Vil en afskaffelse af skifterettens obligatoriske pligt til at oplyse livsarvingerne om, at boet udleveres til uskiftet bo, have konsekvenser for livsarvingernes mulighed for at dokumentere et misbrug af et uskiftet bo, eller gøre et misbrugskrav gældende?*

Afskaffelse af skifterettens obligatoriske pligt til at oplyse livsarvingerne om at boet er udleveret til uskiftet bo, vil efter Advokatrådets opfattelse ikke få nogen konsekvenser for livsarvingers mulighed for at dokumentere et misbrug mv.

Dog finder Advokatrådet anledning til at bemærke, at for livsarvinger, der ikke har kontakt med deres forældre, vil mulighederne for at opdage, at et eventuelt misbrug være begrænset, såfremt skifterettens meddelelsespligt afskaffes.

- 13) *Ved det være hensigtsmæssigt at ændre arvelovens § 22, således at længstlevendes pligt til at udarbejde en formueoversigt over det uskiftede bos midler senest 6 måneder efter dødsfaldet erstattes med et krav om, at længstlevende skal erklære, at der ikke er andre aktiver i boet end dem, der fremgår af skattemappen, og at længstlevende er solvent?*

Det er Advokatrådets opfattelse, at det ikke vil være hensigtsmæssigt at ændre arvelovens § 22. Der er stadig aktiver af større værdier, der ikke fremgår af skattemappen, og det er således vigtigt, at der i hver enkelt sag bliver lavet en egentlig formueoversigt.

- 14) *Forudsætter ovennævnte ændring af arvelovens § 22 i givet fald, at skattemappen udbygges med oplysninger om f.eks. andelsboliger, kolonihavehuse, private gældsbreve og udenlandske formueaktiver?*

Som det fremgår ovenfor ad 13) er der adskillige aktiver, der ikke fremgår af skattemappen, og uanset skattemappen blev udbygget med yderligere oplysninger, vil der stadig være væsentlige oplysninger, som ikke vil fremgå af skattemappen.

Med venlig hilsen


Torben Jensen

Ida Marianne Nørgaard Hansen

Fra: Retten i Sønderborg [sonderborg@domstol.dk]
Sendt: 8. september 2014 15:15
Til: Justitsministeriet
Emne: VS: Lovovervågning, arveloven
Vedhæftede filer: Brev ved overvågning af arveloven.docx

Til Henrik Hjort Elmquist.

J.nr. 2011-773-0005.

Vi kan henholde os til brev af 30. juni 2014 fra byretspræsident Ingrid Thorsboe, Retten i Horsens.

Med venlig hilsen

Tove Struck

Chefsekretær
Tlf. 73 42 41 31
tms@domstol.dk

på vegne af
Karen Thegen

Byretspræsident
Tlf. 73 424130
kath@domstol.dk

Retten i Sønderborg

Stationsvej 10
6400 Sønderborg
Tlf. 73 42 41 21
www.domstol.dk/soenderborg



dommerfuldmægtigforeningen

Justitsministeriet
Procesretskontoret

Sønderborg, den 24. august 2014

Vedr. Deres sagsnr. 2011-773-005

Justitsministeriet har ved email af 17. juni 2014 anmodet om Dommerfuldmægtigforeningens eventuelle bemærkninger til den generelle virkning af arvelovens regler, siden ikrafttrædelsen af disse den 1. januar 2008.

Justitsministeriet har endvidere anmodet Dommerfuldmægtigforeningen om at besvare en række spørgsmål, vedrørende arvelovens regler om ægtefællers tvangsarveret og adgangen til at oprette et udvidet samlevertestamente m.v.

Dommerfuldmægtigforeningen kan henholde sig til det svar, der er afgivet af retterne.

Disse bemærkninger sendes elektronisk til: jm@jm.dk.

På foreningens vegne

Jacob Hinrichsen

Høringsansvarlig
Dommerfuldmægtigforeningen



Justitsministeriet
Lovafdelingen
Slotholmsgade 10
1216 København K

Vesterbrogade 32
1620 København V

Telefon 33 43 70 00
mail@danskeadvokater.dk
www.danskeadvokater.dk

5. september 2014

Høring i forbindelse med lovovervågning vedrørende arveloven

1. Indledning

Den 1. januar 2008 trådte arveloven i kraft, jf. lov nr. 515 af 6. juni 2007. Af Justitsministeriets besvarelse af spørgsmål nr. 15, 16, 25 og 28 fra Folketingets Retsudvalg vedrørende lovforslag nr. L 100 (forslag til arveloven), der blev fremsat den 6. december 2006, fremgår det, at der bør iværksættes lovovervågning efter et passende tidsrum.

På den baggrund har Justitsministeriet den 23. april 2014 (j. nr. 2011-773-0005) anmodet Danske Advokater og Advokatrådet om at belyse advokaternes erfaring med de nye regler i arveloven i perioden 1. januar 2008 til 31. december 2013.

Justitsministeriet har i den forbindelse anmodet om eventuelle bemærkninger om den generelle virkning af arvelovens regler siden ikrafttrædelsen af disse den 1. januar 2008.

Herudover har Justitsministeriet anmodet om besvarelse af en række (i alt 14 spørgsmål) konkrete spørgsmål vedrørende arvelovens regler henholdsvis om

ægtefællers tvangsarveret, adgangen til at oprette udvidet samlevertestamente, oprettelse af gensidigt testamente, uskiftet bo samt formueoversigt.

Foranlediget af Justitsministeriets henvendelse har Danske Advokater inddraget de to specialforeninger, Danske Arveretsadvokater og Danske Familieadvokater, i processen. Begge foreningers bestyrelser fungerer som fagudvalg for Danske Advokater i forbindelse med afgivelse af høringssvar mv. inden for bl.a. arvelovgivningen.

Til brug for belysning af advokaters erfaringer med de nye regler i arveloven og eventuelle bemærkninger om reglerens generelle virkning har Danske Advokater i samarbejde med Danske Familieadvokater og Danske Arveretsadvokater foretaget en spørgeskemaundersøgelse.

Spørgeskemaundersøgelsen indeholdt Justitsministeriets 14 spørgsmål og nogle andre uddybende spørgsmål. 160 advokater har besvaret spørgeskemaet. Kopi af spørgeskemaet vedlægges som bilag.

Nærværende høringssvar er blandt andet udarbejdet på baggrund af en analyse af undersøgelsen.

2. Overordnede bemærkninger

Indledningsvis bemærkes, at det fra de tre organisationers side hilses velkommen, at dette tiltag er iværksat, således at ministeriets oplysnings- og bedømmelsesgrundlag for eventuelle justeringer af lovgivningen suppleres med "brugernes"/ rådgivernes erfaringer med den praktiske anvendelse af loven igennem en vis periode. Dette giver mulighed for at implementere indkomne relevante forslag til tilpasninger i et eventuelt kommende arbejde i forbindelse med en revision af arveloven frem for at afvente modtagelsen af disse input i et senere høringssvar.

Endvidere bemærkes, at det forekommer konstruktivt og tidssvarende at foretage en vurdering af behovet for en eventuel revision af arveloven efter et forholdsvist kort åremål efter lovens ikrafttræden, således at eventuelle utilsigtede u hensigtsmæssigheder kan håndteres, ligesom påkrævede præciseringer kan finde sted, og retssikkerheden dermed øges for borgerne.

Overordnet er det vores erfaring, at arveloven, som trådte i kraft den 1. januar 2008, fungerer tilfredsstillende. De nye legale delingsregler forekommer for de fleste

afbalancerede, og i det omfang der ønskes en ændring heraf, giver arveloven med de nye begrænsninger i tvangsarven, herunder mindstearv for livsarvinger og mulighed for kontantudbetaling mv., et vidt spillerum for individuelle løsninger via oprettelse af et testamente og for ægtefæller ofte tillige suppleret med en ægtepagt.

På få, men væsentlige, områder er det imidlertid vores vurdering, at reglerne med fordel kan præciseres og i enkelte tilfælde ændres, da de i praksis har vist sig vanskelige at anvende, er materielt uklare eller ude af trit med den gældende retsopfattelse på området. Det opleves såvel for os som rådgivere, men ikke mindst for de borgere, som vi rådgiver, som utilfredsstillende, at det ikke ud fra lovens ord er muligt at kunne give et klart svar på en række væsentlige spørgsmål om retsvirkningerne af en given testamentarisk disposition som eksempelvis en successionsrækkefølge. Som et andet eksempel kan nævnes, at en efterlevende ægtefælles testationskompetence "læses" i en grad, som tilfældet er med de nye regler herom i lovens § 81.

Med afsæt i blandt andet de drøftelser, der igennem årene efter lovens ikrafttræden har været ført i vores foreninger, på seminarer, kurser mv. om disse spørgsmål, og Justitsministeriets ønske om svar på en række konkrete spørgsmål, har vi foretaget en spørgeundersøgelse blandt de to specialforeningers medlemmer. Herved er der skabt et vist statistisk grundlag for vores svar på Justitsministeriets 14 spørgsmål. Yderligere har vi i spørgeskemaet spurgt medlemmerne om deres erfaringer med de områder inden for lovgivningen, som har vist sig at volde problemer i praksis.

Dette har udmøntet sig i et spørgeskema med en lang række spørgsmål til vores medlemmer. Vi har modtaget 160 besvarelser ud af 456 mulige, hvilket svarer til ca. 35 procent af de adspurgte. Det er en besvarelsesprocent ud over det sædvanlige for spørgeundersøgelser af denne karakter og meget tilfredsstillende henset til skemaets volumen og kompleksitet ved afgivelse af svarene.

Foreningerne har i samarbejde med Danske Advokater bearbejdet de indkomne svar og på denne baggrund gennemgået nedenfor de enkelte spørgsmål samt bearbejdning og sammenstilling af de indkomne svar.

3. Besvarelse af Justitsministeriets spørgsmål

Danske Advokater, Danske Arveretsadvokater og Danske Familieadvokater har følgende bemærkninger til de konkrete spørgsmål.

Besvarelsene er baseret på de indkomne svar og dermed på i alt 160 advokaters svar på de stillede spørgsmål.

1. *I hvilket omfang er adgangen til at begrænse længstlevende ægtefælles arv til tvangsarven på ¼ af arvelodden blevet udnyttet af arvelader?*

Muligheden for at begrænse længstlevende ægtefælles arv til tvangsarven på ¼ af arvelodden benyttes kun i begrænset omfang.

2. *Hvad har typisk været arveladers begrundelse for at begrænse længstlevende ægtefælles arv til tvangsarven?*

Muligheden for at begrænse længstlevende ægtefælles arv til tvangsarven på ¼ af arvelodden benyttes kun i begrænset omfang, da ægtefæller ofte ønsker at berige hinanden. Når muligheden alligevel anvendes, fremhæves følgende årsager:

- Ønsket om at berige særligt særbørn
- Tvangsarven begrænses for at sikre et generationsskifte – af hensyn til videreførelse af virksomhed
- Når længstlevende er insolvent/ kreditorbeskyttelse
- Hvor parterne havde et dårligt ægteskab/separation er foreståede
- I tilfælde, hvor ægtefællen er alvorligt syg/dement/ludomani

Muligheden benyttes typisk kun i meget store boer med store formuer (hvor ægtefællen typisk er sikret på anden måde fx pension eller egen formue).

I de tilfælde, hvor parterne ønsker at begrænse længstlevendes arv, indgår man ofte aftale om arveafkald.

3. *Har retten til suppleringsarv efter arvelovens § 11, stk. 2, haft praktisk betydning i sager, hvor længstlevende ægtefælles arv ved testamente er blevet begrænset til tvangsarven?*

Analysen viser, at langt de fleste af de besvarende advokater ikke har anvendt bestemmelsen/haft sager af den type.

Det skyldes typisk, at de fleste boer beløbsmæssigt er uden for arvelovens § 11, stk. 2, - boerne/formuerne er så store, at bestemmelsen ikke er relevant. Derudover kan udbetaling af pensions - og/eller forsikringsmidler betyde, at arvelovens § 11, stk. 2, ikke finder anvendelse.

Bestemmelsen anvendes i praksis i tilfælde, hvor en ægtefælles arv er blevet begrænset på grund af sygdom (fx demens). Her er den indsatte væge forpligtet til at påberåbe sig bestemmelsen.

Det bemærkes ad reglerne om suppleringsarv, at reglen kan medføre en skævdeling af arven i de tilfælde, hvor førstafdøde efterlader sig særbørn, idet førstafdødes livsarvinger ikke arver den ægtefælle, der har overtaget hele boet efter § 11, stk. 2, hvis ægtefællen efterfølgende indgår ægteskab eller opretter testamente.

Der er ikke på samme måde som ved uskiftede boer en begrænsning i, hvor meget længstlevende kan testere over.

Da beløbsgrænsen i 2014 er på kr. 710.000,00 - et ikke ubetydeligt beløb - kan denne ret til frit at kunne disponere over suppleringsarven ved testamente indebære en skævdeling mellem førstafdødes og længstlevendes livsarvinger, idet førstafdødes livsarvinger reelt kan afskæres helt fra at modtage arv efter førstafdøde.

I forhold til balanceringen af de bagvedliggende sociale hensyn kan man overveje det hensigtsmæssige i, at længstlevende har testationskompetence.

- 4. Er det som følge af ændringer af tvangsloddernes størrelse blevet nemmere for arvelader og professionelle aktører at få overblik over, hvor stor en andel af formuen arvelader frit kan testamentere over?*

Det er umiddelbart hverken blevet nemmere eller sværere for arvelader og professionelle aktører at få overblik over, hvor stor andel af formuen arvelader frit kan testamentere over. Opgørelsesmetoden er den samme. Kun brøkerne er anderledes.

Tvangsarveloddernes størrelse giver bedre muligheder for at fordele arven, da der kan rådes over en større del ved testamente, hvilket mange arveladere benytter sig af.

- 5. I hvilket omfang har ugifte samlevende anvendt adgangen til at oprette et udvidet samlevertestamente?*

Det er vores erfaring, at langt de fleste samlevende, der henvender sig for at oprette testamente, anvender muligheden for et udvidet samlivstestamente. Meget få ønsker, at samleveren skal have en dårligere retsstilling end efter et udvidet

samlevertestamente, idet man ønsker, at længstlevende skal have den bedst mulige stilling efter den førstafdødes død.

Generelt er det dog vores opfattelse, at mange samlevende stadig har den misforståede opfattelse, at samlevende arver hinanden efter at have boet sammen i en vis periode, og at mange derfor ikke får oprettet testamente, fordi de ikke tror, at det er nødvendigt.

6. Har anvendelsen af udvidet samlevertestamente vist sig at have uhensigtsmæssige økonomiske følger for arveladers livsarvinger?

Det er naturligvis korrekt, at livsarvingernes arv bliver mindre, hvis samleveren tillægges arv ved et testamente eller et udvidet samlevertestamente.

I mange tilfælde er dette dog særdeles hensigtsmæssigt for livsarvingen, idet det evt. kan muliggøre det for samleveren at blive boende i den fælles bolig, hvor barnet også bor, fremfor at formuen hensættes i en forvaltningsafdeling i en årrække.

Det skal også bemærkes, at rådgivning ved oprettelse af testamente også bør tage hensyn til situationen ved længstlevendes død, således at den arv, som livsarvingen pga. samleverens arveandel ikke modtager ved førstafdødes død, i stedet ved testamentet bliver tillagt livsarvingen efter den længstlevendes død.

7. Har det i praksis vist sig uhensigtsmæssigt i forhold til gyldigheden af et udvidet samlevertestamente, at der bl.a. stilles krav om, at ugifte samlevende skal have levet sammen på fælles bopæl i et ægteskabslignende forhold de sidste to år?

Det har i nogle tilfælde vist sig uhensigtsmæssigt, og det kunne godt overvejes, om hensynene bag 2 års-reglen er stærke nok til at opretholde reglen. Der findes også par, der opfatter sig som samlevende, som slet ikke bor sammen, men som ønsker at sikre hinanden bedst muligt alligevel.

Hvis et samlevende par tidligt i forholdet fx køber fast ejendom sammen, kan det være uhensigtsmæssigt, at der ikke er mulighed for at sikre længstlevende ved et udvidet samlevertestamente, hvis der sker et dødsfald inden for de første 2 år af samlivet. Man kunne evt. overveje at give mulighed for at oprette et udvidet samlevertestamente i denne situation.

8. *Har ugifte samlevende i perioden frem til, at de opfylder kravet om 2 års samliv på fælles bopæl, i praksis anvendt muligheden for at oprette et almindeligt testamente?*

Nej, i disse tilfælde oprettes det udvidede samlevertestamente med det samme, således at udvidelsen blot først træder i kraft efter to år.

9. *I hvilket omfang anvendes muligheden for at sidde i uskiftet bo i familier, hvor førstafdøde har særbørn?*

Muligheden anvendes i et vist omfang, men sjældnere og sjældnere og oftest ved ældre længstlevende. Det er den generelle opfattelse blandt advokaterne, at længstlevende, såfremt der er likviditet til det, bør skifte, hvilket er blevet nemmere rent likviditetsmæssigt med den nye arvelovs ændrede arvebrøker.

10. *I hvor høj grad indhentes i forbindelse med dødsboskiftebehandlingen særbørns samtykke til, at længst levende kan sidde i uskiftet bo?*

Det sker efterhånden sjældent, idet der som nævnt under spørgsmål 9 oftest skiftes. Et alternativ er også at lade særbørnene give arveafkald mod vederlag.

11. *Har der været eksempler på u hensigtsmæssige økonomiske konsekvenser for afdødes særbørn i situationer, hvor længstlevende vælger at sidde i uskiftet bo?*

Muligheden for misbrug var og er fortsat til stede. Dette har ikke ændret sig efter arvelovens ikrafttræden i 2008.

12. *Vil en afskaffelse af skifterettens obligatoriske pligt til at oplyse livsarvingerne om, at boet udleveres til uskiftet bo, have konsekvenser for livsarvingernes mulighed for at dokumentere et misbrug af et uskiftet bo, eller gøre misbrugskrav gældende?*

De livsarvinger, der ikke har kontakt med deres forældre, får ved afskaffelse af denne meddelelse vanskeligere ved at "følge med" og dermed opdage et eventuelt misbrug, hvilket kan have betydning set i lyset af forældelsesreglerne.

13. *Vil det være hensigtsmæssigt at ændre arvelovens § 22, således at længstlevendes pligt til at udarbejde en formueoversigt over det uskiftede*

bos midler seneste 6 måneder efter dødsfaldet, erstattes med et krav om, at længstlevende skal erklære, at der ikke er andre aktiver i boet end dem, der fremgår af skattemappen, og at længstlevende er solvent?

Se spørgsmål 14.

14. Forudsætter ovennævnte ændring af arvelovens § 22 i givet fald, at skattemappen udbygges med oplysninger om f.eks. andelsboliger, kolonihavehuse, private gældsbreve og udenlandske formue aktiver?

Det skønnes at være en forudsætning for ændring af arvelovens § 22, at skattemappen udbygges med disse nævnte aktiver, mv. Fremgår de ikke af skattemappen, vil skattemappen ikke give et retvisende billede af formueforholdene. Bliver skattemappen derimod udbygget, vil en ændring af bestemmelsen være hensigtsmæssig og væsentlig lettere at håndtere for såvel længstlevende som skifteretten.

Indledningsvist bemærkes det, at det er en afgørende forudsætning, at en udbygning af skattemappen bør gælde begge ægtefællers skattemappe.

Det bemærkes, at det er en helt afgørende forudsætning, at skattemappen for dødsåret opbevares eller er tilgængelig hos SKAT indtil længstlevendes død – også i de situationer, hvor der er gået 20-30 år eller mere. Skattemappen for dødsåret vil have meget stor betydning i de situationer, hvor der er mistanke om, at der er sket misbrug af det uskiftede bo, men også i det hele taget i forbindelse med skifte af det uskiftede bo. Hvis ikke der kan indføres en ordning, hvor skattemapperne arkiveres elektronisk og gøres tilgængelige i en længere årrække efter dødsfaldet, kan organisationerne ikke tiltræde en ændring af arvelovens § 22, hvor formueoversigten afskaffes.

4. Andre emner

Justitsministeriet har anmodet om organisationernes eventuelle bemærkninger til den generelle virkning af arvelovens regler siden ikrafttrædelsen af disse den 1. januar 2008.

Det har i praksis vist sig, at både borgere og professionelle rådgivere har behov for, at lovgiver gør sig overvejelser om et antal arveretlige emner, som ikke er berørt i Justitsministeriets høringsbrev af 23. april 2014.

Det drejer sig om:

- Deklaratoriske regler for successionsrækkefølger
- Registrering af successionsrækkefølger og 3. mands bestemt særeje
- Testamentsværger
- Arvelovens § 81 – fælles testamenter
- Arvelovens §§ 83-86 - begrænsninger for længstlevendes dispositionsadgang
- Arvelovens § 87 - udvidet samlever testamenter

Resultatet af spørgeskemaundersøgelsen viser, at disse emner har betydning for et stigende antal danskere, som søger arveretlig rådgivning.

Organisationerne finder det naturligt, at Justitsministeriet i forbindelse med den nu iværksatte lovovervågning også inddrager disse emner, jf. nedenfor.

4.1 Deklaratoriske regler for successionsrækkefølger

Det fremgår af arvelovens § 60, at successionsrækkefølger gyldigt kan stiftes ved testamente for så vidt angår friarv. Arveloven indeholder imidlertid ingen nærmere regulering af successionsrækkefølger.

Arvelovsudvalget afstod fra at foreslå deklatoriske udfyldningsregler. Begrundelsen var, 1) at sådanne regler ville kræve et sikkert grundlag for at vide, hvilke deklatoriske regler, der ville være mest hensigtsmæssige, 2) at arveladers ønsker ofte er meget konkret bestemte, hvorfor det kan være vanskeligt at pege på en bestemt lovgivningsløsning og 3) at testamentariske bestemmelser om successionsrækkefølger ikke dengang var hyppigt forekommende. Der henvises til Betænkning 1473/2006, s. 336f. Udvalget anførte ingen statistisk dokumentation til støtte for antagelsen om, at testamentariske bestemmelser om successionsrækkefølger ikke var hyppigt forekommende.

Justitsministeriet tiltrådte, at loven ikke bør indeholde deklatoriske regler om den konkrete udformning af successionsrækkefølger, da det ikke i praksis vil være muligt at udforme dækkende deklatoriske regler for alle former for successionsrækkefølger om friarv.

Det er organisationernes opfattelse, at successionsrækkefølger anvendes hyppigt i praksis. Denne opfattelse støttes af spørgeskemaundersøgelsen, hvoraf det fremgår, at 71 procent af de besvarende advokater har rådgivet om oprettelse af testamenter

eller gavebrevne indeholdende klausul om successionsrækkefølge. Det fremgår desuden af besvarelsenerne, at successionsrækkefølger især anvendes til tilrettelæggelse af generationsskifte af virksomheder og til sikring af, at en familieformue bliver i slægten i de kommende generationer og ikke "fortyndes" ved arveovergang til svigerbørn, disses familie mv. Successionsrækkefølger anvendes også til sikring af en ægtefælle eller samlever, men med et ønske om, at formuen herefter "går tilbage" til arveladers slægt.

Efter organisationernes opfattelse er der et udtalt behov for deklaratoriske regler om successionsrækkefølger. Følgende vinkler bør belyses, når der etableres en successionsrækkefølge:

- Hvilke aktiver og passiver successionsrækkefølgen omfatter
- Om successionsrækkefølgen omfatter indtægter og surrogater
- Hvilken rådighed de enkelte indsatte skal have over midlerne i successionsrækkefølgen
- Hvis rådigheden skal være begrænset – hvordan skal rådighedsbegrænsninger defineres ("misbrug", forsvarlig råden, tilsyn eller accept fra tredjemand til visse dispositioner)
- Standarder for råden og konsekvenser ved overtrædelse af disse standarder
- Om der skal aflægges regnskab over midlerne i successionsrækkefølgen samt hvordan og overfor hvem
- Forholdet til de indsattes kreditorer
- Om den senere indsattes ret bortfalder, hvis denne afgår ved døden, eller om retten falder i arv
- Om indsattes tvangsarvinger skal tage helt eller delvist arv af midlerne i successionsrækkefølgen
- Formueordning for midler i successionsrækkefølgen
- Om den nærmere regulering af indholdet i successionsrækkefølgen kan/skal delegeres til andre
- Hvornår midlerne i successionsrækkefølgen overgår til den på næste plads indsatte
- Om etablering af successionsrækkefølgen skal udelukke uskiftet bo for de indsatte
- Håndtering af de på senere plads indsatte modtagere, som er ufødte eller endnu ikke stiftede juridiske personer

Hertil kommer, at den skatte- og afgiftsmæssige behandling af successionsrækkefølger ved overgang fra den på 1. til den på 2. plads indsatte er uafklaret. Der henvises til Rasmus Kristian Feldthusen, Analyse af den skatte- og afgiftsmæssige behandling af successionsrækkefølger (fideikommiss) i dansk ret, Skattepolitisk Oversigt 2013.417.

Som situationen er nu, står enhver borger eller rådgiver, som ønsker at etablere en successionsrækkefølge, på bar bund. Ethvert juridisk aspekt af successionsrækkefølgen skal beskrives detaljeret i stiftelsesdokumentet, hvilket gør koncipering af stiftelsesdokumentet til en både vanskelig og tidskrævende opgave. Det er der i princippet ikke noget forkert i, men konsekvensen er, at successionsrækkefølger kun kan anvendes af borgere, som dels har de økonomiske ressourcer til at købe den nødvendige juridiske rådgivning, dels ønsker at anvende disse ressourcer på denne opgave. Hertil kommer, at også domstolene vil have vanskeligt ved at finde faste holdepunkter for lovgivers holdning til, hvad det legale indhold af en successionsrækkefølge er. Den nærmere afgrænsning af successionsrækkefølgens retsvirkninger er således fuldstændig overladt til i første omgang rådgiverne, som ikke har lovgivning at støtte sig til, og i anden omgang domstolene, som heller ikke har lovgivning at støtte sig til.

Tysk ret indeholder en grundig (deklaratorisk) regulering af successionsrækkefølger. Der henvises til Bürgerliches Gesetzbuch §§ 2100 – 2146 og i det hele til Rasmus Kristian Feldthusen, Succession, 2001, DJØFs Forlag, som indeholder en grundig gennemgang af tysk ret.

Hertil kommer, at successionsrækkefølger i form af trusts er intensivt anvendt og reguleret i USA og angelsaksiske lande.

Organisationerne opfordrer på denne baggrund Justitsministeriet til at tage initiativ til at udfærdige lovbestemmelser til udfyldning af begrebet successionsrækkefølger, således som begrebet af lovgiver opfattes og tænkes anvendt.

4.2 Registrering af successionsrækkefølger og 3. mands bestemt særeje

Som anført ovenfor indeholder arveloven ingen nærmere regulering af successionsrækkefølger.

Der er således heller ikke indført en sikringsakt i forhold til de på anden og efterfølgende pladser indsatte, ligesom der ikke findes institutter, hvormed kreditorer kan kontrollere, om aktivet reelt er uden for debitorens (den på første plads indsattes) råden.

Som eksempel kan nævnes en simpel succession, hvor en arvelader skriver i et testamente, at hans samlever skal have huset og sommerhuset på første plads i en successionsrækkefølge, og at hans særbørn skal indsættes på andenpladsen. Arveladeren dør, og samleveren overtager de to ejendomme og tinglyses som ejer af de to ejendomme. Når samleveren dør herefter, vil enhver, der behandler samleverens bo, være til sinds at tro, at alt hvad samleveren efterlader sig, herunder de to ejendomme, skal tilfalde samleverens arvinger. På samme måde har samleverens kreditorer heller ingen grund til at tro andet, end at samleveren er ejer af disse ejendomme, og at ejendommene vil indgå i samleverens dødsbo til dækning af kreditorernes krav. Hvis der var et register, som kunne udskrives ved død, på samme måde som Centralregisteret for testamenter, ville såvel skifteret som den, der behandler boet, blive opmærksom på successionsrækkefølgen, og sørge for at ejendommen tilfaldt de rette.

Det er et åbent spørgsmål, hvordan registreringen skal ske, og om registeret skal være knyttet til arveladers cpr. nummer, modtageres cpr. numre, Tingbogen eller andre data.

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at 78 procent af de besvarende advokater mener, at det vil være relevant at få indført et register for successionsrækkefølger. Udover dette register bør det overvejes, om der skal suppleres med regler om denuntiatio over for de på de senere pladser indsatte.

Hvis man i ovenstående eksempel forudsætter, at samleveren sælger ejendommene, så ødelægges formålet med successionsrækkefølgen. Det er derfor vigtigt, at de på anden plads indsatte får besked om, at samleveren har erhvervet ejendommen i successionsrækkefølge og kan foretage de forholdsregler, de ønsker; i det konkrete eksempel fx at lyse successionen som byrde på ejendommene.

Etablering af et eventuelt register over successionsrækkefølger kræver grundige overvejelser vedrørende både de persondatarelige aspekter, databeskyttelse, omfanget af registrering, samt hvordan de praktiske opgaver i forbindelse med registrering og udlevering af oplysninger fra registeret skal håndteres.

Organisationerne opfordrer på denne baggrund Justitsministeriet til at tage initiativ til at udfærdige lovbestemmelser til etablering af et nationalt register over successionsrækkefølger.

4.3 Testamentsværger

Hjemlen til at indsætte testamentariske værger blev afskaffet med indførelse af værgemålsloven i 2006. Det fremgår af Betænkning 1246/1993 om værgemål, at ordningen ikke blev benyttet i praksis, jf. Betænkning 1246/1993, s. 301f.

Betænkningen indeholder ingen statistisk dokumentation, som støtter den påstand. Det fremgår desuden af betænkningen, at et system med to værger kunne være uhensigtsmæssigt, give anledning til afgrænsningsvanskeligheder og misforståelser og gøre tilsynet besværligt og mindre effektivt, jf. Betænkning 1246/1993, s. 302.

Det er organisationernes opfattelse, at testamentsværgeordningen bør genindføres.

Særligt i forbindelse med generationsskifte af virksomheder og særlige aktiver med familietilknytning er det særdeles vanskeligt for arvelader at tilgodese både aktivet og eventuelt mindreårige arvingers behov i sit testamente.

Arvelader har ofte et udtalt ønske om, at virksomheden/aktivet forbliver i familiens eje, også selvom vedkommende måtte dø, før arvingerne bliver myndige. Det er ikke sikkert, at den anden forælder, der som forældremyndighedsindehaver vil være værge for de umyndige børn i tilfælde af virksomhedsejerens død, har lyst og/eller evner til at drive familievirksomheden. Det er heller ikke sikkert, at virksomhedsejeren ønsker, at offentlige myndigheder eller en forvaltningsafdeling skal involveres. Konsekvensen er ofte, at virksomhedsejeren ønsker at testamentere virksomheden/aktivet til sine børn, men på det vilkår, at arven skal forvaltes af en eller flere personer med indsigt og evner til at drive virksomheden/aktivet fornuftigt, indtil børnene når en vis alder.

I praksis har problemet ved arveudlæg af et gods været forsøgt løst ved etablering af et såkaldt godstilsynsråd, som i testamentet blev tillagt beslutningskompetence. Konstruktionen er beskrevet af Finn Taksø-Jensen i Festskrift til Inger Dübeck, 2003, s. 234 – 237. Bestemmelserne om godstilsynsråd blev den gang anset for ugyldige, dels på grund af reglerne om tvangsarv og dels på grund af reglerne om værgemål og statsforvaltningens tilsyn med værgens dispositioner.

Reglerne om tvangsarv er som bekendt gjort væsentligt mere fleksible siden da, men værgemålslovens regler udgør stadig en barriere.

Med den nuværende retsstilling er det et åbent spørgsmål, om værgemålsloven indeholder hjemmel til, at andre end værger på vegne af en mindreårig arving kan forvalte aktiver, som ikke kan anbringes i en forvaltningsafdeling – fx en familievirksomhed. Spørgsmålet er senest diskuteret teoretisk i Johan Hartmann Stæger, Båndlæggelse af umyndiges friarv, TFA2011.303 samt Lennart Lyngge Andersen og Svend Danielsen, Rige forældreløse børn – om mindreåriges friarv, TFA2011.397.

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at 34 procent af de besvarende advokater har rådgivet om oprettelse af testamenter, hvormed umyndige potentielt kunne arve aktiver, som ikke kan forvaltes i en forvaltningsafdeling. Af disse 34 procent har 87 procent fundet det relevant at overveje, om andre end den umyndiges værger skulle forvalte de aktiver, som ikke kan anbringes i en forvaltningsafdeling.

For alle familieejede virksomheder, som skal falde i arv, er det altså usikkert, om virksomhedsejeren i sit testamente kan foreskrive, hvordan og af hvem virksomheden skal administreres, hvis ejeren afgår ved døden, før arvingerne bliver myndige. En sådan usikkerhed på så væsentligt et område er en barriere for familieejede virksomheders fortsatte succes.

Det bemærkes i den forbindelse, at en afskaffelse af denne barriere vil være helt i tråd med regeringsgrundlaget, hvoraf det bl.a. fremgår, at regeringen ønsker at sikre gode vilkår for erhvervslivet, og at Danmark skal være i den europæiske elite på iværksætterområdet.

Det er organisationernes opfattelse, at de tekniske udfordringer med at tilrettelægge det rette tilsyn og fordele ansvarsområder og kompetencer i et to-strengt værgesystem ikke må stå i vejen for at sikre de bedste mulige vilkår for smidige generationsskifter af de mange tusind danske, familieejede virksomheder.

Organisationerne opfordrer på denne baggrund Justitsministeriet til at tage initiativ til at udfærdige lovbestemmelser til (gen)etablering af testamentsværgeordningen.

4.4 Arvelovens § 81 – fælles testamenter

Med den nye arvelov ændrede man på afgørende måde reglerne for længstlevendes

testationsret, når ægtefæller og registrerede partnere har oprettet en fælles testamentarisk disposition.

Arvelovens § 81, stk. 1, bestemmer som udgangspunkt, at en længstlevende ægtefælle kan ændre en fælles testamentarisk disposition ved at råde over hele sin friarv. Dette udgangspunkt begrænses imidlertid betydeligt i bestemmelsens stk. 2.

Arvelovens § 81, stk. 2, nr. 1, bestemmer, at længstlevende ikke kan testere over friarv, der i følge et fælles testamente skal tilfalde førstafdødes særbørn. Reglen har således den konsekvens, at længstlevende ikke har nogen testationskompetence overhovedet, når der er oprettet et fælles testamente, hvorefter førstafdødes særbørn skal modtage arv ved længstlevendes død.

Dette gælder tillige fælles testamente oprettet før den 1. januar 2008, idet reglen også finder anvendelse på testamente oprettet før lovens ikrafttræden, når førstafdøde er død efter lovens ikrafttræden, jf. arvelovens § 99, stk. 2.

Når advokater yder rådgivning ved ægtefællers oprettelse af et fælles testamente, er en del af rådgivningen at drøfte spørgsmålet om længstlevendes testationskompetence, hvilket ægtefællerne som bekendt selv kan regulere med respekt af tvangsarvereglerne, jf. arvelovens § 81, stk. 3.

Vores erfaring er, at medmindre helt specielle konkrete forhold gør sig gældende, er der ingen, der har som et typeønske, at den længstlevende skal være låst 100 procent i sin testationskompetence, som det er bestemt nu i arvelovens § 81, stk. 2, nr. 1. Tværtimod opleves reglen som urimelig.

Langt de fleste har en formodning og forventning om, at der som en udfyldende regel bør gælde, at den længstlevende har en testationskompetence i en eller anden grad, uanset om førstafdøde har særbørn eller ej. Det vil typisk enten være svarende til den tidligere arvelovs § 48, hvorefter den længstlevende kunne ændre et fælles testamente for hele sit fuldstændige særeje og halvdelen af fællesboet, eller for halvdelen af de samlede formuer. Sidstnævnte særligt i de hyppigt forekommende tilfælde, hvor ægtefællerne har oprettet et ægtefællebegunstigende kombinationssæreje for at sikre den længstlevende mest muligt i levende live. Typeønsket i disse situationer er som oftest, at længstlevende på den ene side skal sikres mest muligt gennem ægtepagt og testamente, således at særbørnenes arv på et skifte efter førstafdøde begrænses mest muligt. På den anden side skal førstafdødes særbørn sikres arv efter den længstlevende i et vist omfang, men sjældent med en fuldstændig begrænsning som den deklaratoriske regel foreskriver.

Testatorer kan undgå at blive bragt i en situation som i arvelovens § 81, stk. 2, nr. 1,

ved at fravige den deklaratoriske regel i testamentet, jf. § 81, stk. 3, men det forudsætter jo, at der i testamentet klart er taget stilling hertil, hvilket igen forudsætter, at testatorerne har kendskab til reglerne i arvelovens § 81. Det er imidlertid ikke tilfældet i praksis, som det fremgår af de svar, som vi har modtaget i vores spørgeundersøgelse. Hertil kommer, at overgangsreglerne indebærer, at alle tidligere oprettede fælles testamenter omfattes af de nugældende deklaratoriske regler. Dette opleves af en nulevende ægtefælle som uforståeligt, eftersom det fælles testamente er oprettet på et tidspunkt, hvor de tidligere udfyldende regler gav den længstlevende en betydelig testationskompetence.

Som det fremgår af de modtagne svar, har 67 procent oplevet, at en længstlevende ægtefælle ikke har været opmærksom på reglen i arvelovens § 81, stk. 2, nr. 1, hvilket kan skyldes følgende:

- Lægfolks manglende kendskab til reglen - uvidenhed og glemsomhed
- Længstlevende tror, at han/hun har testationskompetence til hele formuen
- Advokaters manglende forståelse for - og anvendelse af reglen
- Bestemmelsen er uforståelig/svær at fortolke

Det er foreningernes opfattelse, at disse regler er overordentlig svære at forstå, og ganske ofte kommer der selv helt almindelige spørgsmål op, som ingen har svaret på.

Et eksempel på en sådan situation er, at et ægtepar opretter et testamente om, at børnene skal arve alt, hvad de har, og arven skal være særeje for børnene. Manden dør, kvinden skifter med børnene og lever videre. 10 år efter møder hun en ny mand og bliver gift - de opretter ikke testamente. Når denne kvinde dør - hvordan falder arven efter hende så? Får manden legal arv som ægtefælle, fordi de to mennesker ikke har oprettet noget testamente? Der ligger jo et oprindeligt testamente, der bestemmer, hvordan arven fordeles mellem de to oprindelige ægtefæller til fordel for børnene. Er det så udtryk for, at mand nummer to er begrænset til tvangsarven? Hvad gælder, hvis de vil lave et testamente og begunstige hinanden mest muligt? Hvor meget kan de så disponere over?

Det er yderst komplicerede regler, som selv specialisterne har svært ved at forstå, og som det ikke er muligt at forklare for vore kunder. Regler, som også finder anvendelse på gamle testamenter, selv om reglerne først er indført i 2008, og som også finder anvendelse selv om manden i det første forhold døde inden reglerne

trådte i kraft.

At ikke bare lægfolk har svært ved at forstå reglerne, men at de også volder specialisterne kvaler, kan man se i et par artikler skrevet af henholdsvis professor Rasmus Feldthusen (UfR 2007B317 og UfR 2008B183) og Landsdommer Anne Louise Bormann og dommer Ib Hounsgaard Trabjerg UfR 2008B36.

Det fremgår af advokatanalysen, at 85 procent af de besvarende advokater oplever, at længstlevende ægtefælle i nogle tilfælde har ønsket at ændre på et fælles testamente uden at kunne gøre dette som følge af reglen i arvelovens § 81, stk. 2, nr. 1.

Problemet synes at opstå, når:

- Testamenterne er uklare og ikke tager stilling til længstlevendes testationskompetence
- Længstlevende ikke har forstået reglen og derfor fejlagtigt tror, at man er berettiget til at ændre testamentet efter førsteafdødes død

71 procent af de besvarende advokater forklarer, at det kommer bag på lægfolk, at reglerne er sådan.

Cirka 70 procent af de besvarende advokater tilkendegiver, at når man forklarer lægfolk om disse regler, ønsker de i et eller andet omfang, at ændre på reglerne så længstlevendes testationskompetence øges.

Arvelovens § 81 bliver ofte fraveget for at sikre, at længstlevende får ubegrænset ret til ændring af testamentet efter førsteafdødes død/ længstlevende skal have fuld testationskompetence/ have så frie rammer som muligt. Hvorvidt bestemmelsen bliver fraveget afhænger ofte af, om førsteafødte har særlivsarvinger. Er det tilfældet, er parterne nok mindre tilbøjelige til at fravige arvelovens § 81.

De testamentariske begrænsninger, der gælder, "rammer", som formuleringen er nu, også dem, der sidder i uskiftet bo.

Fx: Mand og hustru opretter testamente, hvor to børn og to børnebørn skal arve mest muligt ved længstlevendes død. Manden dør, og hustruen ændrer testamentet, så børnene kun får tvangsarv og børnebørnene mest muligt. Herefter dør hustruen. Mandens del går ligeligt til de fire arvinger. Hustruens del behandles nu således: Ifølge § 81 kan hun kun råde over halvdelen af den friarv, der ifølge testamentet skal tilfalde fællesbørnene. Tvangsarven efter hustruen var 12,5 % til hvert barn. Friarven

ifølge testamentet var dermed 12,5 % til hvert barn. Hun kan derfor alene ved sit testamente råde over halvdelen af den friarv, altså 6,25 %.

Denne begrænsning er uhensigtsmæssig og uforståelig. Mandens arvinger arver ham, netop som han har ønsket, og det virker begrænsende, at hustruen ikke kan råde over hele sin egen "friarv".

Spørger man generelt de advokater, der arbejder med rådgivning om testamenter, er der hovedsagligt negative bemærkninger til indholdet af arvelovens § 81 og dens konsekvenser i praksis. Det nævnes blandt andet, at bestemmelsen:

- Bør lempes/ændres
- Er uhensigtsmæssig
- Bør afskaffes/er håbløs

Det bemærkes derudover, at der er reelt tale om lovgivning med tilbagevirkende kraft, hvilket er meget uhensigtsmæssigt/problematisk.

4.5 Arvelovens § 83-86 - begrænsninger for længstlevendes dispositionsadgang

Vi anbefaler, at de nugældende regler i arvelovens kap. 13 i det hele tilpasses, korrigeres og gøres rimelige i forhold til såvel førstafdødes arvinger som længstlevende.

Det foreslås konkret, at reglerne i arvelovens §§ 83-86 ændres således, at reglerne kun finder anvendelse, hvis de tilvælges af testator.

4.6 Arvelovens § 87 - udvidet samlever testamenter

Det følger af svaret på spørgsmål 5, at langt de fleste samlevende ønsker at oprette udvidet samlever testamente. De samlevende, der ikke ønsker det, vil typisk have meget individuelle ønsker, som hverken handler om begunstige "mest muligt" eller "mest muligt som ægtefæller", men derimod et konkret beløb, en "særlig" andel af boet, en brugsret eller andet.

Det følger af arvelovens § 87, at samlevende kan arve, som om de var ægtefæller. Det følger af § 88, at der stilles visse krav til de samlevede, der opretter disse udvidede samlever testamenter. En person, der har livsarvinger, kan testere over $\frac{3}{4}$ af sin formue. Dvs. hvis man testerer mest muligt til sin samlever, er det $\frac{3}{4}$. Hvis man

testerer i henhold til § 87, bliver samleveren lodtager i tvangsarven, således at samleveren kommer til at arve i alt 7/8.

For de fleste privatpersoner er det ikke klart, at der skal være en henvisning til arvelovens § 87, eller en udtrykkelig oplysning om, at man ønsker at arve "som om man var ægtefæller" for at opnå en arv på 7/8. Når det sammenholdes med, at langt størstedelen af de samlevende, der opretter testamenter, vitterlig ønsker, at det skal være et udvidet samlever testamente, så kunne man med fordel ændre reglen sådan, at begunstiger man sin samlever "mest muligt", vil det automatisk være en begunstigeelse efter § 87, og således 7/8. Ønsker man ikke det, må man udtrykkeligt nævne det. En sådan løsning vil gøre det lettere for samlevende at lave testamenter, det vil ramme den løsning, de fleste ønsker, og det vil minimere fortolkningstvivil i dødsboer, hvor det ikke klart fremgår, om der er tænkt på en 7/8-løsning eller en 3/4 løsning.

Sammenfattende er det organisationernes opfattelse, at disse regler med fordel kan justeres, så de deklaratoriske regler tilpasses den almene retsopfattelse på området, hvilket tillige bør omfatte overgangsreglerne.

Organisationerne står naturligvis til rådighed for spørgsmål, møder eller andet.

Hvis Justitsministeriet i forbindelse med et forberedende arbejde hermed ønsker advokater tilknyttet, stiller organisationerne sig til rådighed.

Med venlig hilsen


Helle Hübertz Krogsøe

Danske Advokater


Lone Brandenborg

Danske Familieadvokater


Birgit Jordan

Danske Arveretsadvokater

Spørgeskema

Fane-nummer	Spørgsmål
1	1) I hvilket omfang er adgangen til at begrænse længstlevende ægtefælles arv til tvangsarven på 25% af arvelodden, efter din mening, blevet udnyttet af arveladere?
2	3) Hvad har typisk været arveladers begrundelse for at begrænse længstlevende ægtefælles arv til tvangsarven?
3	4) Har retten til suppleringsarv efter arvelovens (AL) §11, stk. 2, efter din mening, haft praktisk betydning i sager, hvor længstlevende ægtefælles arv ved testamente er blevet begrænset til tvangsarven?
4	6) Er det som følge af ændringen af tvangsarveloddernes størrelse blevet nemmere eller sværere for arvelader og professionelle aktører at få overblik over, hvor stor andel af formuen arvelader frit kan testamentere over?
5	8) I hvilket omfang har ugifte samlevende anvendt adgangen til at oprette et udvidet samlevertestamente?
6	10) Hvor enig eller uenig, er du i følgende udsagn? "Anvendelsen af udvidet samlevertestamente har vist sig at have uhensigtsmæssige økonomiske følger for arveladers livsarvinger"
7	12) Har det, efter din mening, i praksis vist sig hensigtsmæssigt eller uhensigtsmæssigt i forhold til gyldigheden af et udvidet samlevertestamente, at der bl.a. stilles krav om, at ugifte samlevende skal have boet sammen under ægteskabslignende forhold i de sidste to år?
8	14) I hvor høj grad har ugifte samlevende, efter din mening, i perioden frem til, at de opfylder kravet om 2 års samliv på fælles bopæl, i praksis anvendt muligheden for at oprette et almindeligt testamente?
9	16) I hvilket omfang anvendes, efter din opfattelse, muligheden for at sidde i uskiftet bo i familier, hvor førstafdøde har særbørn?
10	18) I hvilken grad indhentes, efter din mening, i forbindelse med dødsboskiftebehandlingen særbørns samtykke til, at længstlevende kan sidde i uskiftet bo?
11	20) Kender du til eksempler på uhensigtsmæssige økonomiske konsekvenser for afdødes særbørn i situationer, hvor længstlevende vælger at sidde i uskiftet bo?
12	22) I hvor høj grad vil en afskaffelse af skifterettens obligatoriske pligt til at oplyse livsarvingerne om, at boet udleveres til uskiftet bo, efter din mening, have konsekvenser for livsarvingernes mulighed for at dokumentere et misbrug af et uskiftet bo, eller gøre et misbrugskrav gældende?

13	24) Vil det, efter din mening, være hensigtsmæssigt eller uhensigtsmæssigt at ændre AL §22, således at længstlevendes pligt til at udarbejde en formueoversigt over det uskiftede bos midler senest 6 måneder efter dødsfaldet erstattes med et krav om, at længstlevende skal erklære, at der ikke er andre aktiver i boet end dem, der fremgår af skattemappen, og at længstlevende er solvent?
14	26) Forudsætter ovennævnte ændring af AL §22 i givet fald, efter din mening, at skattemappen udbygges med oplysninger om f.eks. andelsboliger, kolonihavehuse, private gældsbreve og udenlandske formueaktiver?
15	28) Ifølge AL § 81, stk. 2, nr. 1 kan længstlevende ikke testere over friarv, der ifølge et fælles testamente skal tilfalde førstafdødes særbørn. Reglen finder også anvendelse på testamenter oprettet før lovens ikrafttræden, når førstafdøde er død efter lovens ikrafttræden, jf. AL § 99, stk. 2. 28) Har du oplevet, at en længstlevende ægtefælle ikke har været opmærksom på reglen i AL § 81, stk. 2, nr. 1?
16	30) Har du oplevet, at en længstlevende ægtefælle har ønsket et ændre på et fælles testamente uden at kunne gøre dette som følge af reglen i AL § 81, stk. 2, nr. 1.
17	32) Reglen i AL § 81, stk. 2, nr. 1 omfatter samtlige midler, som tilfalder længstlevende også efter førstafdødes død. Har du oplevet, at en længstlevende ægtefælle ikke har været klar over, at det fælles testamente afskar længstlevende fra at testere over friarv i form af midler, som er tilflydt længstlevende efter førstafdødes død?
18	34) I hvilket omfang oplever du, at testatorer ønsker at fravige reglen i AL § 81 om længstlevendes testationskompetence i forbindelse med oprettelse af testamente?
19	36) Har du i øvrigt bemærkninger til indholdet af AL § 81 og dens konsekvenser i praksis?
20	37) Har du rådgivet om oprettelse af testamenter, hvormed umyndige potentielt kunne arve aktiver, som ikke kan forvaltes i en forvaltningsafdeling ? f.eks. en erhvervsvirksomhed eller ejerandele i et familieselskab?
21	39) Du har svaret "ja" til spørgsmålet "Har du rådgivet om oprettelse af testamenter, hvormed umyndige potentielt kunne arve aktiver, som ikke kan forvaltes i en forvaltningsafdeling" Har det i nogen af disse sager været relevant at overveje, om andre end den umyndiges værge skulle forvalte de aktiver, som ikke kan anbringes i en forvaltningsafdeling?
22	41) Du har svaret "ja" til spørgsmålet om "det har været relevant at overveje, om andre end den umyndiges værge skulle forvalte de aktiver, som ikke kan anbringes i en forvaltningsafdeling" Hvilken løsning valgte testator for at opnå, at aktiverne blev forvaltet af andre end den umyndiges værge? (Uddyb venligst:)
23	42) Reglerne om muligheden for at udpege testamentsværger blev afskaffet, da værgemålsloven trådte i kraft i 1997. Har du som rådgiver for testatorer oplevet et behov for at kunne udpege en testamentsværge?

24	44) Har du rådgivet om oprettelse af testamenter eller gavebreve indeholdende en successionsrækkefølge?
25	46) Har du som rådgiver for testatorer eller gavegivere oplevet et behov for at kunne sikre, at de personer, som er indsat på 2. og senere pladser i en successionsrækkefølge blev gjort bekendt med, at de var indsat til at modtage midler i en successionsrækkefølge?
26	48) Du har svaret "ja" til spørgsmålet om, at du "som rådgiver for testatorer eller gavegivere har oplevet et behov for at kunne sikre, at de personer, som er indsat på 2. og senere pladser i en successionsrækkefølge blev gjort bekendt med, at de var indsat til at modtage midler i en successionsrækkefølge". Hvilken løsning har testator/gavegiver valgt for i videst muligt omfang at sikre, at de personer, som er indsat på 2. og senere pladser i en successionsrækkefølge blev gjort bekendt med, at de var indsat til at modtage midler i en successionsrækkefølge? (Uddyb venligst:)
27	49) Vil det, efter din mening, være relevant at få oprettet et nationalt register over successionsrækkefølger ad modum Centralregisteret for testamenter?
28	51) I hvilket omfang er adgangen til at begrænse førstafdødes livsarvingers arv til tvangsarvelodden på 25 %, efter din vurdering, blevet udnyttet af arveladere?
29	53) Har du oplevet situationer, hvor længstlevende har overtaget boet efter førstafdøde i medfør af AL § 11 (suppleringsarv), og efterfølgende benyttet sig af sin ret til at testamentere over formuen til skade for førstafdødes særbørn?
30	55) Har de ugifte samlevende, du møder i dit virke, generelt set indblik i, at der ikke er legal arveret mellem ugifte samlevende?
31	57) Giver regler om tvangsarv og udvidet samlevertestamente, efter din mening, fuld mulighed for at lave testamenter, der lever op til de ugiftes ønsker?
32	59) I hvilket omfang oplever du, at længstlevende testatorer har oplevet indskrænkninger i testationskompetencen, når der er et fælles testamente lavet med nu afdød ægtefælle?
33	61) I hvilket omfang oplever du, at længstlevende er klar over, at det gensidige testamente eventuelt begrænser længstlevendes testationskompetence?
34	63) I hvilket omfang oplever du, at der er usikkerhed om testators habilitet til at oprette testamente som følge af demens, såvel ved oprettelse af notartestamente som vidnetestamente?
35	65) Hvis du har yderligere kommentarer, er du meget velkommen til at skrive dem her:

Justitsministeriet
Civilafdelingen, Procesretskontoret
Att.: Charlotte Nielsen
Slotholmsgade 10
1216 København K.



Lovovervågning – Arveloven - Sags nr. 2011-773-0005 - Dok. 1135788

Under henvisning til Justitsministeriets skrivelse dateret den 23. april 2014 vedrørende lovovervågning fremsendes i separat dokument professor, cand. jur., ph.d. Rasmus Kristian Feldthusen, Det Juridiske Fakultet, Københavns Universitet og ekstern lektor i Generationsskifte samt Arv og pension, advokat Anne Kjærhus Mortensens, kommentarer hertil.

Vi står naturligvis til rådighed for spørgsmål, uddybning m.v.

For en god ordens skyld så vil vi gerne oplyse, at vi agter at omskrive vor kommentarer til lovovervågningen til en artikel i Tidsskrift for Familie- og arveret, idet vi tror at såvel teoretikere som praktikere vil være interesseret i at læse om de steder, hvor arveloven efter vor opfattelse med fordel kunne ændres/førbedres.

Venlig hilsen

Rasmus Kristian Feldthusen
Professor, cand. jur. ph.d.

Anne Mortensen
Ekstern lektor, advokat

DATO 31 AUGUST 2014

PROFESSOR, CAND. JUR., PH.D
RASMUS K. FELDTHUSEN

STUDIESTRÆDE 6, 3. SAL
1455 KØBENHAVN K.

DIR 35323198

E-MAIL rasmus@jur.ku.dk

REF RKF

SAG AL LOVOVERVÅGNING

Justitsministeriet
Civilafdelingen, Procesretskontoret
Att.: Charlotte Nielsen
Slotholmsgade 10
1216 København K.



Lovovervågning – Arveloven - Sags nr. 2011-773-0005 - Dok. 1135788

DATO 30. AUGUST 2014

Under henvisning til Justitsministeriets skrivelse dateret den 23. april 2014 vedrørende lovovervågning fremsendes nedenfor professor, cand. jur., ph.d. Rasmus Kristian Feldthusen, Det Juridiske Fakultet, Københavns Universitet og ekstern lektor i Generationsskifte samt Arv og Pension, advokat Anne Kjærhus Mortensens kommentarer hertil.

PROFESSOR, CAND. JUR., PH.D.
RASMUS K. FELDTHUSEN

STUDIESTRÆDE 6, 3. SAL
1455 KØBENHAVN K.

Justitsministeriet anmoder i ovennævnte skrivelse om:

DIR 35323198

E-MAIL rasmus@jur.ku.dk

- a) eventuelle bemærkninger om den generelle virkning af arvelovens regler siden ikrafttrædelsen af disse den 1. januar 2008,
- b) besvarelse af 14 specifikke spørgsmål vedrørende arvelovens regler

REF RKF

SAG AL LOVOVERVÅGNING

Nedenfor vil vi fokusere på en række problemstillinger og behov som den eksisterende arvelov afstedkommer, ikke løser eller bør adressere. Der er tale om væsentlige punkter, som det bør overvejes at tage stilling til f.eks. i form af et arvelovsrevisionsudvalg. Disse punkter bør imidlertid ikke overskygge, at den eksisterende arvelov grundlæggende fungerer hensigtsmæssigt og er anvendelig.

I. Bemærkninger om den generelle virkning af arvelovens regler siden 1. januar 2008

1. Fælles testamenter

Arveloven af 2008 indebar væsentlige ændringer i reglerne om det, der førhen betegnedes 'gensidige testamenter' og som nu betegnes 'fælles testamenter', og findes i arvelovens kap. 13.

Det bærende hensyn ved de nye regler om fælles testamenter var at beskytte den førstafdøde testators børn (fællesbørn og/eller særbørn) mod den længstlevende testators dispositioner til anden side, det være sig i dennes levende live eller ved død. Dette blev virkeliggjort ved *for det første* – og som noget nyt – at indføre rådighedsbegrænsninger ad modum reglerne om en længstlevende ægtefælles råden, når denne sidder i uskiftet bo. *For det andet* blev længstlevende testators adgang til helt eller delvist at testamentere til andre personer/formål end angivet i det fælles testamente helt fjernet for så vidt angår arv, der skal tilfalde den førstafdøde ægtefælles særbørn og for halvdelens vedkommende førstafdøde ægtefælles fællesbørn.

De indførte begrænsninger på længstlevende testator er uhensigtsmæssige i flere henseender, men først og fremmest ved at de er deklatoriske, hvorved forstås at de finder anvendelse medmindre testatorerne eksplicit i deres testamente har truffet bestemmelse om andet. Deklatoriske regler bør være reserveret til regler, der i altovervejende grad stemmer overens med hvad den gennemsnitlige testator måtte ønske og kan overskue såvel nu som senere. Det er vores vurdering – hvilken Rasmus Kristian Feldthusen i såvel videnskabelige artikler som i lærebogen i arveret har anført – at dette ikke er tilfældet. Et eksempel kan illustrere dette;

En kvinde (K) møder en mand (M), og efter nogen tid flytter de sammen og som konsekvens heraf ønsker de at få orden på deres økonomiske og juridiske forhold. M har i forvejen et barn fra et tidligere forhold, hvilket han ønsker at sikre i tilfælde af, at han afgår ved døden først. M ønsker imidlertid også at sikre K i den situation. Løsningen bliver, at M og K laver et fælles testamente i hvilket det anføres, at hvis M afgår ved døden først skal særbarnet alene arve sin tvangsarv, idet K skal arve mest muligt efter M. Ved K's død som den længstlevende skal særbarnet, der jo ved M's død alene arvede sin tvangsarv, arve mest muligt.

Nogle år efter oprettelsen af testamentet afgår M ved døden og arven fordeles som beskrevet ovenfor. Atter nogle år efter møder K en ny mand (M2) som hun flytter sammen og stifter familie sammen med. K og M2 nærer samme ønske og behov for at få orden på deres økonomiske og juridiske forhold, herunder at sikre hinanden og deres fælles børn ved testamente. K og M2 må imidlertid erfare, at K ikke kan oprette et testamente i hvilket K testamenterer til nogen, idet K er bundet af det fælles testamente hun i sin tid oprettede sammen med M, i henhold til hvilket mest muligt – hvilket vil sige alt hvad K efterlader sig

– skal tilfalde M's særbarne. K kan således alene efterlade sig tvangsarv til M2 og hendes biologiske børn.

SIDE 3 AF 19

K har ingen mulighed for at ændre det fælles testamente, eftersom dette vil forudsætte M's accept, hvilken er umulig at indhente eftersom M er afgået ved døden. K kan heller ikke minimere virkningerne af det fælles testamente ved i levende live at give sine biologiske børn gaver, såfremt dette vil stå i et misforhold til K's formue, der jo er underlagt det fælles testamente. Den eneste mulighed K har er, at kontakte M's særbarne og høre om dette måtte være interesseret i at få et (mindre) beløb nu og her mod så at give afkald på sin arv efter det fælles testamente. Udover at mange personer vil anse det for at være ubehageligt at skulle henvende sig med en sådan ærinde er der ingen sikkerhed for, at særbarnet vil acceptere at få mindre nu mod at formentlig arve mere senere.

Det må anses for at være tvivlsomt, om ovennævnte deklatoriske regler om K's manglende mulighed for at tilgodese f.eks. egne børn og/eller ny partner – selv hvor dette bare er en ligestilling af særbarne og egne børn – er udtryk for K's ønsker. Det fælles testamente omfatter K's til enhver tid værende formue, hvilket kan – og ofte vil – indebære, at det beløb som M's særbarne i sin tid arver, er væsentligt større end hvad K arvede fra M, selv med regulering for inflation og prisudvikling. Dette skyldes flere forhold. For det første, at K gennem eget arbejde i årene frem til sin død, har oparbejdet sin egen – og større – formue. For det andet, at det fælles testamente ”griber alt” hvad der tilfalder K i form af gaver, arv, pensioner og forsikringer. I det – for K at se - værste tilfælde vil være, at M2 dør før hende og hun således arver ham, hvorved arven efter K til M's særbarne derved forøges, på bekostning af M2 og K's biologiske børn.

I værste fald er såvel K som M2 i eksemplet ovenfor begge underlagt sådanne tidligere oprettede fælles testamenter, hvilket indebærer at de biologiske børn efter K og M2 kun vil arve deres tvangsarv ($\frac{1}{4}$) efter deres biologiske forældre, hvorimod deres respektive tidligere partners særbarne arver hele friarven efter dem ($\frac{3}{4}$). Et sådant resultat vil efter vor opfattelse opleves som værende stødende af såvel K, M2 som deres biologiske børn.

Det kan naturligvis indvendes mod det anførte, at K og M i sin tid blot kunne have fraveget ovennævnte indskrænkning i den længstlevende testators adgang til at råde til anden side senere hen. Det er et besnærende argument for at bevare reglerne som de er nu, men virkeligheden er - efter hvad vi har erfaret gennem gennemsyn af fælles testamenter, samtaler med ægtefæller og ugifte samlevende om deres ønsker samt advokater om konciperings- og rådgivningspraksis – en anden.

Hertil kommer, at den ovenfor beskrevne retstilstand, fik tilbagevirkende kraft på alle fælles testamenter oprettet inden den 1. januar 2008 i det omfang, disse ikke eksplicit bestemte noget andet. Det gør fælles testamenter oprettet før 1. januar 2008 oftest ikke, eftersom de tidligere regler havde et andet og mere hensigtsmæssigt deklaratorisk indhold, nemlig at den længstlevende testator kunne testamentere til anden side for så vidt angik halvdel af et fælles eje og for hele sit eget særjeres vedkommende. Herved ville K i eksemplet ovenfor – medmindre K's og M's testamente eksplicit bestemte andet – kunne testamentere halvdel af sin formue til hendes nye mand M2 og/eller hendes biologiske børn. M's særbarn ville stadig modtage halvdel af K's formue, men det ville altså være muligt at testamentere den anden halvdel til K's nye familiedannelse. Er K's og M's nye familiedannelse en sammenbragt familie med dine, mine og vore børn, ville de gamle regler muliggøre, at M og K både kunne sikre hinanden ved den førstes død samt ved den længstlevendes død kunne ligestille børneflokkene.

Det foreslås konkret, at længstlevende testators testationskompetence i henhold til et fælles testamente, hvori det er bestemt at arven ved længstlevende ægtefælles død skal tilfalde førstafdødes særbarn;

- principalt i mangel af modstående bestemmelse i et fælles testamente er fri,
- subsidiært i mangel af modstående bestemmelse i et fælles testamente forhøjes til mindst $\frac{1}{2}$ af længstlevende testators formue, gerne med et loft i form af hvad den længstlevende ægtefælle i sin arvede fra den førstafdøde testator.

Det foreslås endvidere konkret, at længstlevende testators testationskompetence i henhold til et fælles testamente, hvori det er bestemt at arven ved længstlevende ægtefælles død skal tilfalde fællesbørn;

- i mangel af modstående bestemmelse i et fælles testamente er fri.

For de eksisterende fælles testamenter, som er oprettet før 1. januar 2008, og hvor den længstlevende testator er afdød ved døden forinden denne dato, bør de tidligere regler om længstlevende testators testationskompetence fortsat finde anvendelse, eftersom det fælles testamente er oprettet i tillid til dette. At lade de nye regler, beskrevet ovenfor, finde anvendelse på tidligere oprettede testamentariske dispositioner, der ikke kan ændres efter den ene testator er afdød ved døden, synes at være et indgreb i velerhvervede rettigheder og værnede interesser.

For de eksisterende fælles testamenter, oprettet efter 1. januar 2008, hvor den førstafdøde er afgået ved døden, bør der indføres en adgang i stil med arvelovens § 26, stk. 1, om skifte af uskiftet bo i den længstlevende ægtefælles levende live. Herved vil en længstlevende testator kunne ”opløse” det fælles testamente ved at betale f.eks. M’s sær barn dets arv nu. I denne forbindelse bør princippet i arvelovens § 26, stk. 7, også indføres her.

Det foreslås ydermere konkret, at reglerne i arvelovens §§ 83-86 ikke længere er deklaratoriske, men enten kan vælges til af testatorer eller ophæves.

2. Successionsrækkefølger

Det følger af arvelovens § 60, at der gyldigt kan stiftes såkaldte successionsrækkefølger ved testamente for så vidt angår friarv samt at der gælder en tidsmæssig grænse for dette, nemlig maksimalt én ufødt generation efter testators død.

Successionsrækkefølger er siden gammel tid kendt i dansk ret og disse er blevet udførligt analyseret af Stig Luul i guldmedaljeafhandlingen ’Fideikommissarisk substitution’ fra 1934 og af Rasmus Kristian Feldthusen, i ph.d.-afhandlingen ’Succession’ fra 2001 .

I takt med den forøgede levealder samt at familiemønstrene bliver mere komplekse med dine, mine og vore børn, er anvendelsen af successionsrækkefølger i testamenter vokset betydeligt, jf. også udtalelsen af Udvalget om bedre og mere effektiv behandling af civile sager ved domstolene i bemærkningerne til L 178 2013/14 (lov nr. 737 af 25. juni 2014) pkt. 4.2.1.5.6.1.:

”Det er udvalgets vurdering, at flere og flere borgere fremover vil anvende successionsfølger i testamenter – ikke mindst grundet den nuværende udvikling med forskellige familiestrukturer. Skifteretterne må på den baggrund efter udvalgets opfattelse forventes at komme til at anvende mange ressourcer i fremtiden på at eftersøge testamenter og tidligere arvinger/legatarer for at undgå tvister og retssager på dette område.”

I pkt. 4.2.1.5.2.6. anfører Justitsministeriet:

”Justitsministeriet er enig i udvalgets overvejelser og forslag, og ministeriet vil derfor ændre bilag 1 til Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 1118 af 23. september 2013 om notarialforretninger i overensstemmelse hermed.”

Dette aktualiserer at der i arveloven indføres et sæt deklaratoriske regler, således at såvel rådgivere, testatorer, arvinger, aftaleerhververe, kreditorer og skattemyndigheder har sikkerhed for, hvad der gælder i tilfælde, hvor testamentet er tavst om spørgsmålet eller testamentets bestemmelser er for uklare til at finde anvendelse.

Der kan med fordel hentes inspiration fra Tyskland, der i lovbogen BGB (Bürgerliches Gesetzbuch) bog 5, afsnit 3, titel 3, har deklaratoriske regler herom. Det er væsentligt at understrege, at reglerne alene bør være deklaratoriske, idet hele hensynet bag en regulering er at gribe de tilfælde, hvor den private viljesbestemmelse mangler eller er uklar, ikke at indskrænke denne.

Der er en række situationer, der bør omfattes af deklaratoriske regler, herunder bl.a. men ikke udtømmende:

- hvad gælder der, hvis den på 1. plads indsatte ikke overlever testator eller forinden testators død giver afkald på sin ret?,
- hvad gælder der, hvis den på 2. plads indsatte ikke overlever den på 1. plads indsatte eller forinden successionen giver afkald på sin ret?
- hvad er bobestyrerens ansvar og pligter ved testamenter med successionsrækkefølger (præceptiv lovgivning),
- at den på 2. plads indsatte i tilfælde af misbrug begået af den på 1. plads indsatte kan forlange at successionen til den på 2. plads fremskyndes eller at midlerne båndlægges for den på 1. plads indsatte,
- m.fl.

Det kan endvidere med stor fordel overvejes, at indføre en 'trustee' ordning med inspiration fra den engelske trusts-institution. En trustee, er en art forvalter/administrator med både videregående beføjelser men også underlagt et strengt ansvar. En trustee vil effektivt kunne sikre, overgangen af midlerne fra stifteren til den på 1. plads indsatte og videre ud i rækken samt sikre en professionel og forsvarlig administration og håndtering af midlerne i successionsrækkefølgen, der ofte kan udgøre trecifrede millionbeløb og væsentlige aktiebesiddelser i danske virksomheder.

Konkret foreslår det, at der nedsættes et udvalg til at undersøge udfordringerne og mulighederne forbundet med successionsrækkefølger i dansk ret henset til instituttets voksende samfundsmæssige betydning samt dets potentiale for bedre at kunne tilgodese de komplekse familiestrukturers behov.

3. Samspelet mellem arveloven på den ene side og forsikringsaftaleloven og pensionsopsparingsloven på den anden side

SIDE 7 AF 19

Ved lov nr. 516 af 6. juni 2007 blev reglerne om begunstigelser m.v. i forsikringsaftaleloven (FAL) og pensionsopsparingsloven (POL) ændret. Ændringerne byggede i vidt omfang på de overvejelser, som kom til udtryk i betænkning nr. 1473/2006 om revision af arvelovgivning m.v.

Der er nu - på tilsvarende vis som det er gældende for arveloven - forløbet 7 år siden, de nye regler i forsikringsaftaleloven og pensionsopsparingsloven trådte i kraft. Det eksisterende regelsæt synes efter vor opfattelse at have en række uhensigtsmæssigheder, hvoraf nogle af dem eksisterede allerede inden 1. januar 2008, andre er blevet aktualiseret af de samtidige ændringer i arveloven, og endelig andre er en direkte følge af de nye regler om anfægtelse i FAL §104/pol § 4. Det overordnede system bør efter vor opfattelse underkastes et grundigt udvalgsarbejde, ikke mindst i lyset af den stadigt voksende betydning som forsikrings- og pensionsudbetalinger har for de efterladte. For nærværende er der efter vores opfattelse behov for særligt at nytænke reglerne om fordeling (lignedeling af udbetalt pension til ægtefælle/samlever på den ene side og livsarvinger på den anden side), anfægtelse (fjerne den eksisterende tvivl om hvorvidt nærmeste pårørende kan anfægtes, hvilket de ikke bør kunne), mulighed for at benytte testamente til at foretage begunstigelser i. I det hele taget vil det være hensigtsmæssigt – med respekt af forsikrings- og pensionsrettens særlige karakter – at tilnærme disse reglerne i arvelovgivning.

Udviklingen inden for arvelovgivning har løbende indebåret en gradvis styrkelse af den længstlevende ægtefælles stilling overfor fælles livsarvinger og særlivsarvinger – dog med undtagelse af reglerne i arvelovens 81 ff., jfr. ovenfor pkt. 1. Med 2008-arveloven blev længstlevende ægtefælle ligestillet med livsarvinger i kvantitativ henseende og endog stillet bedre qua muligheden for at beløbsbegrænse livsarvingers tvangsarv. En længstlevende ugift samlevende har tilsvarende oplevet en forbedring gennem muligheden for at oprette et såkaldt udvidet samlevertestamente, hvorved en ugift samlever i arveretlig henseende sættes på lige fod med en ægtefælle, altså som var det ugifte par gift, men uden fælleseje, jfr. nærmere herom pkt. 6 nedenfor.

På denne baggrund forekommer det mindre hensigtsmæssigt, at den deklatoriske fordelingsregel i forsikringsaftaleloven og pensionsopsparingsloven er, at alt går til en længstlevende ægtefælle hhv. ugift samlevende, og dette endda uden skelen til om vedkommende måtte have en forsørgelsespligt overfor eventuelle mindreårige livsarvinger. For ugifte samlevende opnås retten til at modtage hele forsikrings- og pensionssummen foran forsikringstagerens livsarvinger allerede efter 2 års samliv på fælles bopæl.

The Law Commission for England and Wales har i en omfattende undersøgelse »Enduring love: Attitudes to Family and Inheritance law« stillet spørgsmålet, om man måske er gået for vidt i begunstigelsen af ægtefællen, og anfører, at den manglende sikring af børn måske er ude af trit med befolkningens ønsker . Undersøgelsen peger på, at personer både ønsker at tilgodese deres partner og deres børn, og at det er vigtigt, at man sikrer sig, at begge typer af relationer tilgodeses og rent faktisk modtager arv efter afdøde.

Efter vor opfattelse bør forbedringen af den længstlevende ægtefælle og ugifte samlevers retsstilling i arvemæssig henseende samt de til tider kortvarige samlivsforhold indebære, at det ville være mere hensigtsmæssigt at lave en deklaratisk fordeling af forsikringsudbetalingen, der stemmer overens med arvelovens regler om fordelingen af den legal arv til efterlevende ægtefælle og livsarvinger. Et sådant system ville indebære, at udbetalingen ville skulle deles mellem ægtefællen/ugift samlever med den ene halvdel og den anden halvdel til lige fordeling mellem livsarvingerne efter forsikringstageren, således som det også er tilfældet efter arveloven. Uanset at ugifte samlevende ikke er legale arvinger og således ikke ville være berettiget til en udbetaling fra en forsikring eller en pension, hvis det var arvelovens system, der fandt anvendelse, foreslås det, at man fastholder den eksisterende ordning, hvorefter en ugift samlevende efter visse betingelser sidestilles med en ægtefælle i relation til udbetaling. Det vil konkret indebære, at en ugift samlever i konkurrence med forsikringstagerens livsarvinger modtager 1/2 af en udbetaling.

En forsikringstager bør naturligvis – ligesom efter de eksisterende regler – kunne ændre på denne deklatoriske fordeling .

Det foreslås konkret, at reglerne i forsikringsaftaleloven og pensionsopsparingsloven i forbindelse med en eventuel arvelovsrevision tænkes sammen med arveloven, således de to systemer ensrettes, herunder særligt:

- Lighedeling af udbetalt pension til ægtefælle/samlever på den ene side og livsarvinger på den anden side,
- Anfægtelse; fjerner den eksisterende tvivl om hvorvidt nærmeste pårørende kan anfægtes, (hvilket de ikke bør kunne),
- Mulighed for at benytte testamente til at foretage begunstigelser i både for så vidt angår eksisterende ordninger og fremtidige ordninger, og

- Fjerne begrænsningen i hvilken personkreds en person kan indsætte som begunstiget i sine skattebegünstigede ordninger, jf. pensionsbeskatningslovens § 5, stk. 2.

4. Nødtestamente,

Nødtestamentet er et såkaldt ekstraordinært testamente, hvorved forstås, at det er subsidiært i forhold til de ordinære testamentsformer (notartestamentet og vidnetestamentet). Som følge af denne status er et nødtestamentes gyldighed betinget af, at testator som følge af sygdom eller andet nødstilfælde, er forhindret i at oprette testamente efter de ordinære testamentsformer. Det er uden betydning om sygdommen er opstået pludselig eller ej, ligesom det ikke er et krav, at der pludselig er sket en forværring af heldbredstilstanden.

Nødtestamentet blev ved arvelov nr. 215 af 31. maj 1963 indført ved siden af det mundtlige testamente for vidner, der var hjemlet tilbage i Arveforordningens § 25. I betænkning nr. 291 af 1962 om arvelovgivningen anføres det s. 102f.

”Med hensyn til sygdom må kravet være, at man på grund af sygdommens farlige beskaffenhed ikke mener at turde afvente muligheden for formgyldig testamentsoprettelse. Nødtestamente kan også oprettes i andet nødstilfælde, hvorved man særlig har tænkt på den situation, at testator ved et ulykkestilfælde eller af anden grund befinder sig i livsfare og ikke har mulighed for at oprette testamente, der opfylder de almindelige formkrav.

I begge tilfælde gælder, at sygdommen eller nødstilfældet skal forhindre testator i at oprette formtestamente. Det må dog antages at være tilstrækkeligt, at situationen på testationens tidspunkt for testator stiller sig således, at han har føje til at mene, at det ikke er muligt at oprette testamente i henhold til § 40.”

Se tilsvarende Irene Nørgaard, der i Arveret, 2013, s. 178, om arten af forhindringen, anfører:

”Der kræves dog ikke, at testator skal være objektivt forhindret. Blot han med føje føler sig (subjektivt) forhindret, er betingelsen opfyldt.”

Se i samme retning Rasmus Kristian Feldthusen, Ingrid Lund Andersen og Linda Nielsen, Arveretten, 2014, s. 103:

SIDE 10 AF 19

”Det er ikke afgørende, at testator objektivt er forhindret i at oprette et ordinært testamente, men derimod om testator med rette anser, at den aktuelle situation forhindrer ham heri.”

Af ovennævnte fremgår, at det ikke er et krav, at skal foreligge en objektiv forhindring. Den omstændighed, at det (måske) er muligt at skaffe testamentsvidner eller en notar, indebærer ikke, at betingelserne for at oprette et nødtestamente ikke er tilstede. Afgørende er derimod, at situationen på tidspunktet for oprettelsen af testamentet, har præsenteret sig på en sådan måde, at testator havde føje til at tro, at det ikke var muligt at oprette et ordinært testamente. Jørgen Nørgaard opstiller sin artikel, Nogle bemærkninger om holografiske testamente, UfR 1974B.117, på s. 125 tre typesituationer (a.-c.):

a. Hvis arveladeren ud fra en objektiv betragtning var forhindret i at oprette sædvanligt testamente-hvilket f.eks. viser sig ved, at han dør umiddelbart efter oprettelsen-er der ikke nogen tvivl om, at det egenhændigt skrevne og underskrevne dokument bliver anset som et formgyldigt holografisk testamente.

b. Selv om der ud fra en efterfølgende objektiv betragtning ikke forelå nogen hindring for at oprette testamente i de ordinære former - rent faktisk dør arveladeren først nogen tid efter oprettelsen - kan situationen i oprettelsesøjeblikket ud fra en medicinsk vurdering have været så overhængende farlig, at der ikke kan være tvivl om, at det egenhændigt skrevne og underskrevne dokument skal tillægges status som formgyldigt nødtestamente.

c. Det foregående eksempel, i relation til hvilket der formentlig vil være bred enighed om løsningen, viser, at selve den omstændighed, at afgørelsen om testamentets formgyldighed skal træffes ud fra en retrospektiv bedømmelse af sygdomssituationen i oprettelsesøjeblikket, er ensbetydende med, at det heller ikke i sygdomstilfældene er nogen absolut betingelse for testamentets formgyldighed, at arveladeren har været objektivt forhindret i at oprette testamente på sædvanlig vis, jfr. ovenfor under 2.3.1. om selvmordssituationerne.”

Om de to første situationer (a. og b.) anfører Jørgen Nørgaard at de er mere eller mindre oplagte (som værende gyldigt oprettede nødtestamenter) hvorfor interessen samler sig om situation c. Her bliver det relevante spørgsmål ifølge Jørgen Nørgaard følgende:

”Følte arveladeren sig på tidspunktet for underskriftens meddelelse (med føje) afskåret fra at skaffe sig de to nødvendige vidner til et skriftligt vidnetestamente?”

Ser man bort fra de tilfælde hvor testator – måske fejlagtigt – er af den opfattelse, at der overhovedet ikke kan tilvejebringes vidner, er det normale ifølge Jørgen Nørgaard, at testator er på det rene med, at vidner kan skaffes, samt omtrent også klar over, inden for hvilket tidsrum dette kan gøres. Det kan f.eks. være naboer, venner, kolleger eller helt fremmede personer. Denne omstændighed fører til, at man ifølge Jørgen Nørgaard i bagklogskabens perspektiv, hvor begivenhedsforløbet er afdramatiseret, anfører ”herregud, der gik jo da alligevel fire timer”, let når frem til, at testator ikke (med føje) har følt sig forhindret i at tilkalde vidner og at det eneste - ifølge Jørgen Nørgaard ikke generelt overbevisende - holdepunkt for det modsatte er, at han rent faktisk ikke forsøgte at skaffe vidner.

Tilslutter man sig ifølge Jørgen Nørgaard de umiddelbart ovenfor skitserede synspunkter, bliver nødtestamentets rolle - for så vidt angår sygdomstilfældene - temmelig beskedne; det vil således kun være i de under a. og b. nævnte tilfælde-grupper og de få c.-tilfælde, hvor der kan føres bevis for netop denne testators følelse af at være forhindret i at skaffe testamentsvidner overhovedet, at et egenhændigt skrevet og underskrevet dokument vil være at anse for et formgyldigt nødtestamente. Det er imidlertid heller ikke ifølge Jørgen Nørgaard givet, at den nævnte fortolkning af dagældende § 44, stk. 1, (nuværende § 65) er den rette, for man synes til en vis grad at kunne sætte spørgsmålstegn ved, om det afgørende skal være, om arveladeren kan skaffe vidner overhovedet.

Jørgen Nørgaard spørger retorisk om en arveladeren skal acceptere en hvilken som helst person, han kan få fat på, som testamentsvidne på et skriftligt vidnetestamente, når blot vedkommende er fyldt 18 år, må antages at have forståelse af vidnebekræftelsens betydning og ikke i øvrigt er inhabil? Skal arveladeren være tvunget til at tage en ham ganske ubekendt person som vidne? Et menneske, som arveladeren kender som ubegavet? En arveladeren fjendtligsindet person? Et familiemedlem, som arveladeren absolut ikke bryder sig om? Et familiemedlem, som arveladeren netop ikke vil begunstige i sit testamente, osv.? Ifølge Jørgen Nørgaard har de fleste mennesker det sikkert således, at kun en ret lille gruppe af personer forekommer dem natur-

lige som testamentsvidner. Testator vil være tilbøjelig til at vælge sine testamentsvidner blandt mennesker, man har absolut tillid til, og de fleste vil formentlig stå fremmede over for tanken om hotelportieren, mælkeemanden, sygeplejersken, en tilfældig beboer i opgangen osv. som testamentsvidne.

Jørgen Nørgaards opfattelse støttes af tidligere højesteretsdommer Erik Vetli, der i artiklen ”Bemærkninger om den nye arvelov”, UfR 1964B.37, anfører følgende:

”Når man vil anerkende det holografiske testamente som nødtestamente, er det naturligvis særlig med henblik på situationer, hvor vidner ikke kan skaffes; men hvis blot de almindelige betingelser for nødtestamenter er opfyldt: forhindret på grund af sygdom eller andet nødstilfælde i at oprette ordinært testamente, bliver det holografiske testamente efter den nye arvelov og udtrykkelige motivudtalelser gyldigt, selvom det måske havde været muligt at skaffe vidner. Herved kommer ordningen til at adskille sig fra den foreslåede norske bestemmelse og formentlig også fra svensk ret.” [Vor fremhævning].

Opfattelsen i den juridiske teori kan på baggrund af ovennævnte opsummeres til, at det er en nødvendig men også tilstrækkelig betingelse, at testator med føje anså sig for at være forhindret i at oprette et ordinært testamente. Dermed gælder der ikke et krav om, at en objektiv forhindring skal være (forsøgt) fjernet.

På baggrund af ovennævnte foreslås det konkret, at henvisningen til arvelovens § 64 i arvelovens § 65, stk. 2, således at den objektive forhindring alene relaterer sig til, om testator var afskåret fra at oprette notartestamente.

Et andet kritikpunkt vedrører placeringen af bevisbyrden i arvelovens § 72, nr. 1. Som anført af Rasmus Kristian Feldthusen m.fl. i Arveretten, 2014, s. 104f.: ”...savner (...) det mening at vælte bevisbyrden over på den eller de personer, der vil anfægte at et nødtestamente stammer fra testator og er udtryk for testators beslutning, når formkravet for nødtestamenter netop blev fjernet i denne arvelovs § 66.”

Det er med andre ord ikke hensigtsmæssigt at pålægge en person bevisbyrden for, at det ikke kan anses for sikkert, at enhver påstand eller postulat, ikke stammede fra testator og udtryk for dennes beslutning.

Det foreslås konkret, at bevisbyrden i stedet placeres hos den, der vil gøre gældende at en formløs disposition stammer fra testator og er udtryk for dennes beslutning.

5. Reglerne om legater ift. tvangsarvinger,

Testator kan i medfør af dødsboskiftelovens § 13, stk. 2, bestemme, om den, der alene skal modtage friarv, skal have stilling som arving eller legatar. Ordlyden "...der alene skal modtage friarv..." indebærer, at det ikke er muligt for en testator i sit testamente at træffe bestemmelse om, at en tvangsarving skal have status som legatar for så vidt angår den del af arven, som udgøres af friarven. Dette forekommer ikke logisk, eftersom testator alternativt helt kan fjerne friarven fra tvangsarvingen, således at denne alene arver sin tvangsarv. Testator bør derfor som det mindre i det mere kunne fastsætte, at friarven kan gøres til et legat for tvangsarvingen.

Konkret foreslås det, at dødsboskiftelovens § 13, stk. 2, omformuleres noget i retning af:

"Stk. 2. Arveladeren kan dog ved testamente bestemme, om friarv skal være arv eller legat."

6. Betingelserne for oprettelse (og tilbagekaldelse) af udvidet samlevertestamente,

Ved 2008-loven blev det udvidet samlevertestamente indført i arvelovens §§87 og 88. Ugifte samlevende kan således ved testamente bestemme, at de skal arve hinanden og arves, som var de ægtefæller med fuldstændigt sær-eje. Kombineres det udvidede samlevertestamente med en mest-muligt testation til fordel for samleveren, vil denne modtage 7/8 af boet. Er betingelserne for oprettelse af udvidet samlevertestamente ikke opfyldt vil samleveren modtage 3/4 af boet.

Det har i juridisk teori været drøftet om formuleringen af arvelovens § 5 medfører, at børnenes tvangsarv ikke kan begrænses til mindre end 1/4 af afdødes formue.

Det foreslås konkret, at bestemmelsen i arvelovens §5 præciseres med en henvisning til arvelovens § 87, således det står uden for enhver tvivl, at livsarvingens tvangsarvelod begrænses til 1/8 ved oprettelse af et udvidet samlevertestamente.

Et udvidet samlevertestamente skal for at være gyldigt være oprettet af begge parter. Hertil kommer, at der skal være en gensidig i testation; "...de helt eller delvis vil arve hinanden og arves, som var de ægtefæller", jf. arvelovens § 87, stk. 1, 2. led. Det er dog ikke et krav, at det udvidede samlevertestamente giver samme rettigheder for begge samleverere. Der er således ikke noget til hinder for, at det i det udvidede samlevertestamente bestemmer, at kvinden skal arve 7/8 af mandens formue, mens manden alene skal arve 1/4 af kvindens formue.

Det er imidlertid vor opfattelse, at kravet om at begge samleverere skal oprette et udvidet testamente og herunder også kravet om gensidighed bør revurderes. Der synes således ikke at være afgørende argumenter for, at den ene samlever ikke ensidigt skal kunne begunstige sin samlever mest muligt (i forståelsen 7/8). Kravene indebærer bl.a. også, at reglerne om udvidet samlevertestamente næppe vil kunne indfortolkes i et tilfælde hvor, en mand der begår selvmord i sit afskedsbrev anfører, at samleveren K skal arve mest muligt og den umyndiges fælleslivsarving S alene sin tvangsarv. Det kan i denne forbindelse tillige anføres, at såfremt en eller begge samleverere er testationsinhabile i medfør af reglen i arvelovens § 81, vil det ikke være muligt at oprette et udvidet samlevertestamente for blot at opnå de andre ægtefællebegunstigende regler i arveloven (forlodsret, suppleringsarv, m.v.). Dette forekommer ikke hensigtsmæssigt.

Det foreslås konkret at kravene om flere oprettere og herunder kravet om gensidighed afskaffes.

7. Samtidig død

Efter arvelovens § 94 er det en betingelse for at modtage arv, at arvingen har overlevet arveladeren. Det er imidlertid uden betydning, om arvingen dør kort tid efter arveladeren.

Det klassiske eksempel er:

M og H er gift og har hvert et særbarn fra tidligere forhold. Parterne har ingen fællesbørn. Parterne har været gift 5 år. M's bodel udgør 1,8 mio. kr. og H's bodel 200.000 kr. M og H køber galt. M afgår ved døden straks. H efter 4 timer. H vil i dette tilfælde arve M som længstlevende. H modtager et boslod på 1 mio. kr. samt en arv efter M på 500.000 kr. M's særbarn modtager ved M's død en arv på 500.000 kr. H's særbarn modtager ved H's død en arv på 1,5 mio. kr.

Det foreslås konkret, at det i forbindelse med en eventuel arvelovsrevision overvejes om, der i arveloven bør indsættes en deklaratorisk bestemmelse omkring "samtidig død" fx knyttet til ulykkesbegivenheden og/eller den tidsmæssige periode mellem de to dødsfald. Herved kunne en væsentlig del af de ovennævnte beskrevne skævdeler i anledning af "samtidig død" undgås.

8. Testamentsværger

De såkaldte 'testamentsværger' blev afskaffet i forbindelse med værgemålsloven i 2006. Testamentsværgerne var karakteriseret ved hverken at være indehaver af forældremyndigheden over de mindreårige børn eller en offentlig myndighed.

Om baggrunden for afskaffelsen anføres det i Værgemålsbetænkningen s. 301f. (1246/1993) at denne ordning ikke blev benyttet i praksis. Påstanden underbygges ikke af noget offentliggjort empirisk materiale, hvorfor grundlaget for beslutningen om at fjerne ordningen af den årsag, må anses for at i bedste fald at være tvivlsom. Som følge af ændringerne er det i dag usikkert, om der i værgemålsloven er hjemmel til, at andre personer end en værge på vegne af en mindreårig arving kan forvalte aktiver, som ikke kan anbringes i en forvaltningsafdeling, f.eks. en personligt ejet virksomhed, aktier i et unoteret kapitalselskab, et landbrug, et gods, m.v.

Det er vor opfattelse, at der både dengang var og i dag fortsat er et stort behov for testamentsværger. Dette gør sig i særlig grad gældende ved generationsskifte af virksomhed og fast ejendom generelt. Det er af afgørende betydning, at der på et sådan kritisk tidspunkt etableres en forsvarlig og professionel administration af aktiverne. I relation til virksomheder er tabet af en ejerleder en meget kritisk begivenhed, der ofte i sig selv kan sætte virksomheden med tilhørende arbejdspladser og fastholdelse af nøglemedarbejdere, kreditter, investeringer, m.v. over styr, hvorfor det er uhensigtsmæssigt såfremt de juridiske rammer omkring en fornuftig administration, når der er mindreårige arvinger, ikke er på plads.

Det må anses for uomgængeligt, at det langt fra altid er mest hensigtsmæssigt at valget alene står mellem den anden indehaver af forældremyndigheden eller en offentlig myndighed, at føre f.eks. en virksomhed videre. At drive en virksomhed på en sådan måde, at den i relation til kunder, konkurrenter, kreditorer, leverandører, m.v. fremstår som levedygtig og attraktiv kræver særlige forudsætninger, som det nærmest har formodningen imod sig altid er tilstede hos førnævnte personer og myndighed.

Det foreslås konkret, at der på ny indføres adgang til testamentsværger. Den nærmere udformning af reglerne herfor vil med fordel kunne ske i et arvelovsrevisionsudvalg.

SIDE 16 AF 19

9. Dødslejebegrebet

Dødslejebegrebet er beskrevet i arvelovens § 93.

Der har i juridisk teori været en drøftelse af, hvorvidt to ægtefællers aftale i en ægtepagt om deres formueordning indgæet kort før den ene død på et tidspunkt, hvor døden måtte anses for nært forestående, og mindst en af ægtefællerne var klar over dette, jf. princippet i AL § 93, stk. 1, nr. 2, om forbuddet mod dødslejegaver, kan anses for værende en dødslejegave.

Spørgsmålet har været behandlet i en række domme. I alle domme på nær én, er domstolene kommet frem til, at der ikke forelå en dødslejegave idet døden ikke blev anset for at have været tiltrækkelig nært forestående. Ved alle afgørelser synes det imidlertid lagt til grund, at indgåelse af en ægtepagt om en ændring af en formueordning på dødslejet vil kunne anses for at udgøre en ugyldig dødslejegave.

Arvelovsudvalget berører ikke spørgsmålet om, hvorvidt ægtefællers bestemmelser om deres formueordning på dødslejet er omfattet af forbuddet.

Aftaler om formueordning i en ægtepagt kan - og vil ofte - have virkning ved død. Kombinationssæret indgås ligefrem med den væsentligste retsvirkning ved død. Kombinationssæret har således ligheder med dødsgevæ, hvis kendetegn er at være en gave (boslodsafkald), som ydes i levende live men er bestemt til at opfyldes ved givers død. Dødsgever er i lighed med dødslejegaver ugyldige efter §93. Problemet er imidlertid, at det ikke er muligt testamentarisk at træffe bestemmelser om ægtefællernes formueordning.

Dette skal for at være gyldigt også inter partes ske ved ægtepagt som lyses, jf. retsvirkningslovens § 37.

Aftaler om formueordninger kan vedrøre såvel én som begge ægtefællers formue, og aftalen kan vedrøre såvel stiftelse af særeje som ophævelse af særeje til fælleseje. Er der tale om en aftale om formueordninger med et reciprokt indhold, f.eks. en ægtepagt om særeje for to ægtefæller der har lige store formuer, synes det vanskeligt at konstatere et gavemoment.

Inspiration til besvarelse af spørgsmålet kan hentes fra norsk ret, idet den norske arvelovens § 53's ordlyd stort set svarer til den dagældende danske arvelovs § 70.

Den norske højesteret tog i sagen Rt 1985.1291 stilling til en sag, hvor to ægtefæller i 1979 oprettede en ægtepagt, ifølge hvilken alt hvad de hver især ejede på tidspunktet for ægteskabets indgåelse skulle være særeje, herunder den ene ægtefælles (Æ1) faste ejendom. Samme dag oprettede Æ1 et testamente. Imidlertid blev såvel ægtepagt som testamente ændret et halvt år senere, da det viste sig at Æ1 var uhelbredelig syg af kræft. Spørgsmålet om hvorvidt den nye ægtepagt var omfattet af den norske arvelovs § 53 blev gjort gældende under sagen. Uanset dette nævner lagmannsretten spørgsmålet, idet det anføres, at "Ektepakten inneholder i virkeligheten i hovedsaken en dødsdisposisjon. En dødsdisposisjon av denne karakter mellom ektefeller krever imidlertid ikke testamentsform, idet den kan foretages ved ektepakt enten samtidig med at særeie opprettes eller senere, jfr. ektefellelovens § 26, annet ledd."

Lagsmannsretten berører her en central pointe. Indledningen til den danske arvelovs §93 stk. 1 om dødsgaver og dødslejegaver er "reglerne om testamenter finder tilsvarende anvendelse på". Imidlertid er det som nævnt ikke muligt, at træffe en aftale om formueordning i en ægtepagt i et testamente. Herved adskiller dispositionen sig afgørende fra en "livsgave" ved dødslejet, som ægtefællen jo kan og bør disponere over gennem testamente. Dette er også konklusionen i Lagmannsretten.

Hele ideen med ægtefællers adgang til at træffe aftaler om deres formueordninger, er at disse indgås med henblik på separation/skilsmissе og/eller død. Herved adskiller aftaler om formueordninger sig fra gavedispositioner.

Ved en bestemmelse om ægtefællers formueordning sker der desuden ikke - som ved en gave på dødslejet - en umiddelbar overdragelse af en gave - altså en realiseret formueforskydning, idet det relevante tidspunkt for ægtepagtens virkning først er ved en af ægtefællernes død. Dette på samme vis som havde ægtefællerne oprettet ægtepagten mange år forinden. Forskellen mellem en gave og en bestemmelse om ægtefællers formueordning er, at i sidstnævnte tilfælde kan den "raske" ægtefælle nå at dø forinden den "syge" ægtefælle. I denne situation det i ægtepagten tilsigtede resultatet ikke opnås, hvorfor det ikke er retvisende at ligestille dette med en gave.

Det er bl.a. disse forhold, der gør, at det er vores opfattelse, at ægtefællers aftaler om formueordninger - selv om de umiddelbart ligner gavedispositioner - ikke kan eller bør sidestilles med gavedispositioner. Det er på den bag-

grund vor opfattelse, at reglerne om dødslejegaver ikke kan eller bør finde anvendelse på ægtepagten.

SIDE 18 AF 19

Det foreslås konkret, at et eventuelt arvelovsrevisionsudvalg behandler spørgsmålet og foretager en præcisering i relation til bestemmelsen i arvelovens § 93. Der er tale om en væsentligt rådgivningsområde og en ikke uvæsentlig uklarhed i relation hertil.

10. Ugifte samlevende og overtagelse efter vurdering

I henhold til dødsboskiftelovens § 111 a, stk. 1, har en ugift samlever ret til at overtage den hidtidige fælles bolig og sædvanligt indbo mod at betale vurderingsbeløbet kontant til boet. For en samlever, der ved testamente er indsat som arving, anses retten efter stk. 1 som en ret til inden for sin arvelod at overtage de pågældende genstande til vurderingsbeløbet mod at betale et eventuelt overskydende beløb kontant til boet.

Opretter et ugift samlevende par i stedet for et "traditionelt testamente" et udvidet samlevertestamente, får de ugifte samlevende samme arveretlige retsstilling som ægtefæller med særeje. Dette indebærer, at det i stedet er arvelovens § 13, der finder anvendelse på de ugifte samlevendes ret til overtagelse af bl.a. den hidtidige fælles bolig og sædvanligt indbo. Arvelovens § 13 giver imidlertid ikke den ugift samlevende en såkaldt "udløsningsret", som det er tilfældet i henhold til dødsboskiftelovens § 111 a. Konsekvensen af dette er, at de ugifte samlevende derved i denne henseende bliver stillet ringere ved at oprette et udvidet samlevertestamente end enten helt at udlade det eller blot oprette et almindeligt testamente. Det er naturligvis muligt at lade dødsboskiftelovens § 111 a finde anvendelse, selv hvor der er oprettet et udvidet samlevertestamente, men dette forudsætter at det udvidede samlevertestamente eksplicit fastsætter dette, hvilket efter vor opfattelse langt fra altid er tilfældet.

Det bemærkes, at ejede det ugift samlevende par den faste ejendom i sameje, vil den længstlevende samejer fortsat have en udløsningsret, jf. arvelovens § 13, stk. 3.

Det foreslås konkret, at der f.eks. i arvelovens § 87 indsættes en henvisning til, at dødsboskiftelovens § 111 a fortsat finder anvendelse.

II. De 14 specifikke spørgsmål vedrørende arvelovens regler

De 14 specifikke spørgsmål, der er stillet i Justitsministeriets skrivelse, forudsætter en empirisk undersøgelse, hvilken desværre ikke foreligger offent-

liggjort. Vi må derfor desværre se os ude af stand til at besvare disse spørgsmål.

SIDE 19 AF 19

III. Afslutning

Vi har efter bedste evne forsøgt at udpege de efter vor opfattelse væsentligste områder, hvor der er behov for en revision af reglerne. Vi er naturligvis indstillet på at bidrage i forbindelse med et sådant arbejde ligesom at vi står til disposition hvis ovennævnte måtte foranledige spørgsmål eller et behov for yderligere oplysninger.

Venlig hilsen

Rasmus Kristian Feldthusen
Professor, cand. jur. ph.d.

Anne Mortensen
Ekstern lektor, advokat

Marianne Holdgaard
Professor, cand.jur., ph.d.
Juridisk Institut
Aalborg Universitet

Bodil Selmer
Lektor, mag. art
Institut for Kultur og Samfund
Aarhus Universitet

Hans Viggo Godsk Pedersen
Professor, lic. jur.
Juridisk Institut
Syddansk Universitet

Justitsministeriet
Civilafdelingen
Slotsholmsgade 10
1216 København K

Vedr. Lovovervågning vedrørende arveloven

Justitsministeriet har den 23. april 2014 udsendt en skrivelse, hvor de juridiske uddannelsesinstitutioner på Universiteterne i Danmark anmodes om at belyse eventuelle erfaringer med de nye regler i arveloven for perioden 1.1.2008 – 31.12.2013.

Der anmodes om en besvarelse af en række spørgsmål vedrørende anvendelsen af arveloven i praksis, herunder navnlig i relation til reglerne om ægtefællens tvangsarveret samt adgangen til at oprette udvidet samlevertestamente.

I relation til de konkrete nummererede spørgsmål, kan vi anføre følgende:

Ad. spørgsmål 1-3 og 5-11: Der findes os bekendt hverken kvalitative eller kvantitative, valide undersøgelser, som er publiceret, der kan besvare disse spørgsmål på nuværende tidspunkt. En større undersøgelse, som dog heller ikke er repræsentativ, ses dog præsenteret i advokat Ulrik Grønborgs artikel, Testamentsmønstre, jf. TFA 2014.168.

Det skal dog nævnes, at lektor, antropolog, mag. art., Bodil Selmer, Aarhus Universitet, Institut for Kultur og Samfund – Antropologi og Etnografi,, og professor, cand. jur. ph.d., Marianne Holdgaard, Juridisk Institut, Aalborg Universitet, i det kommende år deltager i et fællesnordisk forskningsprojekt på Senter for grunnforskning, Oslo, af relevans herfor. I den forbindelse har vi allerede indhentet – og vil måske også i videre omfang indhente yderligere – relevant materiale af interesse for den pågældende lovovervågning. Vi har på nuværende tidspunkt foretaget kvalitative interviews af advokater, som udarbejder testamenter, samt foretaget kvalitative interviews af unge, som har mistet en forælder. Såfremt Justitsministeriet er interesseret i at indgå i en dialog og evt. et

Marianne Holdgaard
Professor, cand.jur., ph.d.
Juridisk Institut
Aalborg Universitet

Bodil Selmer
Lektor, mag. art
Institut for Kultur og Samfund
Aarhus Universitet

Hans Viggo Godsk Pedersen
Professor, lic. jur.
Juridisk Institut
Syddansk Universitet

samarbejde herom, kan Marianne Holdgaard (på vegne af os begge) kontaktes pr. mail, marianne@law.aau.dk

Ad. spørgsmål 4: Det er næppe blevet nemmere for arvelader og professionelle aktører at få overblik den testationsfrie del af arveladers formue. Det er vanskeligt at se, at tvangsarvebrørens størrelse skulle kunne have betydning for overblikket. Det kan dog næppe afvises, at muligheden for at begrænse en livsarvings tvangsarv til 1 mio. kr. efter lovens § 5, stk. 2, kan have en vis betydning, men formentlig kun marginal.

Ad. spørgsmål 12-14: Det må antages, at en afskaffelse af skifterettens obligatoriske pligt til at oplyse livsarvinger om, at boet udleveres til uskiftet bo, og afskaffelse af pligten til at udarbejde en formueoversigt umiddelbart vil have konsekvenser for muligheden for at dokumentere misbrug af det uskiftede bo. Det synes givet, at en ændring af AL § 22 ville forudsætte, at alle de relevante sagsakter i videst mulig omfang vil skulle kunne findes i skattemappen, for at kunne være hensigtsmæssig.

Justitsministeriet anmoder endvidere om bemærkninger til den generelle virkning af arveloven regler. Virkningerne af arvelovens implementering har i sagens natur været store, allerede fordi længstlevendes stilling generelt set er blevet styrket på bekostning af livsarvingerens arv.

Der har i den faglige litteratur været fremhævet en del problematikker, som navnlig fremgår af følgende artikler:

- “Suppleringsarv og nye familiemønstre”, Marianne Holdgaard i Ugeskrift for Retsvæsen, 2007 B, side 301-308.
- ”Arveloven – hvad var den reelle begrundelse for ændringen?” Marianne Holdgaard i Ugeskrift for Retsvæsen 2009 B, side 311-318.
- “Familien i arveloven: Sammensæt selv din familie!” Marianne Holdgaard og Bodil Selmer, Tidsskrift for Familie- og Arveret, side 289-301, 2010.
- ”Retlige konsekvenser af nye familieformer – i familieformue- og arveretten”, Marianne Holdgaard i Tidsskrift for Familie- og Arveret, side 117-126, 2011.
- ”Refleksioner efter den danske arvelovsreform i 2007 – Giver arveloven adækvate regler for at løse dagens udfordringer som følge af samfundsudviklingen?” Samfunnsutvikling og arverettslige udfordringer. Eeg, T. (red.). Oslo: Cappelen Akademisk Forlag, s. 79-99. Marianne Holdgaard og Bodil Selmer, 2013.

Marianne Holdgaard
Professor, cand.jur., ph.d.
Juridisk Institut
Aalborg Universitet

Bodil Selmer
Lektor, mag. art
Institut for Kultur og Samfund
Aarhus Universitet

Hans Viggo Godsk Pedersen
Professor, lic. jur.
Juridisk Institut
Syddansk Universitet

En vielsesring. Om kærlighed, penge og arv, Bodil Selmer i Hverdagens Mysterier – etnografiske refleksioner over ting vi kender, men ikke helt forstår. Bubandt, N., Dalsgaard, A. L., Johnsen, U. & Selmer, B. (red.). Århus Universitetsforlag, s. 203-224, 2014.

Testamentsmønstre, Ulrik Grønborgs, jf. Tidsskrift for Familie- og Arveret, side 168ff., 2014.

Også professor Rasmus Kristian Feldthusen, Københavns Universitet, har fremhævet en del problematikker i relation til virkningerne af arveloven. Dette gælder bl.a. i relation til fælles testamenter, udvidet samlevertestamente, dødsgaver, nødtestamente men også problematikker omkring pension og forsikringsområdet, som ikke stemmer overens med arveloven. Vi forventer, at Rasmus Kristian Feldthusen selv redegør herfor – eller henviser til bøger og artikler, hvori han har skrevet herom – i sit svar på skrivelsen om lovovervågning fra Justitsministeriet.

Ud over disse problematikker, som Rasmus Kristian Feldthusen, Bodil Selmer og Marianne Holdgaard har skrevet om, vil vi anføre, at Bodil Selmer og Marianne Holdgaard – som foreløbige konklusioner på et allerede indsamlede materiale – har afdækket, at der i forhold til unge er en udbredt praksis, hvorefter unge mennesker bliver anmodet om at samtykke til, at en forælders nye ægtefælle kan sidde i uskiftet bo. Dette foregår ofte uden den unge får selvstændig rådgivning fra egen advokat herom. Man kan endvidere anføre, at denne anmodning ofte gives i en familiær relation, hvor et afslag kan få katastrofale sociale, emotionelle og økonomiske konsekvenser. Navnlig kan det her fremhæves, at et afslag i praksis ofte vil blive mødt med, at ens arv vil blive begrænset til et absolut minimum. Selvfølgelig er denne problemstilling er vel ikke ny, men reduktion af tvangsarvebrøken har forstærket de økonomiske konsekvenser af afslaget.

Aalborg, Aarhus og Odense, den 29. august 2014

Marianne Holdgaard

Bodil Selmer

Hans Viggo Godsk Pedersen

29 aug 2014
J.nr.: X-12345
Jurist.: UG
Direkte tlf. 8618 6838
E-mail: ug@askt.dk

Justitsministeriet
Slotsholmsgade 10
1216 København K

Att. Procesretskontoret/Charlotte Christiansen

Vedr. Besvarelse af spørgsmål om arveloven - sagsnr. 2011-773-0005

Justitsministeriet har d. 23.4.2014 anmodet om besvarelse af en række spørgsmål om virkningerne af de pr. d.01.01.2008 indførte ændringer i arveloven.

Som advokat med speciale i arveret har jeg rådgivet tusindvis af klienter om oprettelse af testamenter siden arvelovens ændring. Det har givet mig indblik i, hvilke ønsker, der er særligt udbredte blandt danskere, der opretter testamente.

Samtidig har det givet mig mulighed for at lave en empirisk undersøgelse af testamentsønskerne, som er blevet offentliggjort i artiklen "Testamentsmonstre" i seneste udgave af Tidsskrift for Familie- og Arveret (TfA 2014.168).

Jeg vedlægger en kopi af artiklen til Justitsministeriets orientering.

Endvidere vedlægger jeg en oversigt, skrevet af adv. Jørgen U. Grønborg, hvor han gennemgår "13 fejl og forglemmelser ved arvelovsreformen", som han har erfaret.

Besvarelse af de af Justitsministeriet stillede spørgsmål:

1. I hvilket omfang er adgangen til at begrænse længstlevende ægtefælles arv til tvangsarven på ¼ af arvelodden blevet udnyttet af arveladere?

SVAR: Ægtefæller henvender sig sjældent med et ønske om, at den anden ægtefælle skal arve "mindst muligt"/tvangsarv. Ved min gennemgang af 3.000 personers testamentsønsker, angav 1.088 personer deres civilstand som gift. Af disse 1.088 personer, var der kun 1,7%, der ønskede at oprette eget testamente med henblik på, at den anden ægtefælle alene skulle arve sin tvangsarv. Se nærmere i artiklen "Testamentsmonstre", afsnit 3.1 (artiklen er vedlagt).

2. Hvad har typisk været arveladers begrundelse for at begrænse længstlevende ægtefælles arv til tvangsarven?

SVAR: Det var i undersøgelsen ikke hver gang oplyst, hvad der var årsagen til dette ønske – eller om den anden ægtefælle var orienteret herom. Enkelte oplyste, at de var i færd med at blive separeret/skilt og ønskede, at ægtefællen skulle arve

Advokaterne Sankt Knuds Torv P/S

Jørgen U. Grønborg (H)
Anders Kirk (H)
Michael Thygesen (H)
Henrik Feldt-Rasmussen (H)
Anette Fløe
Ulrik Grønborg (L)
Hanne Fabricius-Haunstrup
Gert Vestergaard (L)
Amalie Baden
Andreas Karoff (L)
Anders Stig Vestergaard (L)
Lene Lausen
Kristian Ravn-Petersen, adv.fm
Marie Johnson, adv.fm

Ryesgade 31
PO Boks 5009
8100 Århus C
Telefon 86 13 06 00
Telefax 86 13 15 00
Mail: info@askt.dk
CVR DK – 32 28 30 12
Bank: 2211 0044 231 832
www.askt.dk

mindst muligt, såfremt arveladeren skulle gå bort inden separationen/skilsmissem var bevilget og den gensidige arveret var ophørt.

3. Har retten til suppleringsarv efter arvelovens § 11, stk. 2, haft praktisk betydning i sager, hvor længstlevende ægtefælles arv ved testamente er blevet begrænset til tvangsarven?

SVAR: Reglen om ret til suppleringsarv efter arvelovens § 11, stk. 2, har sandsynligvis haft praktisk betydning i dødsboer, hvor den længstlevende ægtefælles arv er blevet begrænset til tvangsarv. Mange familier har ikke så store formuer, at den længstlevende ægtefælle kan nå op på at have 710.000 kr. uden at få sin tvangsarv suppleret med yderligere midler fra arveladerens dødsbo. Jeg har dog ikke samme empiriske belæg for dette svar som jeg har for svarene vedrørende testamentsønsker.

Reglen om suppleringsarv i arvelovens § 11, stk. 2 vanskeliggør testamentsrådgivningen overfor arveladere, der ønsker at begrænse ægtefællens arv til tvangsarv, idet man skal kende ægtefællens formueforhold for at kunne sige, hvad ægtefællen ender med at arve – og typisk oprettes sådanne testamenter uden den pågældende ægtefælles deltagelse. Der kan således på oprettelsestidspunktet være usikkerhed om testamentets fremtidige konsekvenser.

Jeg er nogle gange stødt på, at personer, der ønsker at oprette et testamente for at minimere ægtefællens arv, undlader at gå videre med testamentet, når de opdager, at deres ægtefælle har krav på at sidde tilbage med mindst 710.000 kr. I mindre boer vil ægtefællen dermed kunne udtage størsteparten/hele formuen, uanset om der oprettes testamente eller ej.

4. Er det som følge af ændring af tvangsarveloddernes størrelse blevet nemmere for arvelader og professionelle aktører at få overblik over, hvor stor en andel af formuen arvelader frit kan testamentere over?

SVAR: Før 01.01.2008 udgjorde tvangsarven 50% af arveladerens formue, hvis den pågældende efterlod sig ægtefælle/born. Dette blev 01.01.2008 nedsat til 25%. Det er rimeligt let at forstå og anvende i praksis.

Muligheden for at kunne begrænse livsarvingers tvangsarv til en million kroner (1.170.000 kr.) i arvelovens § 5, stk. 2 komplicerer rådgivningen en smule. Ligesom reglen om ægtefællens "suppleringsarv", jf. ovenfor, indebærer reglen om "millionbegrænsning" af livsarvingers tvangsarv, at man som advokat forhindres i at sige med sikkerhed, hvor stor en *brøk* af arveladerens dødsbo, der vil gå til personer, der er gjort til tvangsarvinger i testamente.

5. I hvilket omfang har ugifte samlevende anvendt adgangen til at oprette et udvidet samlevertestamente?

SVAR: Om udbredelsen af "udvidet samlevertestamente" i praksis er der både godt og dårligt nyt, vurderet ud fra på undersøgelsens resultater, jf. artiklen "Testamentsmonstre", afsnit 4.1.:

Den "gode" nyhed er, at de *ekstrarettigheder*, som ugifte par kan opnå ved at opfylde betingelserne for at oprette udvidet samlevertestamente, er populære. Man vil gerne sikre hinanden udtagelsesret, ret til suppleringsarv efter arvelovens § 11, stk. 2 m.v., svarende til, hvad ægtefæller har.

Den "dårlige" nyhed er, at ingen ønsker den *arvelod*, som ægtefæller har ifølge arvelovens § 9. Eller mere præcist: Ingen ønsker at oprette et testamente for "kun" at arve 50% efter den anden, svarende til den legale arvelod for ægtefæller med rent fuldstændigt særeje.

Arvelovsudvalget forestillede sig, at der ville være efterspørgsel efter et udvidet samlevertestamente, hvor man blev stillet helt som ægtefæller med rent fuldstændigt særeje – at det ville blive en ny testamentsform. Det er ikke tilfældet.

I praksis er ønsket fra de ugifte par, at de ønsker at arve *mest muligt* fra hinanden. Det var tilfældet i 96 ud af 97 testamentshenvendelser fra par, der enten var barnløse, ventede barn eller allerede havde fælles børn (den sidste henvendelse var fra et par, der ønskede en særlig arvebrøk af familiemæssige årsager – ikke 50%).

Man ønsker med andre ord både *ekstrarettighederne* fra udvidet samlevertestamente OG at arve *mest muligt*.

Opfylder de betingelserne om 2 års samliv eller fælles barn (og ingen sidder i uskiftet bo osv.), bliver *mest muligt* 87,5% (7/8) af den afdodes formue.

**6. Har anvendelsen af udvidet samlevertestamente vist sig at have uhen-
sigtsmæssige økonomiske følger for arveladers livsarvinger?**

SVAR: Nej, ikke mig bekendt. Anvendelsen af udvidet samlevertestamente har dog muligvis skabt forvirring hos nogle arveladers livsarvinger om størrelsen af deres arvebrøk. Ifølge arvelovens § 5, stk. 1 er en fjerdedel af en livsarving arvelod tvangsarv. Der kunne med fordel tilføjes ", jf. dog § 87", således at det stod mere klart, at livsarvingers tvangsarvelod kun er 1/8, hvis arvelader opretter udvidet samlevertestamente sammen med sin samlever. Se også pkt. 1 i vedlagte artikel med fejl og forglemmelser ved arvelovsreformen.

**7. Har det i praksis vist sig uhen-
sigtsmæssigt i forhold til gyldigheden af et
udvidet samlevertestamente, at der bl.a. stilles krav om, at ugifte samle-
vende skal have levet sammen på fælles bopæl i et ægteskabslignende
forhold de sidste 2 år?**

SVAR: De mange betingelser for gyldigheden af et udvidet samlevertestamente indebærer, at der er par, der ikke har mulighed for at oprette et udvidet samlevertestamente, selvom de begge ønsker det. Eksempelvis indebærer betingelsen om, at arveladeren ikke må sidde i uskiftet bo (dvs. være enke eller enkemand efter sin første ægtefælle), at ældre personer, der mødes i en høj alder, og ønsker at begunstige hinanden i et testamente, ikke har mulighed for at gøre det i samme grad som andre ugifte par.

**8. Har ugifte samlevende i perioden frem til, at de opfylder kravet om 2 års
samliv på fælles bopæl i praksis anvendt muligheden for at oprette et al-
mindeligt testamente?**

SVAR: Ja. Jeg har ikke oplevet nogen par (overhovedet), der har ladet deres beslutning om at ville begunstige hinanden arvemæssigt påvirke af, om de havde mulighed for at oprette et udvidet samlevertestamente eller ej. I praksis er testamenter for ugifte par da også stort set enslydende, uanset hvor længe, de har boet

sammen - de ønsker stort set alle at arve "mest muligt" fra hinanden, jf. også besvarelsen af spørgsmål 5 ovenfor.

Ugifte samlevendes ønsker har næppe ladet sig påvirke af arvelovsændringen i 2008. Jeg har således ingen grund til at tro, at der skulle blive oprettet flere (eller færre) testamenter for ugifte i 2014 end i eksempelvis 2006, for arvelovsændringen.

8b. I hvilket omfang har testatorer, som har oprettet et gensidigt testamente før arveloven trådte i kraft i 2008, ønsket at frigøre sig for den længstlevende ægtefælles rådighedsbegrænsninger ved en ændring af testamentet?

SVAR: Det forekommer bestemt i praksis, uden at jeg dog kan sætte eksakte tal på antallet af henvendelser herom. Såfremt jeg skal give et eksempel, modtog vort advokatkontor den seneste henvendelser herom i juli 2014: Den længstlevende testator ønskede at ændre det gensidige testamente, således at den forstafdodes særborn ikke længere skulle være arvinger efter længstlevende. Det gensidige testamente var oprettet for arvelovsændringen i 2008 og indeholdt ingen bestemmelse om længstlevendes testationsret. Sagen endte med, at forstafdodes særborn mod vederlag gav arveafkald efter længstlevende og samtidig gav deres skriftlige samtykke til, at længstlevende måtte ændre bestemmelserne i det gensidige testamente.

Reglerne i arvelovens § 83 overrasker testatorer, men understreger vigtigheden af, at man i et gensidigt testamente har en bestemmelse om længstlevendes ret til at ændre testamentet - således at testatorerne kan tage stilling til spørgsmålet, mens de begge er i live, i stedet for at skulle bero sig på arvelovens udfyldningsregel i § 83, som måske/måske ikke passer til deres ønsker.

9. I hvilket omfang anvendes muligheden for at sidde i uskiftet bo i familier, hvor førstafdøde har særbørn?

SVAR: Muligheden for at sidde i uskiftet bo er i høj grad noget, som klienter fortsat ønsker. Man kan hertil med rette påpege, at med arvelovsændringen i 2008 er "uskiftet bo" blevet mindre økonomisk påkrævet for den længstlevende ægtefælle, såfremt ægtefællerne blot opretter et gensidigt testamente, hvor de begunstiger hinanden mest muligt. Et testamente kan fagligt set stille den længstlevende på næsten samme måde som hvis længstlevende sad i "uskiftet bo" - hvorfor behovet for at få samtykke til uskiftet bo fra forstafdodes særbørn burde være blevet mindre.

Det ændrer dog ikke indtrykket af, at klienter fortsat eftersporger sådanne erklæringer om forhåndssamtykke til uskiftet bo, således at det i god tid kan blive afklaret, hvorvidt særbørnene vil give samtykke.

Mange ægtefæller ønsker at "holde muligheden for uskiftet bo åben", dvs. at sikre sig selv valgmuligheden mellem at sidde i uskiftet bo (og dermed bevare rådigheden over 100% af ægtefællernes formue) og skifte boet (hvorved længstlevende kan beholde 93.75% af ægtefællernes formue, såfremt der er oprettet testamente og parret har rent fælleseje).

10. I hvor høj grad indhentes i forbindelse med dødsboskiftebehandlingen særbørns samtykke til, at længstlevende kan sidde i uskiftet bo?

SVAR: Det er mit indtryk, at det bestemt fortsat forekommer, at der indhentes samtykke til uskiftet bo fra afdødes særbørn - særligt i tilfælde, hvor afdøde ikke har nået at oprette et testamente og der er en vis økonomisk forskel for den længstlevende, hvorvidt der skal ske skifte eller ej. Jeg har dog ikke talmateriale herom, hvorfor jeg ikke kan sige det med sikkerhed.

11. Har der været eksempler på uhensigtsmæssige økonomiske konsekvenser for afdødes særbørn i situationer, hvor længstlevende vælger at sidde i uskiftet bo?

SVAR: Ja, det forekommer med jævne mellemrum, at særbørn (og fællesbørn) henvender sig med spørgsmål om, hvorvidt det kan være rigtigt, at længstlevende kan anvende formuen på bestemte formål (investeringer, rejser, ny samlever m.v.).

Nogle gange har man indtrykket af, at spørgerne/børnene har en misforstået ejerforholdelse over midlerne - at det er "deres" penge. Andre gange synes der at være en realitet i deres bekymringer, dvs. at den længstlevende, baseret på oplysningerne, er i færd med at misbruge sin råden over det uskiftede bo.

12. Vil en afskaffelse af skifterettens obligatoriske pligt til at oplyse livsarvingerne om, at boet udleveres til uskiftet bo, have konsekvenser for livsarvingernes mulighed for at dokumentere et misbrug af et uskiftet bo, eller gøre et misbrugskrav gældende?

SVAR: Om dette konkrete ændringsforslag vil have negative konsekvenser for arvingernes retssikkerhed, kan jeg ikke sige med sikkerhed. Generelt kan jeg blot oplyse Justitsministeriet om, at der jævnligt kommer henvendelser vedrørende mulige misbrug af uskiftet bo. Det er ikke en konfliktype, der er nedadgående.

Typisk vil (det mulige) misbrug bestå i, at et af børnene har "købt" en fast ejendom fra den længstlevende til en påfaldende lav pris - uden at de øvrige børn er blevet orienteret/betænkt. Der er også ofte givet årlige gaver til kun et af børnene, svarende til de gaveafgiftsmæssige beløb. Til tider har det begunstigede barn ligefrem haft adgang til længstlevendes bankkonti og netbank - hvorfor det også kan være på tale, at fuldmagtens grænser er overtrådt.

Selv i sager, hvor der er sket åbenlyse overtrædelser af arvelovens regler om misbrug, kan det være vanskeligt for de forbigående arvinger at løfte bevisbyrden for misbrugets omfang. Det vil være uheldigt, såfremt en regelændring yderligere ville vanskeliggøre arbejdet med at dokumentere formuens forsvinden.

13. Vil det være hensigtsmæssigt at ændre arvelovens § 22, således at længstlevendes pligt til at udarbejde en formueoversigt over det uskiftede bos midler senest 6 måneder efter dødsfaldet erstattes med et krav om, at længstlevende skal erklære, at der ikke er andre aktiver i boet end dem, der fremgår af skattemappen, og at længstlevende er solvent?

SVAR: Om dette konkrete ændringsforslag vil have negative konsekvenser for arvingernes retssikkerhed, kan jeg ikke sige med sikkerhed. Generelt bør man efter min vurdering være varsom med at foretage regelændringer, såfremt de vil vanskeliggøre arbejdet med at finde ud af, hvilke aktiver, der er forsvundet fra dødsboet.


Man kan befrygte, at den lavere detaljeringsgrad i skattemappen vil gøre det vanskeligere for forbigåede arvinger at løfte bevisbyrden for et evt. misbrug.

14. Forudsætter ovennævnte ændring af arvelovens § 22 i givet fald, at skattemappen udbygges med oplysninger om f.eks. andelsboliger, kolonihavehuse, private gældsbreve og udenlandske formueaktiver?

SVAR: En udvidelse af skattemappens indhold, så den begynder at nærme sig den detaljeringsgrad, man kender fra de nuværende formueoversigter, vil antageligt være gavnligt. Det forekommer dog uhensigtsmæssigt at lade formueoversigten bortfalde og erstatte med en henvisning til ægtefællernes skattemapper - for herefter at bruge ressourcer på at udvide skattemappens indhold, så det nærmer sig formueoversigtens detaljeringsgrad.

Såfremt arbejdet med at indsamle oplysningerne til brug for den nuværende formueoversigt på anden vis kunne effektiviseres, kunne det måske være et alternativ til at lade formueoversigterne udgå helt. Særligt, såfremt det med en effektivisering samtidig var muligt at nedsætte skifterettens arbejde med at indhente disse opgørelser.

Med venlig hilsen


Ulrik Grønborg
ug@askt.dk

Oversigt over 13 fejl og forglemmelser ved arvelovsreformen i 2007

1. Ifølge **AL § 5, stk. 1** er en fjerdedel af en livsarvings arvelod tvangsarv. Der burde have været tilføjet ", jfr. dog § 87", således at det stod klart, at livsarvingers tvangsarvelod kun er 1/8, hvis arvelader opretter udvidet samlevertestamente sammen med sin samlever. Se således Hans Mosbæk i ADV nr. 4/2008 p. 42-44: Borge-re risikerer vildledning om nye arvregler (Gør gældende at samleveren ved et udvidet samlevertestamente højest kan få 3/4 og ikke 7/8 af boet).
2. I den nye regel om suppleringsarv på 600.000 kr. i **AL § 11, stk. 2** skal som noget nyt forsorgertabserstatning, livsforsikringer samt pensionsydelse og lignende ydelser, der kommer til udbetaling til længstlevende i anledning af dødsfaldet medregnes ved beregningen af suppleringsarven. Dette gælder både sumudbetalinger og løbende livsbetingede ydelser (ægtefællepensioner og overlevelsesrenter). Værdien af rateforsikringer og ratepensioner skal ifølge bemærkningerne fastlægges ved en sammenlægning af ydelserne i garantiperioden. Der bør efter min opfattelse foretages en beregning af ydelsernes nutidsværdi efter skat. En ordning med løbende livsbetingede ydelser skal ifølge bemærkningerne værdiansættes ved en aktuarmæssig beregning. Også ved denne beregning bør værdien efter min opfattelse fastsættes som nutidsværdien efter skat.
3. **Den gamle arvelovs § 7 b, stk. 2** om suppleringsarv vil fortsat være gældende ved skifte af uskiftet bo i længstlevende levende live, hvis forstafdøde er død for d. 01.01.2008. Beløbet, som i 2007 var på 210.000 kr., skal fortsat pristalsreguleres i en lang årrække fremover. Justitsministeriet har ikke længere hjemmel til at udsende en årlig bekendtgørelse om beløbsgrænsen, men har nu valgt at løse problemet ved en skrivelse nr. 9026 af 29.01.2008 om orientering om regulering af beløb i henhold til den hidtil gældende arvelov (ægtefælles suppleringsarv), hvori det oplyses, at beløbsgrænsen i AL § 7 b, stk. 2 i 2008 er på 210.000 kr. Det anføres fejlagtigt i en note, at beløbsgrænsen i den nye AL § 11, stk. 2 er på 500.000 kr.
4. Reglerne i **§ 16, stk. 6** burde ikke kun gælde forstafdodes særlivsarvinger, men også fælles livsarvinger.

Eksempel: M har særbarnet S og H har særbarnet D og de har fællesbarnet F. M dør i 2008 og det samlede fællesbo er på 720.000 kr. Hvis H vælger ikke at gøre brug af retten til suppleringsarv, udtager H i boslod og arvelod 540.000 kr., og S og F arver hver 90.000 kr. Når H senere dør, arver F og D hele H's formue på 540.000 kr. ved uændrede forhold.
S får i alt 90.000 kr. F får 360.000 kr. og D får 270.000 kr.

Hvis H vælger at gøre brug af retten til suppleringsarv, får hun på skiftet 600.000 kr., og S og F må nøjes med at arve 60.000 kr. til hver. Når H senere dør, skal den allerede udbetalte arv til S (men ikke til F) tillægges boet, som ved uændrede forhold herefter er på 660.000 kr. S skal heraf arve halvdelen af 330.000 kr. eller 165.000 kr., hvorfra skal trækkes den allerede udbetalte arv på 60.000 kr. D arver også halvdelen af 330.000 kr. eller 165.000 kr. F arver resten eller 390.000 kr.

Den korrekte fordeling burde have været 180.000 kr. i alt til de to særbørn og 360.000 kr. til fællesbarnet. Hvis formuen havde været på 600.000 kr., ville de to særbørn hver få 150.000 kr. og fællesbarnet 300.000 kr. Fejlen opstår således udelukkende som følge af, at den udbetalte arv til fællesbarnet ikke skal modregnes ved længstlevendes død.

5. Princippet om udskudt arvefald er videreført i **AL § 28, stk. 3, 1. pkt.**: Mellem den forstafdøde ægtefælles livsarvinger deles arven efter arveforholdene ved den længstlevende ægtefælles død eller på det tidspunkt, da anmodning om skifte fremsættes. I den gamle AL § 19, stk. 2 stod der "den forstafdodes ægtefælles arvinger". Der er ifølge bemærkningerne alene tale om sproglige moderniseringer af den gamle AL § 19. Hvis M i et testamente f. eks. har bestemt, at 30% af hans formue skal tilfalde hans søsken, men først udredes, når boet efter ham skiftes, skal fordelingen mellem hans søsken ske efter arveforholdene på skiftetidspunktet, og det må således være en fejl, at ordet arvinger er blevet ændret til livsarvinger.

6. Hvis længstlevende sidder i uskiftet bo og alle forstafdodes livsarvinger dør, overtager den længstlevende uden skifte det uskiftede bo til fri rådighed, jf. **AL § 34**. Reglerne om svogerskabsarv i AL § 16 finder tilsvarende anvendelse. Det må efter min mening være reglerne om svogerskabsarv i AL § 15, der skal finde anvendelse. Efter den gamle arvelovs § 24 finder reglerne om svogerskabsarv i AL § 7, stk. 2 og 3 anvendelse i denne situation, og den nye arvelovs § 15 afløser disse regler. AL § 34 svarer ifølge bemærkningerne med enkelte sproglige ændringer til den gældende AL § 24.

Hvis henvisningen til AL § 16 antages at være korrekt, kan dette kun gælde, hvis forstafdode er død efter d. 31.12.2007, idet AL § 16 ikke gælder, hvis forstafdode er død for denne dato. Ifølge AL § 103, stk. 2, 1. pkt. finder AL § 34 også anvendelse på uskiftede boer, hvor arveladeren er død for lovens ikrafttræden, men ikke for den 1. april 1964. Dermed har AL § 16 efter min vurdering ikke fået tilbagevirkende kraft, se dog Irene Norgaard i Arveret 5. udg. p. 62.

7. De nye regler om omstødelse af gaver, som gives af den længstlevende ægtefælle, hvor der i et fælles testamente er truffet uigenkaldelige bestemmelser om arvens fordeling efter den længstlevendes død, finder kun anvendelse på dispositioner, der foretages efter d. 01.01.2008, jf. **AL § 103, stk. 4**. Man har glemt at tage stilling til, om de nye regler om vederlagskrav i AL § 85 også kun finder anvendelse på dispositioner, der foretages efter d. 01.01.2008.
8. Der er ikke i bemærkningerne til **DSL § 111 a** og **FAL § 105 a** og **POL § 5 a** givet nogen begrundelse for, at der i disse bestemmelser ikke stilles en betingelse om, at de samlevende skal opfylde betingelserne for indgåelse af ægteskab i ÆL §§ 6, 9 og 10, således som det kræves i AL § 88. Fraseparerede og enker og enkemænd, der sidder i uskiftet bo, kan ikke oprette udvidet samlevertestamente, men de har alligevel fået køberet til fælles bolig og sædvanligt indbo, jfr. DSL § 111 a, og de er alligevel omfattet af begrebet nærmeste pårørende, jf. FAL § 105 a og POL § 5 a.
9. **FAL § 104, stk. 1, 2. pkt.** er formuleret upræcist. Det beløb, der ved en regulering kan tilfalde ægtefællen eller en livsarving, kan ikke overstige, hvad der ville være tilfaldet den pågældende som boslod eller tvangsarv, hvis forsikringssummen i stedet var indgået i forsikringstagerens bo. Der skulle have stået: Beløbet kan ikke overstige, hvad der ville være tilfaldet den pågældende som **yderligere** boslod og tvangsarv, jf. arvelovens § 5, § 10 og § 11, stk. 2, hvis forsikringssummen i stedet var tilfaldet forsikringstagerens solvente bo.
10. Det fremgår ikke af **§ 10 i lov nr. 516 af 06.06.2007**, at ændringen af FAL § 104 kun finder anvendelse på dødsfald efter d. 31.12.2007. Dermed er retten til tvangsarv af livsforsikringssummen til simpelt begunstigede ikke-tvangsarvinger blevet frataget den afdodes livsarvinger og ægtefælle med mange års tilbagevirkende kraft. Dette er i strid med grundlæggende retsprincipper og kan ikke have været tilsigtet. Der må være tale om en lapsus. Højesteret har nu ved fortolkning nået frem til at ændringen kun finder anvendelse ved dødsfald efter d. 31.12.2017.

UfR 2010.774 HD (TFA 2010.250 HD og VLD af 20.10.2008): M døde d. 24.05.2006. Han efterlod sig en datter, D, og en samlever, K, som i 1993 var indsat som begunstiget ved navns nævnelse på en gruppe-livsforsikring i PFA-Pension på 181.744,16 kr. Boet efter M blev udlagt som boudlæg. Retten i Århus gav ved dom af 03.10.2007 D medhold i påstand om, at K skulle betale D halvdelen af forsikringssummen efter boafgift eller 77.241,27 kr., idet det ikke kunne anses for godtgjort, at begunstigelsen var uigenkaldelig. VL fandt, at ændringslovens § 1, nr. 3 og dermed den nugældende affattelse af FAL § 104, stk. 1 og 2 skulle finde anvendelse, uanset at dødsfaldet var indtrådt for d. 01.01.2008. Da D ikke havde godtgjort, at begunstigelsen af K var urimelig, blev K frifundet. Dissens fra Lis Frost, der fandt, at det ikke kunne antages at have været hensigten at ændre de materielle retsvirkninger af en arveladers (forsikringstagers) tidligere trufne dispositioner, efter at denne er afgået ved døden, og dermed fratage tvangsarvinger en allerede erhvervet ret. Højesteret fastslog, at sagen skulle afgøres efter den affattelse af FAL § 104, der var gældende ved M's død - af de grunde, der var anført af VL's mindretal, og stadfæstede byrettens dom af de grunde, der var anført af byretten.

11. De nye regler i FAL § 105 b og POL § 5 b om, at forsikringssummen/de opsparede midler skal tilfalde forsikringstagerens/ kontohaverens nærmeste pårørende, hvis forsikringstageren/kontohaveren ikke har indsat en begunstiget, finder ifølge § 10, stk. 2 i lov nr. 516 af 06.06.2007 anvendelse på begunstigelsesindsættelser, der foretages efter lovens ikrafttræden. Den vil således aldrig træde i kraft, medmindre bestemmelsen fortolkes således, at den træder i kraft på tegning af forsikringer efter lovens ikrafttræden.
12. Det burde have fremgået af ordlyden eller bemærkningerne til DSL § 111 a, om visse samlevers ret til at overtage den hidtidige fælles bolig også omfatter andelsboliger. Disse er udtrykkeligt nævnt i AL § 91, stk. 2.
13. Det forekommer ikke velovervejset, at et **udvidet samlevertestamente** indebærer en forringelse af samlevers retsstilling, idet *udlosningsretten* i DSL § 111 a fortrænges af *udtagelsesretten* for ægtefæller ifølge AL § 13, medmindre det udvidede samlevertestamente bestemmer andet.

Advokat (H) Jorgen U. Gronborg

TFA 2014.168

Arveret 2.2, 2.4, 2.5, 2.7 og 2.7.2.

Testamentsmønstre

En gennemgang af 3.000 personers testamentsønsker giver et indblik i, hvilke ønsker der i særlig grad er udbredte blandt forskellige familietyper, herunder om der er visse grupper af livsarvinger, der generelt er mere udsat for at få deres arv beskåret til tvangsarven.

Af advokat (L) Ulrik Gronborg

1. Grundlag og formål

Formålet med nærværende artikel er at analysere, hvorvidt der ses fælles træk i testatorers ønsker, når der foretages en gennemgang af et stort antal testamenter. Er der bestemte arvsgrupper, som oftere får deres arv beskåret til »mindst muligt«, og i givet fald hvilke? Er der et udbredt ønske om, at arv skal være særeje for arvinger? Spørgsmålene har relevans for advokaters rådgivning til testamentsklienter – men også for overvejelser om, hvorvidt der på længere sigt kunne være behov for en lovændring, der i højere grad tager hensyn til folks ønsker.

Grundlaget for artiklen er en nyligt foretaget gennemgang af 3.000 personers testamentsønsker. Professor Finn Taksoe-Jensen foretog den seneste, lignende undersøgelse, da han gennemgik 8,9 % af de notartestamenter, der blev oprettet i 1987. Kun dele af undersøgelsens resultater er efterfølgende publiceret, blandt andet i bogen Testamenter fra 2002.

Nærværende undersøgelse er baseret på et online-spørgeskema, hvor personer, der ønskede at oprette et testamente, havde mulighed for detaljeret at meddele deres ønsker ved at besvare en række spørgsmål om arvets fordeling mv. Dette har muliggjort en ensartet registrering af ønskerne.

I det følgende er undersøgelsens materiale, metoder, styrker og svagheder beskrevet, hvorefter dens væsentligste resultater gennemgås. Særligt ønskerne fra ægtepar med særborn og fællesborn omtales, herunder om der er fællestrek. Også ugifte samlevendes og enliges ønsker bliver gennemgået, men mere kortfattet. Interesserede kan se samtlige undersøgelsens resultater på adressen mittestamente.dk/tabeller. I afsnit 6 gennemgås ønskerne til, hvorvidt arven skal være særeje for arvingerne, og der sammenlignes med en tidligere undersøgelse.

2. Undersøgelsens materiale & metoder

Spørgsmålene i spørgeskemaet svarede til, hvad en erfaren advokat ville spørge om under et personligt møde med henblik på udfærdigelse af et udkast til testamente. Generelt gjaldt det, at spørgsmålene i skemaet var tilstræbt formuleret i en neutral sprogton, uden at der blev givet egentlige anbefalinger om, hvad man skulle vælge eller undlade.

Folk blev spurgt om navn og civilstand, familieforhold, eventuelle børns navne mv. Dernæst var der spørgsmål om arvets fordeling ved forskellige dødsfaldsrækkefølger, subsidiære arvinger og legater. Det ønskedes også oplyst, hvorvidt der skulle være fortrinsretigheder for enkelte arvinger, samt vilkår for arven. Eksempelvis om arven ønskedes båndlagt for arvingen, eller om arven skulle være arvingens særeje. Endelig skulle der tages stilling til supplerende ønsker om blandt andet længstlevendes ret til at ændre testamentet. Spørgsmålene var ledsaget af korte forklarende tekster

Eksempelvis hvad en »subsidiær« arving var, eller hvad et »legat« var.

Besvarelsene blev i praksis fulgt op af korrespondance og telefonsamtaler mellem en advokat og personerne, der henvendte sig (herefter betegnet »respondenterne«). Nærværende undersøgelse vedrører dog alene indholdet af de skriftlige testamentshenvendelser.

Spørgeskemaet, der er anvendt i undersøgelsen, kan fortsat ses i

dets helhed på hjemmesiden www.mittestamente.dk. 

2.1. Antal henvendelser

Antallet af oprettede notartestamenter i Danmark registreres af Tinglysningsretten og offentliggøres hvert år. Der blev oprettet 29.455 notartestamenter i 2011 og 28.545 i 2012. Tallene angår antallet af personer (cpr-numre), der oprettede testamente, ikke antallet af dokumenter. Gensidige testamenter med to oprettere medregnes ved Tinglysningsretten som to testamenter. Benyttes denne optællingsmetode, vedrører nærværende undersøgelse 3.000 personers testamentsønsker. Henvendelserne er alle sket i 2011 og 2012. Antallet af henvendelser i undersøgelsen svarer talmæssigt til knapt 5 % af samtlige danske notartestamenter i perioden 2011-2012.

2.2. Sortering i grupper

Til brug for undersøgelsen er testamentshenvendelserne sorteret i tre hovedgrupper: Henvendelser fra ægtepar, ugifte samlevende, og enlige. De er herefter fordelt på yderligere underkategorier, alt efter om der er børn eller ej.

For par med børn (ægtepar såvel som ugifte samlevende) er der foretaget en yderligere opdeling efter, om børnene er særborn eller fællesborn, samt om særbørnene er på mandens eller kvindens side. Dette er sket med henblik på at klarlægge, hvorvidt sådanne familiemæssige forhold har betydning for ønskerne til arvets fordeling.

For enlige med børn samt for par med fællesborn er det også registreret, når der er børn, der er afgået ved døden efterladende sig egne børn (arveladerens børnebørn). Dette giver et indblik i, om der er særlige arvemæssige ønsker for børnebørn i en sådan situation.

Henvendelserne i ensartede familiesituationer er yderligere sorteret efter, hvad respondenterne ønsker vedrørende arvets fordeling.

I alt er testamentshenvendelserne fordelt i 30 underkategorier, alt efter familieforholdene.⁽¹⁾

Henvendelserne fra de tre hovedgrupper var overordnet set fordelt som følger:

1.088 (61,3 %) angav, at de var i et ægteskab,
250 (14,0 %) angav, at de var i et fast parforhold,
439 (24,7 %) angav, at de var enlige.

2.3. Styrker og svagheder ved undersøgelsen

Forinden undersøgelsens resultater gennemgås, er det nødvendigt at gøre opmærksom på de begrænsninger, som undersøgelsens materiale og metode indebærer, dvs. hvad undersøgelsen ikke er:

Undersøgelsen er ikke en meningsmåling blandt et repræsentativt udsnit af danskerne. Alle respondenterne gennemgik spørgsmålene, fordi de aktuelt ønskede at oprette et testamente. De havde selv fundet spørgeskemaet via internettet og vidste, at deres ønsker blev læst af en advokat med henblik på, at denne ville udfærdige deres testamente. Besvarelsene var således ikke rent teoretiske overvejelser eller forhastede, hypotetiske svar. Der har været tid til at overveje svarene nøje med viden om, at de skulle anvendes i deres eget notartestamente. Det faktum, at respondenterne ikke var udvalgt på forhånd, betyder også, at de ikke udgør et repræsentativt udsnit af samtlige danskere.

Undersøgelsen er ikke baseret på personlig rådgivning. Undersøgelsen er som nævnt baseret på besvarelsen af et særligt spørgeskema. Havde respondenterne fået personlig advokatrådgivning, for besvarelsene blev registreret, ville det have kunne afklare de tvivlsspørgsmål, som nogle af respondenterne måske havde i forbindelse med spørgeskemaets udfyldelse i stedet for, at det skulle afklares telefonisk efterfølgende.

Spørgeskemaets udformning er imidlertid også en styrke for undersøgelsen: En advokat ville ikke huske at stille spørgsmålene enslydende og ville ikke med sikkerhed præsentere klienten for samtlige valgmuligheder hver gang. Endvidere ville en advokats eventuelle personlige præferencer kunne præge klientens valg. Menneskelige påvirkninger ville med andre ord kunne influere på testamentets udformning og ikke give samme resultat, som når folk bliver præsenteret for samtlige valgmuligheder på en ensartet måde.

3. Ægtefællers testamentsønsker

1.088 henvendelser stammer fra respondenter, der i spørgeskemaet angiver deres civilstand som gift.

En mindre del henvendelser (5,8 %) kommer kun fra den ene ægtefælle uden et ønske om, at den anden ægtefælle skal være medopretter af testamentet. De resterende henvendelser drejer sig om oprettelse af fælles testamente. Af disse resterende henvendelser drejer langt størstedelen (99,4 %) sig om egentlige gensidige testamente, dvs. at ægtefællerne ønsker at begunstige hinanden.

3.1. Ønsker til arvens fordeling ved førstafødtes død

Ægtefæller henvender sig sjældent med et ønske om, at den anden ægtefælle skal arve »mindst muligt«. Kun 1,7 % af henvendelserne kommer fra en ægtefælle, der ønsker at oprette eget testamente med henblik på, at den anden ægtefælle alene skal arve sin tvangsarv. Det er ikke hver gang angivet, hvad årsagen til dette er – eller om den anden ægtefælle er orienteret herom. For enkelte er det oplyst, at respondenterne er i færd med at søge separation/skilsmisses. Ønsket om testamente er i sådanne situationer begrundet i, at ægtefællen skal arve mindst muligt, såfremt respondenterne går bort, inden separationen/skilsmissen er bevilget, og den gensidige arveret er ophørt.

3.2. Ønsker til arvens fordeling efter længstlevende

Alle, der ønskede at oprette testamente sammen med en anden, blev bedt om at tage stilling til, hvorledes arven skulle fordeles, når den længstlevende gik bort. Eksempelvis, hvordan arven skulle fordeles blandt børnene, hvis manden levede længst, eller hvis hustruen levede længst.

Generelt betragtet kan to testatorer i en sådan situation enten have

1. ensartede ønsker om arvens fordeling ved længstlevendes død, uanset hvem af testatorerne der måtte blive længstlevende. Eksem-

pelvis, at arven skal deles mellem alle sær- og fællesbørn ved længstlevendes død med en lige stor arvelod til hvert barn.

2. ønsker, der fører til, at arvens fordeling blandt de to testatorers respektive arvinger kommer til at afhænge af, hvem af testatorerne der lever længst. Eksempelvis, at arven skal gå til »længstlevendes« særborn. Hvem af de enkelte arvinger, der derved ender med at arve mest, kommer derfor ofte til at afhænge af en tilfældighed.

Kun 4,2 % af henvendelserne om gensidige testamente for ægtepar med børn lader arvens fordeling afhænge af, hvem af testatorerne der »tilfældigvis« lever længst. Sådanne testamente betegnes i denne sammenhæng som »lottotestamente«. Blandt respondenterne er der således markant flest, der har ensartede ønsker til arvens fordeling i deres gensidige testamente, uanset hvem af dem der måtte blive længstlevende. At ønsker er ensartede, betyder ikke, at alle børn nødvendigvis skal arve lige meget. Det betyder blot, at ægtefællerne har det samme ønske til, hvem der skal være arvinger ved længstlevendes død. Eksempelvis kan ægtefæller have et fælles ønske om, at visse børn skal arve så lidt som muligt, uanset hvem af ægtefællerne der lever længst.

3.2.1. Ægtepar med både fællesbørn og særborn

En bestemt familiegruppe er undersøgt særligt nøje: Ægtepar med særborn og fællesbørn. Gruppen omfatter familier, hvor det enten er manden, hustruen eller begge ægtefæller, der har børn fra tidligere forhold – og parret har fået et eller flere børn sammen i det nye ægteskab.

Denne familiegruppes henvendelser er på forhånd udset som arveretligt interessante. Dette skyldes, at de giver mulighed for en mere nøje sammenligning af, hvorvidt ønskerne er forskellige, alt efter om det er manden eller hustruen, der har særborn.

Blandt henvendelser fra sådanne ægtepar er der to tydelige hovedtendenser. De vedrører, hvordan testatorerne ønsker arven fordelt blandt børnene ved længstlevendes død:

1. »Lige deling« blandt samtlige sær- og fællesbørn, eller
2. »Mindst muligt« til et eller flere børn, således at resten af børnene får mest muligt.

Man kan teoretisk forestille sig andre delingsmåder. Eksempelvis at arven efter længstlevende alene skal tilfalde længstlevendes egne børn. Imidlertid er det (også) i denne familiegruppe mest udbredt at have ensartede ønsker til arvens deling efter længstlevendes død, uanset hvem det er, der lever længst.

3.2.1.1. Lige deling blandt samtlige børn

»Lige deling« er det mest udbredte ønske. 61,3 % af henvendelserne fra ægtefæller, hvor enten manden, hustruen eller begge ægtefæller har børn fra tidligere forhold, og hvor man også har fået et eller flere børn sammen i det nye ægteskab, omhandler, at parret vil dele arven ligeligt blandt samtlige børn i sidste ende. Dette betegnes som »ligedelings-testamente«. »Lige deling« kan i den forbindelse sprogligt betyde to forskellige ting. »Lige deling pr. hoved« (in capita) eller »lige deling pr. slægtsgren« (in stirpes et lineas).

Et eksempel illustrerer forskellen:

Såfremt testatorerne efterlader sig et fællesbarn og desuden hver især har et særborn fra tidligere forhold, vil en lige fordeling af arven »pr. hoved« medføre, at de i alt tre børn hver arver en tredjedel. Deling af arven »pr. slægtsgren« medfører, at de to særborn hver arver 1/4, mens fællesbarnet arver 1/2.

Ser man nærmere på de 61,3 %, der ønsker »lige deling« i denne familiegruppe, fremgår det, at knapt to ud af tre ønsker deling pr. hoved (39,3 %), således at alle børn modtager præcis samme arvelod. De resterende 22 % ønsker deling pr. slægtsgren.

Dette gennemsnit for gruppen af ægtefæller med særborn og fællesbørn rummer dog to modsatrettede tendenser: Når det kun er den ene af ægtefællerne, der har særborn, bliver lige deling pr. ho-

ved tydeligt foretrukket – ca. fire ud af hver fem henvendelser om ligedeling er et ønske om lige deling pr. hoved.

Såfremt situationen derimod er, at begge ægtefællerne har særborn fra tidligere forhold, såvel som fællesborn, ændrer holdningen til »lige deling« sig. Cirka ni ud af ti henvendelser om ligedeling er et ønske om lige deling pr. slægtsgren – halvdelen skal tilfalde den enes børn og halvdelen den andens børn.

Har begge ægtefæller særborn, har respondenterne med andre ord typisk et andet syn på, hvad en passende »lige deling« blandt særborn og fællesborn vil sige, end hvis kun den ene har særborn.

3.2.1.2. »Sorte får«

Den anden store kategori af henvendelser fra ægtefæller med særborn og fællesborn kommer fra ægtepar, der ikke ønsker en lige deling af arven i sidste ende. Tværtimod.

Knap en fjerdedel (23,6 %) af henvendelserne fra ægtefæller, hvor enten manden, hustruen eller begge ægtefæller har børn fra tidligere forhold, og hvor man også har fået et eller flere børn sammen i det nye ægteskab, omhandler, at når det kommer til arvens deling blandt børnene i sidste ende, skal et eller flere af børnene alene arve sin/deres tvangsarv. Resten skal tilfalde de øvrige børn. Sådanne testamentønsker vil af praktiske årsager blive benævnt »sorte får«-testamenter i det følgende. Det fremgår ikke altid, hvad der er årsagen til ønsket. I de fleste tilfælde, hvor en begrundelse er angivet, er der dårlig eller ingen kontakt mellem barnet og respondenterne. Ofte kender respondenterne ikke barnets adresse.

3.2.2. Er »sorte får«-henvendelser mest hyppige, når der er særborn, fællesborn – eller begge dele?

Også andre familietyper end ægtefæller med særborn og fællesborn kan have et ønske om at oprette et »sorte får«-testamente. Når henvendelserne stammer fra familier, der kun har særborn, samt fra familier, der kun har fællesborn, drejer ca. 8-10 % af henvendelserne sig om, at et eller flere børn skal arve mindst muligt.

Har således begge ægtefæller børn fra tidligere forhold, men ingen fællesborn, drejer 10,2 % af testamentønskerne sig om at begrænse arven til nogle af særbornene. Hvis kun den ene ægtefælle har børn fra tidligere forhold, og der ikke er fælles børn, drejer 7,7 % af testamentønskerne sig om at begrænse arven til særbornene.

Ægtepar, der kun har fælles livsarvinger (dvs. ingen børn fra tidligere forhold), ønsker i 9,4 % af tilfældene, at et eller flere af børnene skal arve mindst muligt, mens andre af børnene skal arve mest muligt.

Hyppigheden af sådanne »sorte får«-testamentshenvendelser stiger imidlertid, hvis man i stedet ser isoleret på gruppen af ægtepar, der både har særborn og fællesborn:

I gruppen af ægtepar, hvor manden og/eller hustruen har børn fra tidligere forhold, og hvor man også har fået et eller flere børn sammen i det nye ægteskab, er der som nævnt ovenfor 23,6 % af henvendelserne, der omhandler oprettelse af et »sorte får«-testamente. Henvendelserne er fordelt således, at 1,0 % drejer sig om, at fællesborn skal arve mindst muligt. Størstedelen, dvs. de resterende 22,6 %, omhandler, at særborn skal være »sorte får«, dvs. arve mindst muligt.

3.2.3. Det er typisk mandens særborn

Er der nogen særlige kendetegn ved, hvem der skal arve mindst muligt? Hvem der så at sige er det »typiske sorte får«, rent arvemæssigt?

Når begge ægtefæller har børn fra tidligere forhold, men ingen fællesborn, og ægtefællerne ønsker at oprette et »sorte får«-testamente, er det i 70 % af tilfældene et eller flere af mandens særborn, der skal arve mindst muligt. I 10 % af tilfældene er det samtlige børn (dvs. både mandens og hustruens særborn), der skal arve mindst

muligt. Kun i 20 % af tilfældene er det et eller flere af hustruens børn, der skal arve mindst muligt.

Hvis der er tale om ægtepar, der har fællesborn, og hvor kun den ene ægtefælle desuden har særborn fra tidligere forhold, er det mere udbredt, at der ønskes et testamente, hvor særbornene skal arve »mindst muligt«, såfremt det kun er manden, der har særborn (29,5 %), end hvis det kun er hustruen, der har særborn (19,3 %).

3.2.4. Er der flere særborn på samme side, skal de typisk alle arve mindst muligt

Det er mere sandsynligt, at alle særbornene på samme side skal arve mindst muligt, end at kun ét af særbornene skal det. Når man gennemgår »sorte får«-henvendelserne fra ægtepar med fællesborn, hvor kun den ene ægtefælle desuden har særborn fra tidligere forhold, er det i 89,7 % af tilfældene samtlige særborn, der er »sorte får«. Kun i 10,3 % af »sorte får«-henvendelserne er det kun et/nogle af særbornene, der skal arve mindst muligt. Det synes således langt oftere at være samtlige særborn, der rent arveretligt bliver anset for »sorte får« end kun et af særbornene.

Hvad der kan være årsagen hertil, rober tallene ikke noget om. Der synes ikke at være nogen klar sammenhæng med, om der er fællesborn i det nye ægteskab. Tilsvarende tendens ses nemlig, når der er tale om ægtepar, der begge har børn fra tidligere forhold, men ingen fællesborn:

I alt 80 % af disse ægtepars »sorte får«-testamentshenvendelser, handler om, at samtlige den ene ægtefælles særborn skal arve mindst muligt. 65 % af henvendelserne omhandler, at det er samtlige mandens børn, der skal arve mindst muligt. De resterende 15 % omhandler, at samtlige hustruens børn skal arve mindst muligt.

3.2.5. »Sorte får« – når et barn er gået bort, efterladende sig egne børn

Som nævnt ovenfor i afsnit 3.2.2. kan også ægtepar, der kun har fælles livsarvinger, have et ønske om, at et eller flere af børnene skal arve mindst muligt, mens andre skal arve mest muligt. Det ønsker 9,4 % af disse ægtepar med fælles livsarvinger.

I få tilfælde er et af fællesbornene gået bort for sine forældre, efterladende sig egne børn. Dette forekommer ved 3,3 % af henvendelserne fra ægtefæller med fælles livsarvinger. Undersøgelsen viser, at 42,9 % af disse henvendelser omhandler, at børnebørnene, hvis mor eller far er gået bort, skal have deres arv minimeret.

Ægtefællernes børn skal i stedet arve mest muligt på bekostning af det afdøde barns børn. Kun 7,1 % af henvendelserne fra denne gruppe omhandler, at et eller flere af ægtefællernes levende børn skal have deres arv minimeret.

For så vidt angår henvendelser fra enlige i tilsvarende situation, dvs. hvor et barn er dødt, efterladende sig børnebørn, omhandler 63,3 % af henvendelserne, at det afdøde barns børn skal arve mindst muligt, mens respondentens børn skal arve mest muligt. Kun 3,3 % af henvendelserne omhandler, at børnene skal arve mindst muligt.

Blandt henvendelserne fra enlige eller ægtepar, hvor et barn er gået bort, efterladende sig børnebørn, synes der således at være en markant forøget hyppighed af »sorte får«-testamentshenvendelser. Det er i givet fald næsten altid børnebørnene, der skal have deres arv minimeret.

4. Ugifte pars testamentsønsker

250 henvendelser stammer fra personer, der angiver, at de er i et fast parforhold. De fleste, men ikke alle, par bor sammen og opretter testamente sammen. 79,2 % af henvendelserne fra de ugifte personer i fast parforhold drejer sig om oprettelse af et gensidigt testamente med en samlever. For 3,6 % af henvendelserne fra personer i fast

parforhold gælder det, at den ene sidder i uskiftet bo på tidspunktet for henvendelsen.

4.1. Ønsker til arvens fordeling ved førstafdødes død

De ugifte par, der henvender sig for at oprette et testamente for at begunstige hinanden, ønsker generelt at sikre hinanden bedst muligt arvemæssigt.

Blandt samlevende par, der enten er barnløse på oprettelsestidspunktet, venter barn eller allerede har fællesbørn, er det praktisk taget alle respondenterne (99 %), der har et ønske om, at den længstlevende skal arve »mest muligt«. Disse samlevende par har som bekendt siden arvelovsændringen i 2008 haft mulighed for at bestemme, at de ønsker »at arve og arves som ægtefæller«. Dermed kan de opnå en arvelod på 50 %, svarende til ægtefællers legale arvelod. Ingen af de ugifte par i undersøgelsen ønsker at nøjes med en sådan arvelod, når en anden, højere arvelod nu er mulig.

4.2. Ønsker til arvens fordeling efter længstlevende

De ugifte pars ønsker til arvens fordeling er rubriceret på samme måde som ægtefællers. Da der imidlertid er over fire gange flere henvendelser fra ægtefæller end fra ugifte par, fremstår monstrene i testamentshenvendelserne fra ugifte par ikke med samme klarhed. I det omfang, datagrundlaget er til stede, synes de ugifte samlevendes ønsker at minde om ægtefællers. Eksempelvis genfindes monstrene fra gruppen af ægtepar, der begge har særbørn, men ingen fællesbørn, blandt de ugifte par i en tilsvarende familiemæssig situation: 90,5 % af denne gruppe af ugifte samlevende ønsker således at dele arven efter længstlevende ensartet blandt samtlige børn, uanset hvem af parterne der lever længst. For ægtefæller er det 85,3 %.

5. Enliges testamentsønsker

Ud af de i alt 1.775 stk. testamentshenvendelser kommer de 439 fra respondenter, der angiver, at de er enlige, dvs. hverken gift eller i et parforhold. Nogle af de enlige sidder i uskiftet bo (15,9 %), resten gør ikke. En mindre del af de enlige (6,8 %) angiver, at de efterlader sig livsarvinger, men således at et eller flere af deres børn er gået bort, efterladende sig børnebørn.

5.1. Begrænsning af arven til »mindst muligt«

For så vidt angår de enlige med livsarvinger, og som ikke sidder i uskiftet bo, drejer 27,3 % af henvendelserne sig om, at et eller nogle af respondentens livsarvinger skal arve »mindst muligt«. Hertil kan lægges de 9,1 %, der ønsker, at samtlige børn skal arve mindst muligt. Sådanne ønsker ses også blandt ægtefæller med fællesbørn, jf. afsnit 3.2.2., om end ønsket om at begrænse børnenes arv fremstår relativt mere udbredt blandt enlige med børn end blandt ægtepar med fællesbørn. Dette kan muligvis have en sammenhæng med, at enlige ikke har nær så mange grunde til at oprette et testamente, som et ægtepar kan have det (eksempelvis at de ønsker at sikre hinanden arvemæssigt). Såfremt dette er korrekt, vil »sort får«-henvendelserne fra enlige alt andet lige fremstå mere udbredte blandt enliges henvendelser end blandt ægtefællers henvendelser.

Som nævnt i afsnit 3.2.5. stiger hyppigheden af »sort får«-henvendelserne, hvis man ser på gruppen af enlige, hvor et barn er gået bort, efterladende sig børnebørn. For så vidt angår de enlige, som ikke sidder i uskiftet bo, er det cirka to ud af tre henvendelser, der omhandler, at det afdøde barns børn skal være »sorte får«.

5.2. Enlige uden børn

For så vidt angår de enlige uden livsarvinger er deres ønsker til arvens deling meget forskelligartede. De kan frit testere over deres formue, og arvingernes navne m.v. er ikke systematisk registreret som led i nærværende undersøgelse. Generelt er det indtrykket, at

de enlige uden livsarvinger ofte begunstiger søskende børn frem for deres forældre eller søskende. Også velgørende formål bliver oftere begunstiget blandt de barnløse end blandt respondenter med børn.

6. Særejeklausuler

Respondenterne blev spurgt om, hvorvidt arven skulle være særeje for arvingerne. De forskellige særejetypers konsekvenser blev præsenteret og uddybet skriftligt.

Ønsket om, at arven skal holdes uden for deling i tilfælde af arvingens ægteskabs ophør, er magtpåliggende for mange respondenter. Blandt ægtepar, der kun har fællesbørn, ønsker 69,6 %, at arven skal være særeje for børnene, uden at man ønsker at ændre arvens fordeling blandt børnene ved den længstlevende ægtefælles død. I denne familiegruppe er ønsket om særeje for arven ikke nødvendigvis det eneste, der motiverer henvendelsen om oprettelse af testamente. Langt de fleste af disse testatorer ønsker også en bestemmelse om, at de som ægtefæller skal arve »mest muligt« fra hinanden i tilfælde af, at den længstlevende ikke vælger at sidde i uskiftet bo, men i stedet skifter boet efter førstafdøde. Man kan således ikke af henvendelserne se, hvorvidt ønsket om særeje er den væsentligste årsag til testamentets oprettelse. Det kan man derimod se ved henvendelserne fra de enlige med børn.

58,5 % af henvendelserne fra enlige stammer fra enlige med livsarvinger. Ifølge arvelovens almindelige regler vil børnene være enearvinger, hvis der ikke bliver oprettet et testamente. Et testamente kunne således umiddelbart antages at være overflodigt for en enlig far eller mor, der ikke ønsker at ændre arvens fordeling. Alligevel indeholder en stor del af henvendelserne fra denne gruppe ikke noget ønske om at ændre arvens fordeling blandt børnene. I stedet er formålet med testamentet at sikre, at børnenes arv tilfalder dem som deres særeje. Hvis man således frasorterer de henvendelser, hvor der er et ønske om at ændre arvens fordeling, fremgår det, at 35,4 % af disse enlige respondenter med børn alene ønsker at oprette et testamente for at sikre, at arven bliver særeje for børnene.

Den gruppe, hvor det er mest udbredt, at testamente alene ønskes oprettet for at gøre arven til særeje, er gruppen af enlige, der sidder i uskiftet bo. 45,7 % af henvendelserne fra disse enker/enkemænd omhandler, at arven ønskes fordelt efter arvelovens almindelige regler – arven skal blot være særeje.

Respondenterne blev i spørgeskemaet gjort opmærksomme på, at de i deres situation kun kan bestemme særeje for den halvdel af det uskiftede bo, der falder i arv efter dem.

6.1. Valg af særejetype

I spørgeskemaet blev respondenterne givet valget mellem tre forskellige særejeformer. Alternativt kunne de undlade at bestemme, at arven skulle være særeje.(2)

I 2009 blev der af undertegnede og advokat Jørgen U. Grønborg foretaget en undersøgelse af 1.000 testamentshenvendelser fra 2008-2009.(3) Den omhandlede udelukkende valg af særejeform i testamenter, ikke øvrige ønsker i testamenter.

For så vidt angår ønsker om særeje, er der stort set ingen forskel mellem resultaterne fra den tidligere undersøgelse og den nuværende undersøgelse: I undersøgelsen fra 2009 fremgik det, at 34,4 % af opretterne ikke ønskede særejeklausuler, mens de resterende 65,6 % ønskede en særejeklausul. Mere specifikt ønskede 27,7 % kombinationssæreje, 8,9 % ønskede fuldstændigt særeje, og 29 % ønskede fuldstændigt særeje med succession.

I nærværende undersøgelse af henvendelser fra 2011-2012 ønsker 33,8 % af respondenterne ikke særejeklausuler, mens de resterende 66,2 % ønsker en særejeklausul. Mere specifikt ønsker 25,8 % kombinationssæreje, 10,4 % ønsker fuldstændigt særeje og 30,1 %

onsker fuldstændigt særeje med succession. Særejeformen »fuldstændigt særeje« (uden klausul om succession) er den mindst populære i begge undersøgelser med henholdsvis 8,9 % i 2009-undersøgelsen og 10,4 % i nærværende undersøgelse.

Inddeler man respondenterne efter alder, fremgår det, at særejeformen »fuldstændigt særeje med succession« er mere populær blandt de 60-69-årige end blandt øvrige aldersgrupper. 37,8 % af respondenterne i denne aldersgruppe ønsker denne særejeform. Blandt yngre aldersgrupper er særejeformen »kombinationssæreje« den mest populære at indsætte i testamentet.

7. Opsummering af undersøgelsens hovedfund

For de tre grupper ægtepar, ugifte samlevende og enlige kan undersøgelsens hovedfund opsummeres som følger:

7.1. Ægtepar med fællesbørn og særbørn

Ægtepar med fællesbørn og særbørn har oftest et ønske om, at alle børn skal arve ligeligt (61,3 %). Der er dog stor variation i, om arven skal deles ligeligt pr. hoved eller pr. slægtsgren. Hvad der er mest udbredt, afhænger af, om det kun er den ene ægtefælle eller begge ægtefæller, der har særbørn.

Undersøgelsen viser, at respondenterne opfatter deling pr. slægtsgren som den mest passende ligedeling, hvis ægtefællerne begge har særbørn – »halvdelen til mine børn og halvdelen til dine børn«. Medmindre ægtefællerne har lige mange særbørn, modtager de respektive særbørn således ikke den samme arvelod. Såfremt det kun er den ene ægtefælle, der har særbørn, er det mest udbredt at give hvert barn samme arvelod (lige deling pr. hoved) uden skelen til, om det er særbarn eller fællesbarn. »Alle børn er vores børn«, rent arvemæssigt.

En mindre, men dog stadig betydelig del (23,6 %) af gruppen af ægtepar med fællesbørn og særbørn ønsker at oprette testamente for at begrænse arven til et eller flere af børnene. Ofte er det mandens børn fra tidligere forhold, der skal have arven nedsat til tvangsarven. Det er desuden oftere samtlige mandens særbørn end kun et eller nogle af dem. Dette kan muligvis tages som udtryk for, at særbørnene i visse tilfælde ikke »kommer med« i den nye familiedannelse. Blandt respondenterne er det oftere tilfældet, at særbørn ikke kommer med i den nye familiedannelse, såfremt det er mandens særbørn.

7.2. Ugifte samlevende med børn

De ugifte samlevende, der har eller venter børn sammen (og ikke har særbørn), ønsker stort set altid, at den længstlevende af parterne skal arve mest muligt, dvs. modtage 7/8 i arvelod. Finn Taksø-Jensen konstaterede i sin undersøgelse af testamente for samlevende med børn: »Næsten alle 1987-testamenterne søgte at begunstige den efterlevende samlever mest muligt«. (4)

For så vidt angår de ugifte samlevende med særbørn genfindes monstrene fra ægtefællers testamente om fordeling af arven mellem ægtefællernes særbørn, om end i afsvækket form. Finn Taksø-Jensen nåede samme konklusion. (5)

7.3. Enlige

En tredjedel af henvendelserne fra enlige med børn drejer sig om, at et eller flere af respondentens børn skal arve mindst muligt. Årsagen hertil fremgår ikke, idet respondenterne ikke blev spurgt herom i spørgeskemaet. Årsagen kan ikke være, at barnet ikke er kommet med i en ny familiedannelse, idet respondenterne som nævnt ikke er gift eller har en samlever. Det kunne i en eventuel fremtidig undersøgelse være interessant at belyse de nærmere bevejgrunde for at ønske at minimere arven til et eller flere af respondentens børn.

7.4. Særejeklausuler

Undersøgelsen viser, at en betydelig andel primært ønsker at oprette testamente for at gøre deres børns arv til særeje for børnene. Fordelelingen blandt børnene ændres ikke. For så vidt angår enlige, der hendsider i uskiftet bo, sker knapt halvdelen af alle henvendelserne udelukkende med det formål at gøre arven til særeje. Dette er tankevækkende, når henses til de begrænsninger, som uskiftet bo sætter for testamentariske dispositioner. Indtrykket fra de efterfølgende telefonsamtaler med respondenterne er, at den begrænsede testationskompetence overrasker dem og giver anledning til ærgrelser. Respondenterne ville foretrække at kunne bestemme særeje over den samlede arv i det uskiftede bo.

Den mest udbredte særejeklausul er fuldstændigt særeje med den tilføjelse, at der samtidig bestemmes succession til arvingernes børn. Derved går arven så vidt muligt videre til respondenternes børnebørn. Hvad der er den mest udbredte særejeklausul synes dog at have en sammenhæng med respondenternes alder. Blandt respondenter under 60 år er kombinationssæreje til børnene således den mest udbredte særejeklausul.

8. Konklusion

Undersøgelsen viser, at testamentsønsker ikke er så forskelligartede, såfremt man inddeler testamentsønskerne efter familieforhold. Nogle få hovedønsker ses meget ofte, idet der dog er individuelle gradforskelle.

Dette kunne give anledning til overvejelser om, hvorvidt man via lovændringer kunne lave regler, der bedre stemte overens med testamentsønskerne. Når eksempelvis to ud af tre respondenter ønsker, at arven skal være modtagerens særeje, kunne det overvejes, om man burde indføre ved lov, at arv er særeje for modtageren. Tilsvarende kunne man for familier med særbørn overveje, at arven automatisk skulle deles lige blandt samtlige børn ved den længstlevende ægtefælles død – når nu »ligedelingstestamenter« er det klart mest udbredte ønske blandt ægtefæller med særbørn.

Ved udformningen af sådanne tænkte lovændringer ville man imidlertid støde på den udfordring, at testamentsønsker ikke er så entydige, når de gennemgås nøje. Undersøgelsen viser således, at skont de fleste ønsker en særejeklausul i deres testamente, er ønskerne i virkeligheden fordelt mellem tre særejetyper med vidt forskellige retsvirkninger. Man ville støde på samme udfordring, såfremt man overvejede at indføre en regel om, at arv skulle deles »lige« blandt samtlige sær- og fællesbørn ved længstlevendes død. Det er vanskeligt at formulere en lovbestemmelse, der rammer de flestes ønsker, når undersøgelsen viser, at nogle familier grupper klart foretrækker lige deling pr. hoved, mens andre familier grupper lige så klart foretrækker lige deling pr. slægtsgren.

Behovet for individuelt udformede testamente kan således næppe nedsættes markant via nye lovbestemmelser – dertil er respondenternes ønsker for forskellige. Dertil kommer, at undersøgelsens resultater som tidligere nævnt ikke er et udtryk for samtlige danskeres ønsker.

Undersøgelsens resultater kan dog forhåbentlig vise sig relevante i forbindelse med advokaters rådgivning om testamente. Det letter rådgivningen af testamentsklienter, såfremt advokaten ved, hvad der er de mest udbredte ønsker blandt andre testatorer med samme familieforhold. Man bør dog som advokat altid holde sig de mange valgmuligheder for øje, herunder at undersøgelsen viser, at flere valgmuligheder kan være nogenlunde lige efterspurgt, således at ens personlige præferencer ikke afholder en fra at rådgive klienten om samtlige alternativer.

- (1) Tabeller med undersøgelses resultater kan findes på adressen mittestamente.dk/tabeller. Tabellerne er opdelt i overensstemmelse med nærværende artikels afsnit.
- (2) De tre særejeformers nærmere retsvirkninger er detaljeret beskrevet i artiklen »Særejeklausuler i testamenter« fra bogen »Familieret og engagement. Hilsener til Svend Danielsen«, 2009, s. 127, skrevet af undertegnede og advokat Jørgen U. Grønbo.
- (3) Se artiklen »Særejeklausuler i testamenter« fra bogen »Familieret og engagement. Hilsener til Svend Danielsen«, 2009, s. 127.
- (4) Finn Taksoe-Jensen i »Testamenter«, 2002, s. 24.
- (5) Finn Taksoe-Jensen i »Testamenter«, 2002, s. 25.